

**WOJEWÓDZKIE BIURO GEODEZJI
I TERENÓW ROLNYCH
W BYDGOSZCZY**

PLAN URZĄDZENIOWO - ROLNY

GMINA WIELGIE

powiat : Lipno

województwo: Kujawsko – Pomorskie

BYDGOSZCZ 2007

PRACOWNIA URZĄDZANIA TERENÓW ROLNYCH

Kierownik robót : mgr inż. Grażyna Wesółowska – Krocak

Projektanci : Maria Kurczewska

mgr inż. Wiesław Mroziński

Z - ca Dyrektora

Dyrektor

SPIS TREŚCI

	Strona
I. Wstęp	5
1. Cel i zakres opracowania	5
2. Podstawa opracowania	7
3. Metodologia sporządzania planu urządzeniowo rolnego	7
II. Analiza stanu istniejącego, jako fundamentu dla wielofunkcyjnego rozwoju wsi	9
1. Charakterystyka środowiska przyrodniczego	9
1.1. Ogólna charakterystyka gminy	9
1.2. Ukształtowanie terenu	9
1.3. Budowa geologiczna	10
1.4. Wody powierzchniowe i podziemne	10
1.5. Klimat	11
1.6. Gleby	11
1.6.1. Jakość gleb	11
1.6.2. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej	11
1.6.3. Kwasowość i skażenie gleb	12
1.7. Surowce naturalne	12
1.8. Krajobraz	12
2. Stan i struktura ludności wiejskiej	14
2.1. Wielkość i gęstość zaludnienia	14
2.2. Struktura wieku i płci	14
2.3. Poziom wykształcenia	14
2.4. Poziom bezrobocia	15
3. Organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej	16
3.1. Użytkowanie gruntów	16
3.2. Gleboznawcza klasyfikacja gruntów	16
3.3. Kompleksy glebowo - rolnicze	17
3.4. Struktura władania gruntami ogółem	17
3.5. Struktura gospodarstw rolnych	18
3.5.1. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych	18
3.5.2. Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach rolnych	19
3.5.3. Analiza położenia ekonomicznego gospodarstw	20
4. Produkcja rolnicza	22
4.1. Ogólne uwarunkowania	22
4.2. Produkcja roślinna	23
4.3. Produkcja zwierzęca	24
5. Obsługa rolnictwa	26
5.1. Obiekty obsługi rolnictwa	26
5.2. Wyposażenie gospodarstw w sprzęt mechaniczny	26
6. Infrastruktura techniczna obszarów wiejskich	28
6.1. Wyposażenie rolniczej przestrzeni produkcyjnej w infrastrukturę techniczną	28
6.1.1. Melioracje podstawowe	28
6.1.2. Melioracje szczegółowe	28
6.1.3. Drogi transportu rolnego	28
6.2. Wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną	30
6.2.1. Sieć wodociągowa	30
6.2.2. Sieć gazowa	30
6.2.3. Sieć energetyczna	30
6.2.4. Sieć telefoniczna	31

6.2.5. Gospodarka ściekowa	31
6.2.6. Gospodarka odpadami stałymi	32
7. Infrastruktura społeczna	33
III. Ustalenia planu urządzeniowo - rolnego	34
1. Plan urządzeniowo – rolny, a istniejące opracowania dotyczące obszaru gminy	34
2. Kształtowanie krajobrazu i środowiska przyrodniczego	38
2.1. Walory przyrodniczo kulturowe z elementami zagospodarowania turystycznego	38
2.2. Zalesienia gruntów	40
3. Ocena warunków przyrodniczych rozwoju rolnictwa	43
3.1. Zabezpieczenia przeciwerozyjne, zadrzewienia ochronne i krajobrazowe	43
3.2. Mała retencja	43
3.3. Ochrona walorów przyrodniczo –ekologicznych	44
3.4. Ocena wpływu otoczenia na stan środowiska przyrodniczego	45
4. Określenie proponowanych kierunków produkcji	48
4.1. Kształtowanie struktury agrarnej oraz przewidywane zmiany w powierzchni obszarowej gospodarstw rolnych	48
4.2. Możliwości przetwarzania i zbytu surowców rolnych	50
4.3. Proponowane kierunki produkcji i wielofunkcyjny rozwój wsi	51
5. Zakres i wykaz zabiegów urządzeniowo – rolnych	56
5.1. Zabiegi zwiększające produktywność rolniczej przestrzeni produkcyjnej	56
5.1.1. Melioracje podstawowe	56
5.1.2. Melioracje szczegółowe	56
5.1.3. Rekultywacje	57
5.2. Scalenia gruntów, jako poprawa przestrzennej organizacji gospodarstw	57
5.3. Wyposażenie obszaru w urządzenia infrastruktury technicznej	58
5.3.1. Drogi transportu rolnego	58
5.4. Wyposażenie obszaru w urządzenia infrastruktury społecznej	59
6. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne	61
6.1. Ocena rozmiaru potrzeb wykonania zabiegów urządzeniowo – rolnych na obszarze gminy	61
6.2. Ogólne koszty i źródła finansowania realizacji podstawowych prac urządzeniowo – rolnych	62
7. Ważniejsze ustalenia planu urządzeniowo - rolnego	71

3

Załączniki:

1. Literatura i materiały źródłowe
2. Spis map tematycznych w skali 1: 70 000, format A-4
3. Spis tabel
4. Spis wykresów
5. Spis schematów
6. Spis fotografii
7. Opinia z okazania planu urządzeniowo – rolnego w Urzędzie Gminy Wielgie
8. Mapy ewidencyjne w skali 1: 5000 – „Struktura gospodarstw rolnych wg własności”, pomniejszone do skali 1 : 10 000
9. Mapy ewidencyjne w skali 1 : 10 000 – Rozdrobnienie gruntów z wybranych gospodarstw rolnych we wsiach: Kamienne Brody i Suradówek
10. „Plan urządzeniowo – rolny gminy Wielgie” – wersja na CD ROM dla Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu i dla Urzędu Gminy w Wielgie

I. Wstęp

1. Cel opracowania

Dokonujące się w naszym kraju przemiany systemowe stwarzają potrzebę stosowania nowych metod zarządzania, które mają na celu określenie przyszłego poziomu rozwoju gminy i dróg jego osiągnięcia. Proces zarządzania rozwojem gminy musi mieć charakter aktywny i być nastawiony na kreowanie jej przyszłości. Pierwszym etapem w skutecznym i efektywnym procesie strategicznego zarządzania rozwojem gminy jest planowanie.

W obecnie obowiązującym porządku prawnym w Polsce nie ma regulacji określających sposób opracowania jednego dokumentu, a w samorządach terytorialnych wyróżnić można trzy podsystemy planowania strategicznego:

- w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym problematyka planowania przestrzennego na obszarach wiejskich jest potraktowana bardzo marginesowo,
- w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, określa kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej oraz obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze,
- w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego natomiast uwzględnia się pewne aspekty specyfiki projektowania na obszarach wiejskich.

Cele i sposoby realizacji zawarte w w/w opracowaniach nie pozwalają na właściwe i całościowe zarządzanie obszarów wiejskich, a opracowania te są nieodpowiednie dla projektowania rozwoju wsi i obszarów wiejskich. Dlatego też jednym z podstawowych dokumentów strategicznych dla rozwoju gminy może być plan urzędniowo – rolny ([schemat nr 1 i 2](#)).

Plan urzędniowo – rolny jest zapisem inwentaryzacji, diagnozy stanu istniejącego, hierarchii celów przebudowy przestrzeni wiejskiej w gminie wraz z propozycją działań, przybliżonym kosztorysem oraz możliwościami pozyskania pomocy finansowej na realizację zaplanowanych inwestycji. Plan ten stanowi bardzo szeroki wachlarz zabiegów, które wpływają na poprawę warunków życia i pracy mieszkańców wsi. Ich celem jest także ukształtowanie przestrzeni, tak aby:

- zapewnić stały zrównoważony rozwój społeczno – gospodarczy,
- stworzyć warunki do wielofunkcyjnego rozwoju,
- dbać o ochronę środowiska przyrodniczego, a zwłaszcza o wysoką jakość gleby, wody, powietrza, klimatu, świata roślinnego i zwierzęcego oraz krajobrazu,
- stworzyć warunki dla obniżenia kosztów produkcji w rolnictwie,
- zapewnić pełne wykorzystanie możliwości produkcyjnych środowiska naturalnego,
- promować te kierunki produkcji rolniczej, które wspomagają ochronę przyrody i kształtowanie krajobrazu kulturowego na obszarach cennych.

Wśród najpopularniejszych prac urzędniowo – rolnych należy wymienić:

- prace melioracyjne (np.: melioracje wodne i agrotechniczne, fitomelioracje),
- prace rekultywacyjne (rekultywacja lub zagospodarowanie terenów na cele rolne, leśne, rekreacyjne lub inne),
- prace z zakresu kształtowania struktury agrarnej (scalenia i wymiany gruntów, poprawa układu sieci dróg transportu rolnego, zalesianie gruntów rolnych o niskiej produktywności).

Realizacja zestawu prac i zabiegów urzędniowo – rolnych polegać będzie na wdrażaniu ich w racjonalnej, ekonomicznie uzasadnionej kolejności pozwalającej osiągnąć maksymalne efekty przy minimalnych nakładach. Proces wdrożeniowy będzie długotrwały i wymagać będzie zaangażowania znacznych środków finansowych. Z tego względu nie będzie możliwa równoczesna jego realizacja na całym obszarze gminy. Dlatego pierwszym i podstawowym zadaniem przy opracowaniu planu będzie wyodrębnienie w oparciu o przeprowadzone studia i analizy oraz przyjęte kryteria obszarów o różnym zakresie i stopniu pilności wykonania poszczególnych prac urzędniowo – rolnych.

Przy realizacji wszystkich tych przedsięwzięć muszą być przestrzegane zasady ochrony środowiska i zachowania walorów krajobrazu. **Schemat nr 3** określa podział prac urzędniowo – rolnych, które mają na celu utrzymanie lub poprawianie stanu krajobrazu, według T. Bajerowskiego i R. Cymermana w publikacji pt. „Gospodarowanie krajobrazem” (Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych – 1992r.).

Niniejszy plan urzędniowo – rolny dla gminy Wielgie, posiada bardzo istotne znaczenie dla całości strategii gminy, a wraz z wejściem Polski w struktury Unii Europejskiej, nadszedł czas dokonywania przemian na obszarach wiejskich według nowoczesnych metod. By, tego dokonać plan ustali zakres potrzebnych prac urzędniowych niezbędnych dla wyrównania szans rozwojowych gminy do poziomu europejskiego. Ułatwi on też zasilanie budżetu gminy funduszami strukturalnymi z przeznaczeniem na dokonywanie zmian w zakresie obszarów wiejskich.

Mając opracowany plan, Wójt będzie miał materiał do wdrożenia, w którym będzie wymieniony zestaw zabiegów urzędniowych – rolnych do realizacji w racjonalnej, ekonomicznie uzasadnionej kolejności pozwalającej osiągnąć maksymalne efekty przy minimalnych nakładach. Plan będzie również pomocnym dla Marszałka Województwa, przy podejmowaniu decyzji o różnego rodzaju dofinansowaniu inwestycji z funduszy Unii Europejskiej i budżetu państwa, o które zamierza występować gmina w latach 2007 – 2013.

W latach 2007 - 2013., gmina będzie mogła występować o pomoc w realizacji różnych inwestycji, zgodnie z niżej wymienionymi ustawami i dokumentami:

- ustawą o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich... (Dz. U. Nr 64, poz.427 z 2007r., art.1), która określa zadania oraz właściwość organów i jednostek organizacyjnych w zakresie wspierania rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich określonych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005r. oraz w przepisach Unii Europejskiej wydanych w trybie tego rozporządzenia,
- ustawą o finansach publicznych z dnia 26 listopada 1998r. (Dz. U. Nr 15 poz.148 z 2003r., art. 124 ust.1 pkt.11) - wydatki związane z realizacją zadań wspólnych, realizowane są przez jednostki samorządu terytorialnego w drodze umów lub porozumień,
- dokumentem strategicznym Narodowa Strategia Spójności (NSS), określającym priorytety i obszary wykorzystania, system wdrażania funduszy unijnych oraz Programy Operacyjne zarządzane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Regionalne Programy Operacyjne zarządzane przez Zarządy poszczególnych Województw i projekty współfinansowane ze strony instrumentów strukturalnych na lata 2007 - 2013,
- dokumentem Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2013, uchwalony uchwałą Nr 44/626/07 Zarządu Województwa Kujawsko – Pomorskiego z dnia 12 lipca 2007r..

2. Podstawa opracowania

Podstawą opracowania jest realizacja zadania Marszałka Województwa, przez Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Bydgoszczy, na rzecz Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Zadanie to określone jest w ustawie Prawo Geodezyjne i Kartograficzne, z dnia 17 maja 1989r. (jednolity tekst - Dz. U. Nr 240, poz. 2027, art. 7c, pkt. 4 z 24 listopada 2005r.).

Realizacja zadania „ Plan urządzeniowo - rolny dla gminy Wielgie”, nastąpiło na podstawie :

- uchwały Nr IV / 62 / 07 Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego, z dnia 29 stycznia 2007r., w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowych na 2007r.,
- decyzji Nr 10 / 2007 Marszałka Województwa Kujawsko – Pomorskiego, z dnia 5 lutego 2007r., w sprawie wyboru obszaru do wykonania prac urządzeniowo – rolnych na potrzeby rolnictwa w 2007r.,
- protokołu ustaleń Nr 1 / AOW.II. / 2007, z dnia 22 lutego 2007r..

3. Metodologia sporządzania planu urządzeniowo – rolnego

Plan urządzeniowo – rolny uwzględnia bardzo szeroką problematykę. Jest to opracowanie, które ma charakter planowania rozwoju społeczno – gospodarczego na bazie występujących w niej zasobów, ludzi, tradycji i dorobku kulturowego przy uwzględnieniu zachodzących zmian. Obejmuje on swoim zasięgiem tereny wiejskie wszystkich wsi gminy Wielgie. Składa się z części opisowej, tabelarycznej i kartograficznej.

Część opisowa zawiera wyciąg ustaleń z opracowań studialnych i programowych wyższego rzędu, wyniki własnych studiów i analiz zespołu autorskiego opracowania oraz wnioski i opis ustaleń planu urządzeniowo – rolnego.

Część tabelaryczna przedstawia wyniki liczbowe analizy stanu istniejącego i ustaleń do planu.

Część kartograficzna ujmuje:

- mapy tematyczne,
- mapy rozdrobienia gruntów z wybranych gospodarstw rolnych,
- mapy „Struktura gospodarstw rolnych według własności” w skali 1:5000.

Urządzenie rolne obszaru wiejskiego należy traktować, jako proces i zespół skoordynowanych działań, złożony z trzech etapów :

- etap I – analiza, polegająca na określeniu jakości i aktualnego stanu organizacyjnego rolniczej przestrzeni produkcyjnej, jej wyposażenia w urządzenia infrastruktury społecznej i technicznej oraz ocenie możliwości wykorzystania posiadanych walorów i przeciwdziałania zagrożeniom,
- etap II – planowanie urządzeniowo – rolne, czyli przełożenie wyników analizy na zestaw proponowanych do realizacji w pożądanej sekwencji zabiegów urządzeniowo – rolnych,
- etap III – realizacja planu urządzeniowo – rolnego, polegająca na podejmowaniu właściwych decyzji realizacyjnych. Dla urzeczywistnienia programów rozwojowych w tym etapie muszą zostać zaangażowane: fundusze strukturalne Unii Europejskiej, budżet, zasoby ludzkie, instytucje i procedury.

W całym okresie prac nad planem urządzeniowo – rolnym dla gminy Wielgie, utrzymywane były robocze kontakty z:

- Wójtem i pracownikami Urzędu Gminy w Wielgiem,
- sołtysami wszystkich wsi gminy,

- przedstawicielami Rejonowego Zespołu Doradców w Lipnie,
- przedstawicielami jednostek, z których dane były wykorzystane do opracowania planu.

Analiza i diagnoza stanu istniejącego obszarów wiejskich gminy Wielgie została przeprowadzona w oparciu o:

- dane ewidencji gruntów,
- dane uzyskane z Urzędu Gminy Wielgie,
- informacje uzyskane od sołtysów wsi,
- rozpoznanie obszaru gminy.

Przy opracowywaniu planu dla gminy Wielgie, uwzględniono również opracowania dotyczące Województwa Kujawsko - Pomorskiego, Powiatu i Gminy Wielgie tj.:

- Strategię rozwoju województwa kujawsko- pomorskiego-wizję rozwoju do 2010r,
- Strategię rozwoju powiatu lipnowskiego na lata 2006 - 2016,
- Program rozwoju gospodarczego gminy Wielgie,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wielgie,
- Plan rozwoju lokalnego gminy Wielgie na lata 2007 – 2013,
- Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla gminy Wielgie na lata 2004 – 2007 z perspektywą na lata 2008 - 2011.

Prowadzone analizy dotyczyły:

- walorów środowiska przyrodniczego i organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną i społeczną,
- produkcji rolniczej.

Dane i wskaźniki charakteryzujące tereny wiejskie gminy Wielgie, przedstawiono w formie:

- opisu,
- tabel,
- wykresów,
- map tematycznych w skali 1:70 000,
- map ewidencyjnych w skali 1:5 000 i 1:10 000.

Większość analiz przeprowadzono w ujęciu obrębowym, uwzględniając dane z ewidencji gruntów.

Prace nad planem urządzeniowo- rolnym gminy Wielgie zakończono w listopadzie 2007r.

II. Analiza stanu istniejącego, jako fundamentu dla zrównoważonego, wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich

1. Charakterystyka środowiska przyrodniczego gminy

1.1. Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Wielgie położona jest w południowo - wschodniej części województwa kujawsko – pomorskiego. Wchodzi w skład powiatu lipnowskiego i jest drugą pod względem powierzchni gminą spośród ośmiu, jakie obejmuje ten powiat. Gmina Wielgie sąsiaduje z gminą: Fabianki, Tłuchowo i Lipno, miastem i gminą Skępe oraz miastem i gminą Dobrzyń nad Wisłą ([mapa nr 1](#)).

Pod względem ewidencyjnym teren gminy Wielgie został podzielony na dwadzieścia cztery obręby geodezyjne. W ich skład wchodzi trzydzieści dwie miejscowości podzielone na siedemnaście sołectw. Najdalej na północ wysunięta jest wieś Suradówek, na południe wsie: Płonczyn i Płonczynek, na wschód wieś: Orłowo, Będzień i Kamienne Brody, a na zachód wieś: Szczepanki, Witkowo i Zaduszniki.

Siedziba władz administracyjno - samorządowych gminy, najważniejsze placówki kulturalno – oświatowe oraz ośrodki gospodarcze gminy są zlokalizowane w położonej centralnie miejscowości Wielgie.

Najważniejsze dane statystyczne dotyczące terenu gminy Wielgie, przedstawiają się następująco :

powierzchnia	13360,76 ha,
użytki rolne	9456,87 ha,
lasy	2379,69 ha,
ludność ogółem	6900 mieszkańców.

Od Lipna – siedziby Samorządu Powiatowego dzieli miejscowość Wielgie, siedzibę władz gminnych 15 km, od Włocławka siedziby Delegatur Administracji Rządowej i Samorządowej szczebla wojewódzkiego 23 km, od Torunia – siedziby Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego 53 km i od Bydgoszczy - siedziby Wojewody i Urzędu Wojewódzkiego Województwa Kujawsko – Pomorskiego 110 km.

I.2. Ukształtowanie terenu

Według fizyczno-geograficznego podziału Polski J. Kondrackiego i J. Ostrowskiego obszar gminy Wielgie wchodzi w skład mezoregionu Pojezierze Dobrzyńskie, makroregionu Pojezierze Chełmińsko – Dobrzyńskie, podprowincji Pojezierze Południowo-bałtyckie.

Gmina Wielgie znajduje się na styku wysoczyzny morenowej oraz obszaru akumulacji wodno-lodowcowej sandru dobrzyńskiego.

Tereny sandrowe obejmują północną, wschodnią i środkową część gminy. Obszar sandru zalega nieco wyżej na wysokości 115-120 m n.p.m. i należy do obszarów mało urozmaiconych.

Wysoczyzna morenowa obejmuje południową i zachodnią część oraz częściowo północną część gminy. Przeważa tu płaska i falista wysoczyzna morenowa. Wysokość bezwzględna, na której zalega wysoczyzna waha się pomiędzy 105m i 110m n.p.m. Na obszarze wysoczyzny występują liczne wklęsłe i wypukłe formy rzeźby terenu. Należą tu pagórki i wzgórza morenowe, z których najwyższe występują na terenie wsi: Wielgie, Bętlewo,

Czerskie Rumunki, Suszewo i Suradówek. Ich względna wysokość sięga kilkunastu metrów ponad poziom wysoczyzny. Rzeźbę terenu urozmaicają ponadto doliny polodowcowe i rynny subglacjalne wcinające się na głębokość kilkunastu metrów w powierzchnię wysoczyzny. Na dnie tych form występują jeziora, mokradła lub bieżące ciekły wodne, w tym przede wszystkim: Chełmiczka, Bętlewianka i Święty Strumień.

I.3. Budowa geologiczna

Budowa geologiczna terenu gminy Wielgie nie wykazuje znacznego zróżnicowania gdyż w wierzchnich warstwach gruntu dominują utwory czwartorzędowe. Na obszarze wysoczyzny morenowej dominują gliny zwałowe i piaski gliniaste. Natomiast na obszarze sandru występują różnofrakcyjne piaski. Na dnie obniżen terenowych występują holocenijskie osady organogeniczne, przeważnie torfy i muły.

I.4. Wody powierzchniowe i podziemne

Z hydrologicznego punktu widzenia teren gminy Wielgie leży w dorzeczu rzeki Wisły. Lokalnie dominującymi zlewniami są zlewnie rzek: Chełmiczki, Świętego Strumienia oraz jego dopływu Bętlewianki. Oprócz nich występuje kilka mniejszych cieków charakteryzujących się niewielkim przepływem, do których zalicza się: Zjawionkę, Bobrownicę i Piaseczankę.

Na obszarze gminy występują również rezerwuary wód, do których można zaliczyć kilka jezior, w tym Jezioro Będeń i Czarne (Czerskie), a przede wszystkim dwa o dużej powierzchni: Jezioro Orłowskie i Jezioro Tupadelskie ([fotografia nr 1 – 3](#)).

Jezioro Orłowskie jest jednym z głębszych akwenów Pojezierza Dobrzyńskiego. Jego wody należą do II klasy czystości i są zasilane głównie z wód podziemnych. Czyste środowisko naturalne tworzy doskonałe warunki dla rozwoju rekreacji i wypoczynku na tym terenie. Zupełnie inne warunki panują nad Jeziorem Tupadelskim. Jest to akwen bardzo płytki o daleko posuniętej eutrofizacji wód i zarastających brzegach. Postępujący proces degradacji tego zbiornika sprawia, że nie nadaje się on dla celów rekreacyjno - wypoczynkowych. Występowanie wielu gatunków ptactwa wodnego oraz innych cennych zwierząt skłania raczej do objęcia tego obszaru formą ochrony przyrody.

Mokradła oraz podtopienia występujące na terenie gminy to pozostałość po płytkich polodowcowych akwenach wodnych, które zanikły w wyniku wspomnianych procesów degradacji. Uzupełnieniem przedstawionej sieci hydrograficznej są liczne oczka wodne wypełniające dna bezodpływowych obniżen i zagłębien wytopiskowych.

Obszar gminy znajduje się poza zasięgiem czwartorzędowych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP). Wody trzeciorzędowe, ze względu na dużą głębokość potencjalnego ujęcia z Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 215, nie są na terenie gminy Wielgie eksploatowane. Płycej zalegające wody gruntowe występują na terenie gminy na dwóch poziomach. Najpłycej zalegają wody holocenijskie zasilane przede wszystkim przez opady atmosferyczne. Ze względu na znaczne zanieczyszczenie nie mają one znaczenia gospodarczego. Dla potrzeb gminy pozyskiwane są wody plejstoceńskie, zalegające na głębokości kilkunastu, kilkudziesięciu metrów, o znacznie lepszej jakości, które jednak wymagają uzdatnienia. Wody z tego poziomu pozyskiwane są z ujęć w Orłowie, Czarnem i Zadusznikach.

I.5. Klimat

Gmina Wielgie jest położona na terenie powiatu lipnowskiego. Średnia roczna temperatura w powiecie lipnowskim to 7,0°C. Średnia roczna temperatura miesiąca najchłodniejszego oraz najcieplejszego wynosi odpowiednio 4,1°C w lutym oraz 17,6°C w lipcu. Średnia liczba dni z przymrozkami waha się od 105 do 110, a liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi 71. Roczna suma opadów w powiecie lipnowskim sięga 550 mm, okres wegetacyjny trwa 205-215 dni.

Wiatry wieją przeważnie z kierunków zachodnich i południowo – zachodnich. Wiatr zachodni przynosi zawsze powietrze wilgotne pochodzenia atlantyckiego, powodując zimy ciepłe z odwilżami i chłodniejsze lata. Często występują dni pochmurne z opadami deszczu i mgłami. Wiatry wschodnie są związane z układami wyżowymi, przynosząc powietrze suche, powodując mroźne zimy, gorące lata i ciepłą jesień.

Cechą charakterystyczną regionu jest dłuższy okres występowania przymrozków w okresie wiosennym i wcześniejszy jesienią oraz występujące większe spadki temperatury. Czynniki te wpływają niekorzystnie na przebieg wegetacji roślin uprawnych.

I.6. Gleby

1.6.1. Jakość gleb

Pod względem jakości gleb teren gminy Wielgie dzieli się na dwa obszary znajdujące się w zasięgu dwóch regionów glebowo – rolniczych (wg podziału dokonanego przez Instytut Uprawy i Nawożenia Gleb w Puławach).

Północ gminy znajduje się w Regionie Lipnowskim. Dominują tu grunty o rzeźbie nisko falistej i pagórkowatej oraz zróżnicowanym podłożu glebowym. Pod względem typologicznym dominują tu gleby bielicoziemne, brunatne i pseudobelicowe, powstałe ze zróżnicowanego pod względem granulometrycznym materiału obejmującego piaski luźne i słabo-gliniaste do glin lekkich i mocnych. Pod względem przydatności rolniczej przeważają gleby kompleksu 6 – żytniego słabego.

Południowa część gminy wchodzi w skład Regionu Dobrzyńskiego i przeważają tu grunty o rzeźbie płaskorówninnej. W podłożu gleb występują przede wszystkim utwory pyłowe wodnego pochodzenia, podścielone gliną. W przeważającej części gleby na tym terenie należą do kompleksu 4- żytniego bardzo dobrego.

Trwałe użytki zielone występują przede wszystkim w lokalnych obniżeniach terenowych. Dominujący udział mają użytki zielone niskiej jakości V klasy bonitacyjnej i ze względu na znaczne uwilgotnienie, cechują się niską produktywnością. ■

1.6.2. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

W celu oceny naturalnych warunków produkcji rolnej Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) w Puławach opracował metodę ich całościowej oceny. W wyniku sumowania ocen cząstkowych poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego takich jak: gleba, agroklimat, stosunki wodne i rzeźba terenu, uzyskano syntetyczny wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Wartość tego wskaźnika dla gminy Wielgie (54,5 pkt w skali 100 punktowej) jest dość niska w porównaniu z innymi gminami województwa kujawsko – pomorskiego. Jest on niższy od średniego wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla byłego woj. włocławskiego, jak również dla całej Polski (odpowiednio 66,4 pkt i 66,6 pkt).

Świadczy to o niezbyt korzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa w gminie. Należy tu jednak zaznaczyć, że jest to średni wskaźnik dla całej gminy i na jego wartość mają wpływ słabe warunki w północnej części gminy.

1.6.3. Kwasowość i skażenie gleb

Okręgowa Stacja Chemiczno – Rolnicza. w Bydgoszczy, w opracowaniu „Synteza wyników badania gleb w latach 1994-2004, umieściła wyniki badań gleb poszczególnych powiatów województwa kujawsko – pomorskiego, na tle średnich zawartości wojewódzkich i krajowych.

W odniesieniu do terenu gminy Wielgie, wyniki wykazały bardzo wysoki odsetek gleb bardzo kwaśnych - 34% i kwaśnych - 28%. Wskaźnik ten dla średnich powiatu lipnowskiego wynosi odpowiednio – 22% i 28%, a dla województwa kujawsko – pomorskiego – 11% i 21% oraz całego kraju kształtuje się na poziomie – 23% i 29%. Odpowiednio wyższe w porównaniu z powiatem i województwem są potrzeby w zakresie wapnowania. Nie różnią się one od średnich potrzeb w kraju, a dotyczą 48% powierzchni gleb.

Badania na zawartość przyswajalnych form podstawowych makro i mikroelementów, wykazały duży udział gleb o niskiej zawartości większości z nich. Wyjątek stanowi mangan i cynk.

Zawartość metali ciężkich nie przekracza poziomu uznawanego za stan naturalny, bezpieczny dla środowiska. Jedynie w przypadku siarki, 95% gleb wykazało zawartość podwyższoną, a 5 % słabe zanieczyszczenie w klasach zanieczyszczenia.

I.7. Surowce mineralne

Gmina Wielgie nie posiada udokumentowanych złóż kopalin podstawowych i pospolitych. Kruszywo naturalne: piaski i żwiry, pozyskuje się miejscami nielegalnie na potrzeby lokalne. Miejsca, gdzie odbywa się tego rodzaju eksploatacja, występują na terenie wsi: Czerskie Rumunki, Czarne, Witkowo, Orłowo, Suradówek i Tupadły ([fotografia nr 4](#)). Eksploatacja ta przebiega bez wymaganych zezwoleń koncesyjnych i dokumentacji geologicznej. Wszystkie te wyrobiska należy uporządkować, a teren na których one są położone doprowadzić do stanu przed eksploatacją.

Znaczenie surowców kopalnych pochodzenia organicznego typu torf czy gytia jest obecnie niewielkie. Złóża torfu i kredy jeziornej występują tylko na terenie wsi Witkowo i nie są one eksploatowane. Decydują o tym przede wszystkim czynniki środowiskowe i znaczenie pokładów torfu w retencji wody.

1.8. Krajobraz

Specyficzne cechy krajobrazu gminy Wielgie w dużym stopniu wynikają z bogactwa form ukształtowania powierzchni i rzeźby terenu, rozbudowanej sieci wód powierzchniowych oraz przyrody ożywionej.

Z form nieożywionych w południowej części gminy szczególną uwagę zwracają pagórki i wzgórza morenowe Wysoczyzny Dobrzyńskiej, a także doliny polodowcowe i rynny subglacjalne z wypełniającymi je jeziorami, mokradłami oraz ciekami wodnymi. Ta część gminy zdominowana jest przez krajobraz rolniczy z przewagą gruntów ornych dobrej jakości. Występują tutaj zespoły roślinności krzewiastej, wszelkiego rodzaju zadrzewienia przydrożne, śródpolne, przyzagrodowe i cmentarne.

Większe kompleksy leśne występują głównie w północnej i północno - wschodniej części gminy i stanowią dominujący element krajobrazu, przy stosunkowo mało urozmaiconej powierzchni sandru dobrzyńskiego. Skupiska drzew i krzewów występują również w pobliżu zbiorników wodnych, bagien i cieków wodnych ([fotografia nr 5 – 6](#)).

Nierozłącznym elementem krajobrazu jest oryginalna zabudowa mieszkalno - zagrodowa, a także istniejące założenia parkowo – dworskie i ich pozostałości.

2. Stan i struktura ludności wiejskiej

2.1. Wielkość i gęstość zaludnienia

W gminie Wielgie w 2007r., zamieszkiwało 6900 osób ([tabela nr 1](#)), co stanowiło 10,44% ludności mieszkającej w powiecie lipnowskim. Najwięcej ludności mieszkało we wsi Wielgie (1300), a najmniej we wsi Będzień (24). Na ilość ludności zamieszkujących wieś Wielgie miały wpływ funkcje, jaką spełnia ta miejscowość w gminie, tj.: ośrodka administracyjnego i mieszkalno – usługowego. Ilość osób mieszkających w Będzeniu jest związana z funkcją jaką spełnia ta wieś tj. z wsi rolniczej staje się wsią rekreacyjną, w której większość istniejących zabudowań należy do osób zamieszkałych poza terenem gminy. Do najmniej zaludnionych wsi należy również: Orłowo, Płonczynek i Rumunki Tupadelskie.

Średnia gęstość zaludnienia dla gminy wynosi 52 osoby na 1 km², a dla powiatu lipnowskiego kształtuje się na poziomie 76 osób na 1 km². Wśród wsi gminy Wielgie, najwyższym tym wskaźnikiem charakteryzuje się wieś Wielgie (123 osoby na 1 km²) oraz wieś Czarne (79 osób na 1 km²) i Nowa Wieś (76 osób na 1 km²). Najniższy wskaźnik posiada wieś: Będzień i Orłowo (odpowiednio po 5 i 8 osób na 1 km²).

Dane statystyczne za I kwartał 2007r., wykazują zerowy przyrost naturalny. Wskaźnik ten dla powiatu był dodatni i wynosił 16, a dla województwa kujawsko – pomorskiego przyrost naturalny był ujemny tj. -1 osoba.

2.2. Struktura wieku i płci

Analiza struktury ludności wg wieku i płci w gminie Wielgie, wykazuje minimalną przewagę ilościową kobiet powyżej 18 roku życia. Przewaga ta występuje na 9 obrębach, a na pozostałych obrębach przewagę ilościową stanowią mężczyźni. Wyjątek stanowi wieś Płonczyn, w której ilość kobiet i mężczyzn jest na tym samym poziomie (odpowiednio po 124 osoby).

Ludności w wieku produkcyjnym jest w gminie 59,85% w stosunku do ogólnej ilości mieszkańców. Najwięcej ludności w tym wieku występuję w Rumunkach Tupadelskich – 65,00% i w Bałdowie – 64,49%. Najmniejszą ilością mieszkańców w przedziale wiekowym 19 – 60, charakteryzuje się wieś Rumunki Witkowskie (53,57%). Zaznaczyć należy też, że w miejscowości: Nowa Wieś i Płonczynek, ilość kobiet i mężczyzn w przedziale 55 – 60 i 55 – 64 kształtuje się na tym samym poziomie.

W wieku poprodukcyjnym, udział ludności w tym przedziale występuje na poziomie 13,89%, przy największym jego udziale we wsi Będzień (29,17%) i najmniejszym w miejscowości Orłowo (9,18%). We wszystkich tych wsiach, obserwuje się większy udział kobiet niż mężczyzn z wyjątkiem wsi Orłowo gdzie ilość mężczyzn jest większa niż kobiet.

Struktura wiekowa występująca na terenie gminy Wielgie kształtuje możliwości rozwoju biologicznego ludności i jej potencjalne walory intelektualno – produkcyjne. Zjawiskiem niekorzystnym jest występowanie wysokiego odsetka ludności w starszym wieku, co wskazuje na starzenie się określonej populacji – [wykres nr 1](#).

2.3. Poziom wykształcenia

W strukturze wykształcenia ludności najbardziej charakterystyczna jest dominacja osób z wykształceniem podstawowym i zawodowym, które łącznie stanowią 83,14%, a sytuację tą przedstawia poniższa [tabela nr 2](#) i [wykres nr 2](#).

STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI WIEJSKIEJ

Tabela nr 2

Ogółem w gminie wykształconych		Podstawowe i bez wykształcenia		Zawodowe		Średnie ogólne		Policealne i średnie zawodowe		Wyższe	
ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
5311	100,00	2995	56,39	1421	26,75	150	2,83	595	11,20	150	2,83

- dane uzyskane z rocznika statystycznego 2005r.

Wynikający z tabeli niski udział osób z wyższym wykształceniem – 2,83%, jest zjawiskiem niekorzystnym, ponieważ ta grupa osób oraz osoby ze średnim wykształceniem mogą przyczynić się do zmian i stanowić czynnik innowacyjny. Niski jest również udział osób z przygotowaniem zawodowym, którzy mają możliwość przekwalifikowania się. Zjawisku temu nie sprzyja też oddalenie od ośrodków miejskich, w których mieszkańcy gminy mogliby uzupełnić swoje wykształcenie.

Bardzo niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej, obok niekorzystnego wpływu na tempo modernizacji rolnictwa, zmniejsza możliwość szerszego rozwinięcia pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi, jako alternatywnego zatrudnienia dla występujących nadwyżek siły roboczej.

2.3. Poziom bezrobocie

Dostrajanie się gospodarki gminy Wielgie do funkcjonowania w warunkach rynkowych, stało się przyczyną zmian w sferze zatrudnienia ludności. Podstawowym przejawem tego była zmiana stanu zatrudnienia i ujawnienie znaczących nadwyżek siły roboczej, czyli ukazanie bezrobocia.

Na podstawie informacji uzyskanych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy, na dzień 30 czerwca 2007r., na terenie gminy było 587 osób bezrobotnych, w tym bezrobotnych z prawem do zasiłku 82, co stanowiło 13,97% udziału tej grupy w stosunku do bezrobotnych

Stopa bezrobocia w powiecie lipnowskim na ten dzień wynosiła 23,8%, a w województwie kujawsko-pomorskim 16,2%.

Obserwowane bezrobocie dotyka wszystkich mieszkańców gminy, a w dużej mierze dotyczy to ludzi młodych, słabo wykształconych i mało aktywnych. Trudno będzie znaleźć pracę tej grupie ludzi, przy słabo rozwiniętych na dzień dzisiejszy usługach związanych z obsługą rolnictwa czy turystyki.

3. Organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

3.1. Użytkowanie gruntów

W strukturze użytkowania gruntów gminy Wielgie dominują użytki rolne zajmujące 70,78% powierzchni gminy ([tabela nr 3](#), [wykres nr 4](#)). Udział ten na 18 obrębach jest znacznie wyższy od średniej dla gminy.

Grupę obrębów o największym udziale użytków rolnych w powierzchni ogólnej tworzą obręby w południowej części gminy, tj. wsie: Bętlewo (91,79%), Złowody (94,17%), Płonczynek (89,91%), Oleszno (88,82%), Zakrzewo (88,10%) i Płonczyn (87,08%). Do grupy tej zaliczyć należy również wsie położone na północy gminy, Bałdowo (89,97%) i Rumunki Witkowskie (87,7 %).

Obręby położone w północno - wschodniej części gminy Wielgie charakteryzują się niskim udziałem użytków rolnych w porównaniu do średniej w gminie. Zdecydowanie najmniej jest ich w Orłowie (16,16%) i w Będzeniu (33,79%). Obszar ten charakteryzuje się mniejszym udziałem użytków rolnych w porównaniu z resztą gminy.

Użytki rolne na terenie gminy Wielgie są zdominowane przez grunty orne ([wykres nr 3](#)). Ich udział na poszczególnych obrębach jest w zasadzie proporcjonalny do udziału wszystkich użytków rolnych. Im większy udział użytków rolnych tym większy udział gruntów ornych na danym obrębie. Dlatego też, najwięcej jest ich w południowych obrębach gminy: Płonczynek, Bętlewo, Złowody i Płonczyn.

Łąki i pastwiska razem stanowią 8,75% powierzchni użytków gruntowych gminy. Ich udział na poszczególnych obrębach nie odbiega w istotny sposób od średniej dla gminy. W północnych obrębach ich udział jest większy niż we wsiach na południu gminy. Występują one przede wszystkim na terenach gdzie jest dużo wód powierzchniowych, a więc w: Piasecznie, Teodorowie, Tupadłach i Wielgiem. Są to tereny o glebach niskich klas bonitacyjnych. Część trwałych użytków zielonych jest użytkowana ornie.

Sady w skali gminy zajmują 1,20% powierzchni użytków gruntowych. Spośród wszystkich obrębów najwięcej sadów występuje w Zadusznikach, gdzie zajmują 45,22 ha, tj. 5,10% powierzchni obrębu.

W północnej części gminy występuje też największe skupisko lasów ([tabela nr 4](#), [wykres nr 5](#), [mapa nr 2](#)). Stanowią one 77,56% powierzchni wsi Orłowo i 58,97% wsi Będzeń. Duża koncentracja powierzchni leśnej tylko na tych obrębach (942,10 ha i 275,57 ha), to prawie 50% wszystkich lasów gminy, przy średnim udziale lasów w gminie ogółem wynoszącym znacznie mniej, tj. 17,81%. Większy udział lasów w strukturze użytków gruntowych cechuje jeszcze obręby: Rumunki Tupadelskie, Szczepanki i Wielgie. Najmniejszy udział mają lasy w południowych obrębach gminy.

Z pozostałych użytków gruntowych tylko nieużytki zajmują 5,25% powierzchni ogólnej gminy. Najwięcej jest ich we wsi Witkowo i Zaduszniki, na gruntach położonych wzdłuż Świętego Strumienia.

Pozostała część użytków gruntowych ma niewielki udział w powierzchni gminy sięgający ok. 2%. Wyjątek stanowią wody powierzchniowe w Piasecznie i Tupadłach (jeziora) oraz drogi i tereny zabudowane w Wielgiem.

3.2. Gleboznawcza klasyfikacja gruntów

Głównym miernikiem jakości i przydatności rolniczej gruntów jest gleboznawcza klasyfikacja gruntów. Klasa bonitacyjna gruntu stanowi podstawę do ustalenia wysokości

podatku rolnego. Jest ona także jednym z kryteriów wyceny nieruchomości rolnych w obrocie cywilno- prawnym. Podział użytków rolnych na poszczególne klasy bonitacyjne oraz ich udział w gminie Wielgie i jej poszczególnych obrębach przedstawiono w [tabelach nr 5 i 6](#) oraz na [wykresach nr 6 i 7](#).

Na terenie gminy Wielgie nie występują grunty orne najlepsze I i II klasy bonitacyjnej.

Gleby dobre - klasy bonitacyjnej III a i III b, zajmują 9,20% powierzchni gruntów ornych i występują w południowej części gminy. Najwięcej jest ich na terenie obrębów: Bętlewo, Oleszno, Płonczyn, Wielgie i Złowody ([mapa nr 3](#)).

Grunty średnie – klasy bonitacyjnej IV a i IV b, stanowią 43,02% gruntów ornych gminy. Oprócz wcześniej wymienionych obrębów dużo gruntów tych klas posiadają wsie: Płonczynek, Oleszno i Zakrzewo.

Gleby najłabsze - V i VI klasy bonitacyjnej, zajmują 47,77% gruntów ornych gminy. Ich udział jest bardzo duży przede wszystkim na obrębach położonych we wschodniej i północnej części gminy, takich jak: Będzień, Orłowo, Rumunki Tupadelskie, Czerskie Rumunki i Szczepanki. Na dwóch pierwszych obrębach gleby tych klas stanowią 100 % gruntów ornych - [mapa nr 4](#).

Na terenie gminy Wielgie przeważają użytki zielone najłabsze, V i VI klasy bonitacyjnej (77,78%) i jest ich najwięcej na terenie obrębów: Czarne, Czerskie Rumunki i Piaseczno ([mapa nr 5](#)). Pozostałe 22,22% powierzchni użytków zielonych stanowią użytki III i IV klasy bonitacyjnej. Największą powierzchnię zajmują te klasy we wsiach: Oleszno, Nowa Wieś, Wielgie i Zaduszniki

3.3. Kompleksy glebowo - rolnicze

Występowanie kompleksów glebowo – rolniczych na terenie gminy Wielgie, dzieli się na dwa obszary:

- północny - o przewadze gruntów ornych należących do słabszych kompleksów rolniczej przydatności gleb: żytniego bardzo słabego i żytniego słabego,
- południowy - z dużym udziałem lepszych kompleksów glebowo rolniczych: żytniego bardzo dobrego i pszennego dobrego.

Występujące użytki zielone w gminie, należą do kompleksów glebowo - rolniczych niskiej (3z) i średniej (2z) przydatności rolniczej.

3.4. Struktura władania gruntami ogółem

W strukturze władania gruntami gminy Wielgie dominującym sektorem jest sektor prywatny - 76,54%. Sektor publiczny obejmuje 23,28% gruntów, a grunty spółdzielcze i pozostałe grunty (wspólnot gruntowych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, kościołów i związków wyznaniowych) mają niewielki udział w powierzchni gminy i występują tylko na kilku obrębach ([tabela nr 7](#), [wykres nr 8](#), [mapa nr 6](#)).

Udział sektora prywatnego w dziesięciu obrębach jest zdecydowanie wyższy od średniego w gminie i przekracza 90%. Są to przede wszystkim obręby południowej części gminy.

Sektor publiczny jest zdominowany przez grunty Lasów Państwowych oraz Agencji Nieruchomości Rolnych ([wykres nr 9](#)). Grunty te skoncentrowane są głównie na kilku obrębach z dużym udziałem lasów, takich, jak: Orłowo, Będzień, Wielgie i Piaseczno.

Sektor spółdzielczy zajmuje w gminie na bardzo małą powierzchnię, tj. 5,59ha. Na podstawie danych ujętych w bazie ewidencji gruntów i budynków, powierzchnia ta

występuje w 8 obrotach. Największa powierzchnia tych gruntów występuje we wsi Piaseczno i Teodorowo. Faktycznie jednak w Teodorowie grunty te stanowią część składową gospodarstwa rolnego.

3.5. Struktura gospodarstw rolnych

3.5.1. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych

Strukturę obszarową i ilościową gospodarstw rolnych opracowano na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Wielgie (karty podatkowe gospodarstw) oraz bazy danych ewidencji gruntów i budynków dla tej gminy.

Na podstawie kart podatkowych gospodarstw rolnych określono strukturę obszarową i ilościową poszczególnych gospodarstw, a wskazują one powierzchnię gruntów własnych i dzierżawionych tych gospodarstw ([tabela nr 8](#) i [wykres nr 10 – 11](#)).

Baza ewidencji gruntów gminy posłużyła do przeprowadzenia dodatkowej analizy struktury obszarowej i ilościowej gruntów gospodarstw według własności. Została ona poszerzona o analizę ilościową i powierzchniową działek ewidencyjnych w gospodarstwach niemożliwą do przeprowadzenia w oparciu o karty podatkowe. Uzyskane wartości parametrów zostały zestawione w [tabelach nr 9.1 – 9.25](#) oraz przedstawiono na [wykresach nr 12 – 17](#).

Rozmieszczenie gruntów gospodarstw rolnych na terenie gminy Wielgie, przedstawiono na mapach ewidencyjnych w skali 1:5000 i 1:10 000. Mapy te stanowią załącznik do niniejszego opracowania pt. „Struktura gospodarstw rolnych wg własności”.

Według kart podatkowych gospodarstw na terenie gminy Wielgie znajdują się 1084 gospodarstwa rolne o średniej powierzchni 9,54 ha. Z przyjętych grup obszarowych gospodarstw najliczniejszą są gospodarstwa o powierzchni od 1,01 ha do 4,99 ha, których jest 379. Zajmują one 10,38% powierzchni ogółu gospodarstw.

Liczebność pozostałych grup obszarowych gospodarstw spada od 349 w grupie od 5,00 ha do 9,99 ha, do: 186 w grupie od 10,00 ha do 14,99 ha, 164 w grupie od 15,00 ha do 49,99 ha i tylko 6 gospodarstw w grupie powyżej 50,00 ha.

Największy udział powierzchniowy mają gospodarstwa od 15,00ha do 49,99 ha – 37,38%. Udział powierzchniowy gospodarstw od 5,00 ha do 9,99 ha i od 10,00 ha do 14,99 ha jest zbliżony i wynosi odpowiednio 24,40% - 22,19%. Gospodarstwa powyżej 50,00 ha zajmują tylko 5,65% powierzchni gospodarstw.

Uwagę zwraca bardzo duży udział gospodarstw mniejszych do 10,00 ha powierzchni, które stanowią 67 % wszystkich gospodarstw rolnych i 34,78% ich powierzchni.

Analiza grup obszarowych w poszczególnych obrotach wykazuje, że najwięcej gospodarstw dużych (ponad 15 ha) występuje we wsiach: Witkowo (21), Czerskie Rumunki i Nowa Wieś (po 16), Zaduszniki (13), Wielgie i Płonczyn (po 12).

Analiza gospodarstw rolnych wg własności (grupa rejestrowa 7.1), nie wykazuje istotnych różnic ilościowych i powierzchniowych po zestawieniu z kartami podatkowymi. Gospodarstw rolnych według podatków jest o jedno więcej niż według własności. W poszczególnych grupach obszarowych tylko w grupach obszarowych od 5,00 ha do 9,99 ha i od 15,00 ha do 49,99 ha występują większe różnice (odpowiednio 13 gospodarstw więcej i 14 gospodarstw mniej niż według kart podatkowych).

Niewielkie różnice ilościowe i powierzchniowe w strukturze gospodarstw według podatków i własności, świadczy o ustabilizowanej sytuacji własnościowej i o niskim udziale dzierżawy, jako formy władania gruntami rolnymi.

Niska wartość rynkowa gruntów rolnych, a także duże rozdrobnienie gospodarstw nie sprzyjają rozwojowi tendencji konsolidacyjnych w gospodarstwach, gdyż kapitał

uzyskany w wyniku sprzedaży ziemi jest zbyt mały do rozpoczęcia jakiegokolwiek działalności gospodarczej lub po to by zainwestować go w jakieś operacje biznesowe. Właściciel gospodarstwa, szczególnie małego, nie pozbywa się więc ziemi, gdyż dochód, jaki daje, zapewnia podstawowe potrzeby socjalno-bytowe oraz stanowi zabezpieczenie w ekstremalnej sytuacji finansowej. W przypadku takich gmin, jak Wielgie, niska wartość gruntu wynika w dużej mierze ze znacznego oddalenia od dużych ośrodków miejskich, co powoduje brak szerszego zainteresowania przekształcaniem gruntów rolnych i przeznaczaniem ich na cele nierolnicze (mieszkaniowe, inwestycyjne).

Na części gminy Wielgie istnieją doskonałe warunki sprzyjające rozwojowi funkcji rekreacyjno – wypoczynkowej. Obejmują ona przede wszystkim malownicze tereny wokół jezior i cieków wodnych otoczone lasami. Niska jakość użytków rolnych sprawia, że część właścicieli gruntów, zwłaszcza spoza gminy, sprzedaje je z przeznaczeniem pod działki rekreacyjne. Duża wartość przyrodnicza oraz prawna ochrona wielu obiektów ogranicza zasięg tego typu działań. Optymalnym rozwiązaniem wydaje się być w tej sytuacji (małe gospodarstwa) rozwój agroturystyki, jako rekreacji pobytowej.

Poprawa sytuacji dochodowej gospodarstw rolnych dysponujących wysokiej jakości użytkami rolnymi wymaga przede wszystkim zwiększenia skali produkcji poprzez wybranie odpowiedniego kierunku produkcji rolniczej czy też działalności gospodarczej. Będzie to wymagać szeroko zakrojonych działań zmierzających do konsolidacji gospodarstw. Obecność Polski w strukturach Unii Europejskiej powinna w pełni przyczynić się do poprawy sytuacji poprzez realizację szeroko pojętego programu rozwoju obszarów wiejskich.

3.5.2. Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach rolnych

Ilość i powierzchnia działek w przyjętych grupach obszarowych są głównymi parametrami rozdrobnienia gospodarstw rolnych. Ich wartość dla przyjętych grup obszarowych określono w oparciu o dane ewidencji gruntów gminy Wielgie (grunty gospodarstw rolnych wg własności). Wielkość tych parametrów dla poszczególnych obrębów zestawiono w [tabeli nr 11](#) i na [wykresach nr 19](#).

Na podstawie uzyskanych danych na 1 gospodarstwo na terenie gminy przypada średnio 5,04 działki o powierzchni 1,83 ha.

Wielkość tych parametrów w gminie ogółem wzrasta wraz z przedziałem obszarowym gospodarstw. Gospodarstwa rolne w grupie obszarowej 1,01 ha – 4,99 ha posiadają 2,76 działek o średniej powierzchni 1,02 ha, w gospodarstwach od 15,00 ha do 49,99 ha - 10,90 działek o średniej powierzchni 2,10 ha. W gospodarstwach ponad 50,00 ha powierzchni następuje skokowy wzrost wartości tych parametrów. Posiadają one średnio 27,40 działki ewidencyjnej o średniej powierzchni 3,50 ha.

Gospodarstwa rolne we wsi Płonczyn i Rumunki Tupadelskie, charakteryzują się najkorzystniejszymi parametrami rozdrobnienia – odpowiednio 3,72 działki o średniej powierzchni 4,19 ha i 3,70 działki o średniej powierzchni 3,07 ha. Największe rozdrobnienie obserwuje się na terenie wsi Suradówek, gdzie na jedno gospodarstwo przypada 8,33 działki o średniej powierzchni 0,92 ha. Oprócz wsi Suradówek, dużym rozdrobnieniem, a przede wszystkim dużą ilością działek, cechują się gospodarstwa ze wsi: Kamienne Brody, Witkowa, Czarnego, Bałdowa i Piaseczna.

Analiza poszczególnych grup obszarowych wykazuje, że największym rozdrobnieniem cechują się gospodarstwa mniejsze, a występuje ono głównie na trzech obrębach, tj. w: Suradówku, Czarnem i Kamiennych Brodach.

Z gospodarstw rolnych o powierzchni od 15,00 ha do 49,99 ha, dużą ilością działek charakteryzują się przede wszystkim gospodarstwa we wsiach: Oleszno, Bałdowo i Płonczynek - średnio ponad 16.

Na podstawie danych bazy ewidencji gruntów dla poszczególnych obrębów gminy Wielgie, gospodarstwa rolne występujące w tych obrębach poddano analizie. Analiza ta polegała na wyliczeniu średniej ilości działek przypadającej na 1 gospodarstwo rolne i średniej powierzchni działki w tym gospodarstwie. Zebrane dane przedstawione w [tabeli nr 10](#), [wykresie nr 18](#) i [mapie nr 7](#), przeanalizowano pod kątem możliwości przeprowadzenia na obszarze gminy scaleń gruntów. Najbardziej niekorzystnymi wartościami powyższych parametrów charakteryzują się wsie: Suradówek i Kamienne Brody, co wstępnie kwalifikuje gospodarzy z tego terenu do objęcia ich gruntów procesem prac scaleniovych.

3.5.3. Analiza położenia ekonomicznego gospodarstw

Dotychczasowe obowiązujące przepisy, nie obligują gospodarstwa rolne do prowadzenia ksiąg rachunkowych, z wyjątkiem tych, które korzystają z przydzielonych kredytów. Ze względu na ochronę danych osobowych, niemożliwe jest skorzystanie z ksiąg rachunkowych prowadzonych przez nieliczne gospodarstwa rolne. Dlatego też dla oceny położenia ekonomicznego gospodarstw w gminie Wielgie wykorzystano dostępne dane, wykorzystując metody pośrednie.

W pierwszej kolejności, na podstawie danych uzyskanych z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dotyczących struktury zasiewów w 2006 roku, wyliczono wielkość zbiorów poszczególnych upraw w jednostkach zbożowych ([tabela nr 12](#), [wykres nr 20](#)). Powierzchnie upraw różnią się od powierzchni gruntów ornych gospodarstw, gdyż te w dużym stopniu nie uwzględniają gruntów dzierżawionych oraz ugorowanych. W wyniku przeliczeń ustalono, że w gminie Wielgie gospodarstwa rolne uzyskują 45,67 j.zb./ha, a w przeliczeniu na 1 gospodarstwo daje to średnio 239,77 j.zb./gospodarstwo.

Następnie wykorzystano dane z opracowania Aldony Skarżyńskiej i Ireny Augustyńskiej – Grzimej, pt. „Koszty jednostkowe i dochodowość produkcji rolniczej w gospodarstwach indywidualnych w 1999 roku”. W opracowaniu tym autorki ustaliły dochód rolniczy netto w 1999 roku, w oparciu o dane z gospodarstw prowadzących rachunkowość rolniczą w latach 1997- 1999.

W produkcji roślinnej wyniósł on 23,48 zł z 1j.zb. i 911,64 zł z 1 ha, a w produkcji zwierzęcej 609,28 zł z ha.

Powyższe wartości skorygowano współczynnikiem 0,8 w produkcji roślinnej, a w produkcji zwierzęcej współczynnikiem 0,6.

Wartości dochodu rolniczego netto wyniosły odpowiednio:

$23,48 \text{ zł} \times 0,8 = 18,78 \text{ zł} / \text{j. z b.}$ i $911,64 \times 0,8 = 729,31 \text{ zł} / \text{ha}$,

$609,28 \text{ zł} / \text{ha} \times 0,6 = 365,57 \text{ zł} / \text{ha}$.

Mnożąc wielkość produkcji roślinnej z 1 ha (przeliczoną na jednostki zbożowe) w gminie Wielgie przez skorygowaną wartość 18,78 zł /j. zb., otrzymano wartość dochodu rolniczego netto z 1 ha, czyli:

$45,67 \text{ j. z b.} / \text{ha} \times 18,78 \text{ zł} / \text{j. z b.} = 857,68 \text{ zł} / \text{ha}$,

dochód rolniczy netto z produkcji roślinnej z gospodarstwa (grupa rejestrowa 7.0) :

$5,25 \text{ ha} \times 45,67 \text{ j.zb.} / \text{ha} \times 18,78 \text{ zł} / \text{j. z b.} = 4502,83 \text{ zł}$,

dochód rolniczy netto z produkcji zwierzęcej:

365,57 zł /ha,

razem dochód rolniczy netto z 1 ha :

857,68 zł /ha + 365,57 zł /ha = 1223,25 zł /ha

dochód rolniczy netto w gospodarstwie rolnym o średniej powierzchni w gminie Wielgie:
9,23 ha x 1223,25 zł /ha = 11290,60 zł (rocznie).

Uzyskany dochód rolniczy netto pozwala na określenie pożądanego (hipotetycznego) wielkości gospodarstwa rolnego, umożliwiającego osiągnięcie dochodu porównywalnego z pozarolniczymi działkami gospodarki.

Do porównania przyjęto przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w działalności pozarolniczej osiągnięte w 2005r. w powiecie lipnowskim, które wyniosło 1921,54 zł. Daje to roczny dochód na jednego zatrudnionego w wysokości 23058,48 zł. Po podzieleniu przez dochód z 1 ha otrzymujemy:

$23058,48 \text{ zł} : 1223,25 \text{ zł /ha} = \mathbf{18,85 \text{ ha}}$

minimalną powierzchnię gospodarstwa parytetowego.

Na dzień dzisiejszy na terenie gminy są 92 gospodarstwa o powierzchni większej niż ustalona powierzchnia parytetowa ([tabela nr 13](#), [wykres nr 21](#), [mapa nr 8](#)).

Powierzchnia gospodarstwa parytetowego wzrasta jednak do 27,24 ha, gdy do porównania przyjmujemy najnowsze dane dotyczące przeciętnego wynagrodzenia brutto w Polsce z maja 2007 roku, które wyniosło 2776,92 zł. Uwzględniając jeszcze fakt utrzymywania się z gospodarstwa większej liczby osób dorosłych powierzchnia ta wzrasta jeszcze bardziej (1,5 osoby na gospodarstwo domowe powoduje wzrost do 40,86 ha).

4. Produkcja rolnicza

4.1. Ogólne uwarunkowania

Rolnictwo, jedna z najstarszych, podstawowych gałęzi produkcji materialnej, w której wytwarza się produkty żywnościowe i surowce przemysłowe oraz chów i hodowlę zwierząt gospodarskich. Jest to działalność ludzka sterująca procesami biologicznymi i wykorzystująca powierzchnię ziemi, mająca na celu produkcję żywności i innych produktów.

W perspektywie kilkunastu lat przeobrażenia zachodzące w rolnictwie będą miały dominujący wpływ na życie gminy Wielgie, z uwagi na jej rolniczy charakter. Rolnicza przestrzeń produkcyjna składająca się z gruntów ornyc, sadów i użytków zielonych zajmuje 9456,87 ha, co stanowi 70,78% ogólnej powierzchni gminy. Warunki produkcji rolniczej w gminie są zróżnicowane. Występują słabe gleby w części północno – wschodniej i niezłe w południowo – zachodniej części gminy. Z uwagi na średniokorzystne uwarunkowania przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa i istotne zróżnicowanie przestrzenne uwarunkowań przyrodniczych wyodrębnią się :

- obszar obejmujący południową część gminy, sołectwa: Wielgie, Zaduszniki, Złowody, Oleszno, Betlewo, Płonczyn oraz częściowo Nową Wieś, Zakrzewo i Witkowo, głównie o gruntach klasy bonitacyjnej IVa – IVb z udziałem mozaikowo występujących kompleksów gruntów klasy IIIa – IIIb,
- obszar obejmujący północną część gminy, w którym z uwagi na niekorzystne uwarunkowania przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa, ograniczone są tu możliwości produkcji rolnej, która stanowiłaby jedyne źródło utrzymania.

Warunki te powodują, że większość gospodarstw prowadzi gospodarkę wielokierunkową roślinną i zwierzęcą, a związane jest to z brakiem doświadczenia w prowadzeniu działalności bardziej wymagających i specjalistycznych.

W gminie Wielgie mając na uwadze powyższe uwarunkowania w najbliższych latach nastąpi zmiana roli i miejsca oraz funkcji rolnictwa i obszarów wiejskich oznaczające zmniejszenie znaczenia funkcji wyżywieniowej rolnictwa na rzecz zespołu funkcji gospodarki żywnościowej i agrobiznesu. Procesy te wywołane są przez:

- relatywnie tanią żywnością – pogarszanie opłacalności produkcji rolnej,
- współczesną tendencję do przypisywania rolnikom nowej funkcji polegającej na „konserwacji krajobrazu”,
- wyludnianie się obszarów wiejskich wraz z postępującym rozwojem gospodarczym,
- spadek znaczenia produkcji rolnej w stosunku do znaczenia przetwórstwa żywności i handlu żywności,
- świadomie kształtowany trend do rozszerzania zakresu funkcji obszarów wiejskich o nowe sfery gospodarki.

Reasumując, na strukturę i koniunkturę w rolnictwie wpływ będzie miała postępująca globalizacja w produkcji żywności i procesy integracyjne w Europie. Podstawowe problemy wynikające z tych procesów to ekonomiczna presja na koncentrację i ukierunkowanie produkcji, powodująca daleko idące zmiany w strukturze gospodarstw i liczbie ludności żyjącej z uprawy ziemi. Problemy zwiększa jeszcze słaba jakość gleb w północno – wschodniej części gminy, relatywnie niska suma opadów, brak lub też niesprawne melioracje, brak systemu nawadniania, dosyć słabe wyposażenia w sprzęt

rolniczy (w większości stary) i nieuregulowane stosunki własnościowe w części gospodarstw.

Należy zdać sobie sprawę z tego, że niezależnie od warunków dla produkcji rolniczej, rolnictwo nie będzie w stanie przynosić wystarczających dochodów wielu rodzinom rolniczym. Nastąpi też obniżenie zatrudnienia w rolnictwie. W związku z powyższym o prawidłowym funkcjonowaniu rolnictwa decydować będzie kierunek, rodzaj i wielkość produkcji rolniczej oraz sytuacja na rynku, kształtowanie się popytu i podaży na produkty, relacje cenowe, opłacalność produkcji czy wahania koniunktury. Dlatego też problemem w rolnictwie nie jest produkcja rolnicza, a sprzedaż wytworzonych surowców rolniczych i gotowej żywności. Pewnym ułatwieniem może tu być organizacja rynku podstawowego poprzez grupy marketingowe rolników.

4.2. Produkcja roślinna

Produkcja roślinna jest głównym kierunkiem wykorzystania gruntów ornych. Dla gminy Wielgie strukturę zasiewów głównych upraw w gospodarstwach rolnych, określono na podstawie raportu otrzymanego z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Departamentu Ewidencji Gospodarstw w Warszawie. W raporcie tym wymienione są według stanu faktycznego użytkowania na gruncie uprawy, na które w kampanii 2006r. składany był wniosek o przyznanie płatności do gruntów rolnych lub o przyznanie płatności z tytułu wsparcia działalności rolniczej na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania.

Otrzymane dane przekształcone zostały dla potrzeb sporządzanego planu i przedstawione w [tabeli nr 14](#). Na podstawie przeprowadzonej analizy wynika, że ogólna powierzchnia zasiewów kształtowała się na poziomie 7880 ha i jest to powierzchnia mniejsza od ogólnego arealu gruntów ornych gminy wynoszącego 8461 ha.

Dominującą uprawą była uprawa zbóż, na którą przypadało 2508 ha, co stanowiło 31,83% całego arealu ([wykres nr 22](#), [mapa nr 9](#)), w tym największą powierzchnię zajmowały zasiewy żyta i pszenżyta. Kolejnymi grupami upraw według powierzchni zasiewów były:

- trawy na gruntach ornych – 11,80%,
- kukurydza pastewna – 7,36%,
- rośliny okopowe – 5,40%,
- rzepak, rzepik – 1,55%,
- warzywa gruntowe – 0,98%.

Jednak największą powierzchnię zajmowały uprawy pozostałe – 41,08%, w skład których wchodziły między innymi takie uprawy, jak: groch siewny, leszczyna, łubin słodki, mieszanki upraw i plantacje wieloletnie.

Na terenie gminy można wyodrębnić też 15 większych gospodarstw rolnych, które zajmują się tylko uprawą roślin (np. ziemniak przemysłowy, burak, rzepak) czy warzyw i owoców (np. marchew, pomidor, ziemniak, truskawka). Gospodarstwa te znajdują się w następujących wsiach:

	<u>produkcja roślinna</u>	<u>produkcja warzywniczo – ogrodnicza</u>
- Nowa Wieś	2	
- Płonczyn	1	
- Suszewo		1
- Wielgie	2	
- Zaduszniki		5
- Złowody	1	3

Mając na uwadze powyższe, wysoki udział zbóż w strukturze zasiewów uwarunkowany był i jest wieloma czynnikami, a głównie warunkami glebowymi, stosunkowo niskimi nakładami pracy oraz tradycją upraw. Rośliny te stanowią również główne zaplecze paszowe dla zwierząt gospodarskich.

Uprawa pozostałych grup roślin wymagają bardziej urodzajnych gleb oraz większych nakładów pracy i środków na uprawę. Rośliny te dostarczają surowca dla przetwórci ogrodniczo – warzywniej, przemysłu cukrowniczego oraz paszy dla produkcji zwierzęcej.

4.3. Produkcja zwierzęca

Liczbę występującego pogłowia zwierząt z terenu gminy Wielgie (według stanu na koniec 2006r.), uzyskano z Departamentu Ewidencji Gospodarstw, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie. Uzyskane informacje o ilości bydła, trzody chlewnej i kóz z podziałem na poszczególne wsie, są zgodnie z przepisem art.5, ustawy z dnia 2004r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (Dz. U. Nr 91, poz. 872, z póź. zm.).

Na podstawie uzyskanych danych w gminie Wielgie, niezależnie od wielkości danego obszaru, dokonano przeliczenia inwentarza na sztuki duże (SD) oraz określono ilość zwierząt, w sztukach fizycznych w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych ([tabela nr 15](#), [wykres nr 23](#)).

Obsada zwierząt hodowlanych, ogółem dla gminy wynosiła 84,90 SD/100 ha UR, osiągając najwyższą wartość we wsiach: Kamienne Brody (271,81) i Witkowo (246,79). Najniższą obsadą zwierząt charakteryzowała się wieś Będzień i Orłowo, odpowiednio 7,09 i 8,15 SD/ 100 ha UR - [mapa nr 10](#).

Wskaźnik intensywności hodowli bydła ogółem w gminie kształtował się na poziomie 58,31 szt./100ha UR, a dla trzody chlewnej wynosił 189,87 szt./100 ha UR.

Obsada bydła w poszczególnych obrębach wynosiła od 667 sztuk w Witkowie do 7 sztuk w Będzeniu ([mapa nr 11](#)). Wskaźnik sztuk fizycznych na 100 ha UR najmniejszy występował we wsi Będzień – 4,43 i jest on porównywalny z obsadą bydła w tej miejscowości. Największy wskaźnik posiada wieś Witkowo – 135,77 szt./100 ha.

W hodowli trzody chlewnej, najwięcej świń na 100 ha UR hodowano we wsi Kamienne Brody – 1571,00, a najmniej we wsi Piaseczno – 4,70. W sztukach fizycznych największe pogłowie występowało w miejscowości Witkowo - 3896 sztuki, a najmniejsze również w Piasecznie – 17 sztuk ([mapa nr 12](#)). We wsi Orłowo nie zanotowano chowu żadnej sztuki trzody chlewnej.

Z innych zwierząt gospodarskich we wsi: Płonczynek, Wielgie i Zaduszniki hodowano razem 7 kóz.

W trakcie opracowywania planu na terenie gminy zlokalizowano 151 największych hodowli:

	Bydło	Trzoda chlewna	Bydło - trzoda chlewna
<u>Wielokierunkowe</u>			
- Bałdowo	3		2
- Bętlewo	4	3	
- Czarne	4		
- Czerskie Rumunki	7	2	7
- Kamienne Brody	1	3	

- Nowa Wieś	2	3		
- Oleszno	4	1		
- Piaseczno	4			
- Płonczyn	2	2	5	
- Płonczynek			2	
- Rumunki Witkowskie	4	10		
- Suradówek	3	2	3	
- Szczepanki	2			
- Teodorowo			1	1
- Tupadły	3	3	4	
- Wielgie	3	1	9	
- Witkowo	4	10		
- Zaduszniki	7	3	10	
- Zakrzewo		1		1
- Złowody	4	1		
razem	61	45	43	2

Powyższe dane wskazują, że najwięcej gospodarstw większych ukierunkowanych na hodowlę bydła występuje na terenie wsi Czerskie Rumunki i Zaduszniki (po 7). Gospodarstw hodujących większą ilość trzody chlewnej (po 10) jest we wsi Rumunki Witkowskie i Witkowo. Z kolei w Zadusznikach na dzień sporządzania opracowania, 10 właścicieli gospodarstw rolnych hoduje bydło i trzodę chlewną. Tylko 2 większe gospodarstwa na terenie gminy, zaliczyć można do gospodarstw tzw. wielokierunkowych. Znajdują się one we wsi Teodorowo i Zakrzewo.

W produkcji rolnej na obszarze gminy obserwuje się tradycyjność w uprawach polowych oraz w chowie zwierząt inwentarskich. Profil produkcji rolniczej wskazuje, że rolnikom brak doświadczenia w prowadzeniu działalności bardziej wymagających i specjalistycznych. Brak ukierunkowania na specjalizację produkcji wynika z braku polityki rolnej, słabo rozwiniętego lokalnego przetwórstwa rolno – spożywczego, przechowalniczego, peryferyjnego położenia obszaru gminy w stosunku do dużych aglomeracji miejskich, jako bezpośredniego rynku zbytu pierwotnej produkcji rolnej.

5. Obsługa rolnictwa

5.1. Obiekty obsługi rolnictwa

Aktualna sytuacja gospodarcza kraju oraz słabo rozwinięte przetwórstwa rolno – spożywcze na obszarze gminy Wielgie, powoduje, że wytworzony potencjał surowcowy w postaci pierwotnej produkcji rolnej, zagospodarowany jest poza jej granicami. Sprzyjają temu również powiązania gospodarczo – przestrzenne z obszarami gmin i powiatów ościennych gminy. Dotyczy to głównie takich płodów, jak:

- mleka, którego skupem i przetwarzaniem zajmuje się:
 - AGROMLECZ Sp. z o.o. w Lipnie,
 - Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Sierpcu,
 - KeSeM Kujawska Spółdzielnia Mleczarska we Włocławku,
 - Proszkownia Mleka Sp. z o. o. w Piotrkowie Kujawskim,
 - BROMILK Sp. z o. o. w Brodnicy,
 - podmiot prywatny w Makówcu,
- żywca wieprzowego i wołowego, który skupują:
 - Zakłady Mięsne w Bogucinie,
 - podmioty prywatne zlokalizowane w miejscowościach: Wielgie, Izabelinie i Orłowie,
- zbóż, których skup prowadzi:
 - młyn zbożowy – Dobrzyń nad Wisłą,
 - mieszalnia pasz SKĘP - PASZ Sp. z o. o. w Skępem,
 - Cargill (Polska) Sp. z o. o. oddział w Sierpcu,
 - „MATPOL” Sp. z o. o. Przedsiębiorstwo Wielobranżowe w Fabiankach,
 - Elewator Włocławek we Włocławku,
- rzepaku, który skupują Zakłady Tłuszczowe „Kruszwica” S.A.,
- ziemniaka przemysłowego skupowanego przez:
 - Przedsiębiorstwo Przerobu Ziemniaków, Krochmalnia Radomice Sp. z o. o.,
 - Przedsiębiorstwo Przemysłu Ziemniaczanego Trzemeszno,
- buraka cukrowego, którego skup i przetwarzanie odbywa się w British Sugar Overseas Polska S.A. w Głinojecku,
- owoców i warzyw, które skupowane są przez:
 - Kujawskie Zakłady Przemysłu Owocowo – Warzywnego Włocławek Sp. z o. o.,
 - Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego Dawtona, Zakład Produkcyjny w Lipnie,
 - GLOBUS Polska Sp. z o. o. w Lipnie

Dodatkowo na obszarze gminy zlokalizowane w miejscowości Wielgie i Orłowo masarnie połączone z ubojnią zwierząt. W budowie we wsi Piaseczno jest trzeci tego typu zakład.

5.2. Wyposażenie gospodarstw w sprzęt mechaniczny

Sprzęt mechaniczny używany przez gospodarstwa rolne w pracach polowych jest w średnim stanie. W większości jest to sprzęt stary, wyeksploatowany i zużyty.

Na podstawie informacji uzyskanych od sołtysów poszczególnych wsi, średni wskaźnik ilości traktorów na 100 ha użytków rolnych wynosi 9,56 ([tabela nr 16](#)). Najwyższym wskaźnikiem charakteryzuje się wieś Wielgie – 15,36. W pozostałych

miejsowościach wskaźnik ten kształtuje się na poziomie od 1,90 we wsi Będzień do 14,76 we wsi Płonczyn ([mapa nr 13](#)).

Ogółem w gminie jest 890 traktorów, przy czym we wsi Zaduszniki jest ich 100 sztuk, a w Będzeniu 3 sztuki. Ponadto na podstawie uzyskanych danych stwierdza się, że rolnicy ze wsi Orłowo nie posiadają żadnego ciągnika.

Średni wskaźnik ilości kombajnów na 100 gruntów ornych w gminie wynosi 1,89. Gmina charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem ich występowania we wsi Zaduszniki – 5,46 oraz we wsi Płonczyn – 4,37 i we wsi Witkowo – 4,23. Najniższym wskaźnikiem charakteryzuje się miejscowość Rumunki Witkowskie – 0,28. Gospodarstwa rolne obrębów takich, jak: Bałdowo, Będzień, Orłowo i Rumunki Tupadelskie, nie są wyposażone w żaden kombajn ([mapa nr 13](#)).

[Wykresy nr 24 i 25](#), ilustrują dodatkowo wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy w poszczególnych obrębach.

Z powyższych danych wynika, że wyposażenie gospodarstw rolnych w gminie Wielgie w traktory i kombajny w kontekście dotychczasowej skali i kierunków produkcji jest dość dobre. Koniecznym jednak będzie, wobec planowanych wyzwań rozwojowych, lepsze wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy. Jest to jeden z ważnych czynników gwarantujących terminowe i prawidłowe wykonanie zabiegów agrotechnicznych oraz terminowy zbiór pierwotnej produkcji roślinnej.

6. Infrastruktura techniczna obszarów wiejskich

6.1. Wyposażenie rolniczej przestrzeni produkcyjnej w infrastrukturę techniczną

6.1.1. Melioracje podstawowe

Na podstawie informacji uzyskanych z Kujawsko – Pomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku, Biura Terenowego w Lipnie, w [tabeli nr 17](#) przedstawiono listę cieków melioracji podstawowych biegnących na terenie gminy Wielgie oraz ich ogólną charakterystykę. Przedstawione cieki są w większości ciekami o niewielkim przekroju, małym przepływie i na przeważającej długości nieuregulowane. Zlewnie największych z nich mają typowo rolniczy charakter z dominującym udziałem gruntów ornych. Badania jakości wód prowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w latach 2004 i 2006 rzeki Chełmiczka i Bętlewianka, wykazały IV klasę czystości wód.

Na obszarze gminy usytuowane są też dwa duże jeziora: Orłowskie i Tupadelskie. Jeziora te wraz z otaczającymi je kompleksami łąkowo-bagiennymi, lasami oraz innymi elementami systemu hydrograficznego tworzą naturalne obiekty przyrodnicze i krajobrazowe gminy.

6.1.2. Melioracje szczegółowe

Biuro Terenowe w Lipnie, Kujawsko-Pomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku, przedstawiło informacje dotyczące melioracji szczegółowych gminy Wielgie, a dane te ilustruje [tabela nr 18](#) i [wykres nr 26](#).

Grunty zmeliorowane w gminie zajmują 34,45 % powierzchni użytków rolnych, z tego grunty zdrenowane obejmują 78,45 % użytków rolnych zmeliorowanych. Większość tych użytków (zdrenowanych) położona jest na obrębach w południowo – zachodniej części gminy, we wsiach: Złowody - 93,99 %, Zaduszniki – 82,26 % i Zakrzewo – 72,56 %. Melioracje mają tam charakter systematyczny i kompleksowy. Na pozostałym obszarze użytki zmeliorowane zajmują mniejszą powierzchnię, a we wsi Kamienne Brody nie ma ich w ogóle. Są to użytki rolne niskiej jakości, powstałe na utworach przepuszczalnych, zmeliorowane rowami.

Rowy melioracyjne na terenie gminy tworzą sieć o długości całkowitej 152,348 km. W rowach tych zbiera się woda z obiektów melioracyjnych obejmujących kompleksy trwałych użytków zielonych oraz gruntów ornych.

Brak odpowiednich zasobów finansowych istniejącej Gminnej Spółki Wodnej powoduje, że w działaniach podejmowanych w zakresie inwestycji melioracyjnych oraz bieżącej konserwacji istniejących urządzeń brak jest systematyczności. W konsekwencji działania te mają charakter dorywczy i lokalny, koncentrując się głównie na najlepszych terenach zdrenowanych.

6.1.3. Drogi transportu rolnego

Na sieć drogową na terenie gminy Wielgie składają się drogi o zróżnicowanym stanie technicznym i podlegające jednostkom administracyjnym różnych szczebli. Łączna długość tych dróg to 178,509 km. Podział dróg na poszczególne kategorie, ich udział w ogólnej długości, a także udział dróg o twardej nawierzchni przedstawia [tabela nr 19](#). Brak jest w gminie odcinków ważnych dróg krajowych i autostrad.

Biegające na terenie gminy dwa odcinki dróg wojewódzkich – 558 i 559, pełnią rolę regionalnych szlaków komunikacyjnych. Drogi te w 100 % posiadają nawierzchnię twardą.

Funkcję głównych szlaków komunikacyjnych w gminie i łącznika pomiędzy gminami powiatu lipnowskiego pełnią drogi powiatowe. Tylko 5,106 km dróg powiatowych na terenie gminy nie posiada nawierzchni twardej – odcinki w Orłowie i Bętlewie.

Sieć dróg gminnych obejmuje drogi lokalne między poszczególnymi wsiami gminy. Zapewniają one łączność z centrum społeczno – administracyjnym, jakim jest wieś Wielgie oraz umożliwiają dojazd do pól uprawnych. Przeważająca część dróg gminnych głównych o długości 105,476 km to drogi transportu rolnego. Z tego 9,472 km, stanowią drogi o nawierzchni twardej. Większość to drogi gruntowe nieulepszone, lokalnie w miejscach o silnie zdewastowanej nawierzchni, podsypane żużlem paleniskowym.

DROGI W GMINIE WIELGIE

Tabela nr 19

Kategoria drogi	Ogółem		W tym o nawierzchni twardej	
	km	%	km	%
1	2	3	4	5
Drogi wojewódzkie	16,769	9,39	16,769	100,00
Drogi powiatowe	56,264	31,52	51,158	90,92
Drogi gminne główne	105,476	59,09	9,472	8,98
Ogółem drogi	178,509	100,00	77,399	43,08

W [tabeli nr 20](#), na [wykresie nr 27](#) i na [mapie nr 14](#) przedstawiono wartości gęstości sieci drogowej średnio w gminie Wielgie oraz w poszczególnych wsiach.

Średnia długość dróg transportu rolnego przypadająca na 100 ha użytków rolnych w gminie ogółem (1,107 km) jest średnią niższą niż średnia występująca na 12 obrębach. Z kolei średnia gęstości sieci drogowej na 100 ha powierzchni ogólnej w gminie wynosząca 1,330 km dróg jest średnią niższą od średniej występującej w 13 miejscowościach gminy.

Na kilku obrębach stosunkowo niski udział użytków rolnych w powierzchni obrębu, przy znacznej długości dróg gminnych sprawia, że gęstość dróg rolniczych jest większa, np. w miejscowości Orłowo (5,923 km dróg gminnych na 100 ha UR i 1,365 km dróg ogółem na 100 ha powierzchni ogólnej).

Na podstawie dostępnych danych i informacji uzyskanych w Urzędzie Gminy w Wielgiem, drogi gminne zakwalifikowano do jednej z wymienionych kategorii, tj.: w dobrym, średnim i złym stanie technicznym - [tabela nr 21](#), [wykresy nr 28 i 29](#).

Za drogi w dobrym stanie technicznym uznano drogi o nawierzchni asfaltowej, które występują na 10 obrębach, z tego najdłuższe odcinki w Wielgiem -1,925 km, w Witkowie - 1,531 km i w Nowej Wsi - 1,291 km. Po 0,200 km polbruku w Wielgiem i Bętlewie zaliczono do dróg w średnim stanie technicznym. Pozostałe drogi gminne są w złym stanie technicznym.

Obecnie na terenie gminy brak jest wydzielonych tras przeznaczonych tylko do poruszania się rowerami. Powstanie takich ścieżek na terenach posiadających znakomite warunki przyrodniczo - krajobrazowe może być ważnym bodźcem dla rozwoju turystyki i wypoczynku.

Głównym środkiem transportu na terenie gminy pozostaje samochód. Dotyczy to zarówno komunikacji indywidualnej, jak i zbiorowej, obsługiwanej przez PKS i przewoźników prywatnych.

Na terenie gminy nie biegnie żadna linia kolei normalnotorowej. Najbliższą linią kolejową jest linia biegnąca przez Lipno, gdzie znajduje się również dworzec osobowo - towarowy. W podobnej odległości znajduje się linia kolejowa i dworzec we Włocławku.

6.2. Wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną

6.2.1. Sieć wodociągowa

W gminie ogółem na 1417 budynków mieszkalnych przypada 1235 przyłączy wodociągowych o łącznej długości sieci wodociągowej wynoszącej 168,200 km ([tabela nr 22, wykres nr 30](#)). Mierzony w ten sposób stopień zwodociągowania gminy wynosi 87 %. Na 1000 mieszkańców przypada 179 przyłączy.

Główna sieć wodociągowa obejmuje prawie wszystkie obręby gminy Wielgie i zakończenie jej rozbudowy jest planowane na 2008 rok. W większości obrębów 100 % budynków posiada przyłącza wodociągowe. Najwięcej budynków nie jest przyłączonych do sieci w miejscowości Nowa Wieś i Oleszno.

Woda dla potrzeb gminy pozyskiwana jest z dwóch ujęć: we wsi Czarne - ujęcie rezerwowe i Orłowie - ujęcie główne. Istniejące trzecie ujęcie wody w Zadusznikach jest eksploatowane przez firmę Ekoflora Sp. z o.o. dla własnych potrzeb.

Występujące w gminie coraz większe zapotrzebowanie na wodę, zwłaszcza na obszarach rekreacyjnych, powoduje konieczność rozbudowy i modernizacji istniejących ujęć wody oraz urządzeń do jej uzdatniania. W roku 2007 została zmodernizowana stacja uzdatniania wody (ujęcie) w Orłowie.

6.2.2. Sieć gazowa

Gospodarstwa domowe położone na terenie gminy Wielgie, funkcjonują w oparciu o gaz bezprzewodowy. W ramach rozwoju infrastruktury technicznej zakłada się realizację gazociągu lokalnego i wariantowe podłączenie go do gazociągu wysokoprężnego DN 500 Włocławek - Płock lub do projektowanego gazociągu DN 200, który ma przebiegać na terenie gmin ościennych.

Realizacja sieci gazociągów szczegółowych do odbiorców końcowych w gminie, będzie wymagać budowy stacji redukcyjno-pomiarowej I stopnia.

6.2.3. Sieć energetyczna

Gmina Wielgie jest zasilana w energię elektryczną z Głównego Punktu Zasilania 110/15 kV(GPZ) w Lipnie. Od GPZ w Lipnie do stacji transformatorowych na terenie gminy prowadzą magistrale napowietrzne 15 kV. Od stacji transformatorowych prowadzi sieć niskiego napięcia bezpośrednio do odbiorców energii.

Stan techniczny poszczególnych elementów sieci zasilającej, przede wszystkim stacji transformatorowych jest zadowolający. Jednak z czasem niektóre odcinki ze względu na ich

wiek oraz wzrost zapotrzebowania na energię będą wymagać wymiany lub modernizacji. Za dostawę energii, sprawność i bieżącą eksploatację elementów sieci energetycznej na obszarze gminy odpowiada Oddział Zakładu Energetycznego w Toruniu.

6.2.4. Sieć telefoniczna

W zakresie stacjonarnej telefonii przewodowej teren gminy Wielgie jest obsługiwany przez Telekomunikację Polską S.A., której centrala automatyczna zlokalizowana jest w miejscowości Wielgie. Ogółem w gminie zarejestrowanych jest 561 użytkowników telefonii stacjonarnej, według spisu abonentów TP S.A. - [tabela nr 23](#), [wykres nr 31](#).

Po przeliczeniu uzyskujemy 8,13 numerów na 100 mieszkańców, czyli 81,30 numerów na 1000 mieszkańców.

Wyliczony stopień telefonizowania, czyli ilość numerów przypadająca na jeden budynek mieszkalny (0,40) oraz ilość numerów na 100 mieszkańców świadczą o dość niskim nasyceniu terenu gminy przez telefonią stacjonarną, a tym samym o ograniczonym zasięgu usług internetowych dostępnych głównie przez łącza kablowe. Jest to powodem rozwijającej się telefonii bezprzewodowej. Na terenie gminy Wielgie swoje stacje bazowe posiadają: PLUS GSM w Nowej Wsi, ERA GSM w Orłowie oraz ORANGE w Czarnem.

Rozproszona zabudowa mieszkalna powoduje, że rozwój sieci kablowej będzie trudny ze względu na znaczną kapitałochłonność i rosnącą konkurencję komunikacji bezprzewodowej, w tym usług internetowych. Realizowany na szczeblu wojewódzkim, przy udziale środków Unii Europejskiej, projekt „Kujawsko – Pomorska Sieć Informacyjna”, powinien umożliwić szerszy dostęp do szybkiego internetu wszystkim gminom z terenu Województwa Kujawsko- Pomorskiego, w tym również gminie Wielgie.

6.2.5. Gospodarka ściekowa

Gospodarstwa domowe znajdujące się w gminie Wielgie w olbrzymiej większości gromadzą swoje ścieki komunalne w przydomowych zbiornikach bezodpływowych tzw. szambach, które są okresowo opróżniane i wywożone do punktu zlewnego w gminnej oczyszczalni ścieków bądź do oczyszczalni poza terenem gminy.

Funkcjonująca gminna oczyszczalnia ścieków jest położona w miejscowości Wielgie i obsługuje poprzez sieć zbiorczych kolektorów sanitarnych tylko część posesji w tej wsi. Przebiegająca modernizacja tej oczyszczalni oraz rozbudowa sieci kanalizacyjnej spowoduje zwiększenie przepustowości samej oczyszczalni oraz podłączenie do sieci wszystkich mieszkańców Wielgiego i najbliższych miejscowości, zwłaszcza letniskowych.

W planie rozwoju lokalnego przewiduje się również możliwość budowy mniejszych oczyszczalni ścieków w miejscowości: Zadusznki, Wylazłowo i Czarne. Realizacja tych projektów uzależniona będzie od możliwości finansowych gminy i od wielkości środków unijnych uzyskanych przez gminę.

Dla potrzeb Domu Opieki Społecznej w Nowej Wsi funkcjonuje zakładowa oczyszczalnia ścieków, która nie przyjmuje ścieków z zewnątrz. Po rozbudowie gminnej sieci kanalizacyjnej ścieki z tego obiektu będą odbierane przez oczyszczalnię w Wielgiem.

Na terenach gdzie nie planuje się budowy kanalizacji należy ścieki gromadzić w przydomowych oczyszczalniach ścieków, które to są alternatywnym sposobem zagospodarowania ścieków powstających w pojedynczych zabudowaniach lub niewielkich skupiskach budynków w stosunku do gromadzenia ścieków w zbiornikach bezodpływowych. Do zalet przydomowych oczyszczalni ścieków należy:

- minimalna obsługa i wykonanie z praktycznie niezniszczalnych materiałów,

- bezproblemowa eksploatacja,
- możliwość wykorzystania wody powstałej po oczyszczeniu ścieków,
- opłacalność ekonomiczna w dłuższej perspektywie czasu,
- nie podlegają ograniczeniom lokalizacyjnym.

Budowa oczyszczalni przyzgodowych powinna być preferowana na terenach zabudowy rozproszonej, gdzie ze względów ekonomicznych nieuzasadniona jest budowa sieci kanalizacyjnej oraz tam gdzie istnieją korzystne warunki geologiczno – gruntowe. Obecnie na podstawie wiadomości uzyskanych od sołtysów gminy, oczyszczalni tego typu jest 130, a potrzeby w tym zakresie na obszarze gminy ocenia się na około 500 obiektów.

Obsługą zadań związanych z gospodarką wodno – ściekową (wywóz ścieków, oczyszczalnia, hydroformia), zajmuje się firma zewnętrzna (zakład komunalny), niezależna od Urzędu Gminy Wielgie.

6.2.6. Gospodarka odpadami stałymi

Gmina Wielgie posiada własne wysypisko odpadów stałych usytuowane w miejscowości Teodorowo. Nadzór nad zbiórką i składowaniem odpadów gminy sprawuje Urząd Gminy. Ze względu na obowiązujące przepisy ochrony środowiska związane ze składowaniem i utylizacją odpadów wysypisko gminne będzie odgrywać coraz mniejszą rolę, a zakończenie jego eksploatacji przewidywane jest z początkiem 2008 roku.

Zbiórka i utylizacja odpadów komunalnych od klientów indywidualnych oraz zakładów produkcyjnych w oparciu o umowy cywilno - prawne, prowadzona przez wyspecjalizowane zakłady utylizacji odpadów o zasięgu regionalnym, ma już charakter obligatoryjny. Zezwolenie Urzędu Gminy na wywóz odpadów z gospodarstw z terenu gminy posiada: Zakład Obsługi Komunalnej w Lipnie i „SITA” Spółka z o.o. działająca na terenie Województwa Mazowieckiego.

Na większości wsiach gminy prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów do kontenerów zbiorczych i koszy ustawionych w najbardziej uczęszczanych miejscach na terenie tych wsi lub obszarach o zwartej zabudowie. Asortyment zbieranych w ten sposób surowców wtórnych staje się coraz szerszy. Obecnie jest to tylko szkło i plastik.

Coraz większe znaczenie będzie odgrywać segregacja odpadów w poszczególnych gospodarstwach domowych, obejmująca nawet odpady organiczne. Odpady surowcowe o dużej wartości, a przede wszystkim złom żelaza i metali kolorowych, są skupowane po cenach rynkowych przez wyspecjalizowane firmy. Pojemniki na baterie znajdują się również w sklepie „Lewiatan” Wielgie.

W gminie mieszkańcy poszczególnych wsi do utrzymywania czystości zobowiązani są poprzez opracowany przez Urząd Gminy „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Wielgie”.

7. Infrastruktura społeczna

Gmina Wielgie wyposażona jest w następujące obiekty infrastruktury społecznej z zakresu:

- oświaty:
 - Zespół Placówek Oświatowych w Wielgiem (szkoła podstawowa, gimnazjum, oddziały zerowe i przedszkole),
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Zadusznikach,
 - Szkoła podstawowa w Czarnem,
- straży pożarnej – Zaduszniki, Witkowo, Suradówek, Czarne, Zakrzewo, Oleszno, Płonczyn, Wielgie i Tupadły,
- remizy strażackie – Zaduszniki, Witkowo, Czarne, Zakrzewo, Oleszno, Tupadły, Wielgie i Płonczyn,
- kluby – Złowody, Suradówek, Suszewo, Bętlewo i Płonczyn,
- stacja benzynowa CPN – Zaduszniki i Wielgie,
- przychodni – Zaduszniki i Wielgie,
- szpitali – Suradówek,
- kościołów – Wielgie, Czarne i Zaduszniki,
- banku – Spółdzielcza Grupa Bankowa Kujawsko – Dobrzyński Bank Spółdzielczy, Wielgie,
- poczty – Wielgie,
- apteka – Wielgie,
- punkt apteczny – Czarne,
- posterunek policji – Wielgie.

Z wymienionych powyżej obiektów uwagę należałoby zwrócić na:

- Szpital Opieki Długoterminowej w Suradówku,
- Centrum Kulturalno – Oświatowo – Rekreacyjne w Suradówku ([fotografia nr 7–8](#)).

Dodatkowo w Nowej Wsi działa ([fotografia nr 9 – 10](#)):

- Dom Pomocy Społecznej,
- Ośrodek Szkoleniowy mający swoją siedzibę w Dworku Modrzewiowym.

W miejscowości Wielgie działa też Koło Wędkarskie. Osoby zrzeszeni w tym kole oraz inni nie zrzeszeni mogą łowić ryby na wodach objętych zezwoleniem na amatorski połów ryb, do których zalicza się 3 obwody rybackie, tj.:

- Jezioro Tupadły na rzece Bętlewianka,
- Jezioro Orłowskie na rzece Chełmiczka,
- Jezioro Czarskie (Czarne) w miejscowości Czarskie Rumunki na rzece Chełmiczka.

Na [mapie nr 15](#) przedstawiono rozmieszczenie wykazanych powyżej placówek i punktów usługowych.

III. Ustalenia planu urządzeniowo – rolnego

1. Plan urządzeniowo – rolny, a istniejące opracowania dotyczące obszaru gminy Wielgie

Niniejszy plan urządzeniowo – rolny, stanowi uszczegółowienie zagadnień zawartych w opracowaniach strategicznych dotyczących obszaru całej gminy.

Wyżej wymienione opracowania strategiczne to:

- Strategia rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego – wizja rozwoju do 2010r.,
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa województwa kujawsko – pomorskiego,
- Strategia rozwoju powiatu lipnowskiego na lata 2006 - 2016,
- Program rozwoju gospodarczego gminy Wielgie,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wielgie,
- Plan rozwoju lokalnego gminy Wielgie na lata 2007 – 2013,
- Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla gminy Wielgie na lata 2004 – 2007 z perspektywą na lata 2008 - 2011.

W zakresie **Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa do 2010r, w Województwie Kujawsko – Pomorskim** przyjęto trzy cele operacyjne, którym podlegają następujące priorytety:

- poprawa warunków życia ludności:
 - podniesienie poziomu wykształcenia ludności obszarów wiejskich,
 - wspieranie rozwoju infrastruktury społecznej oraz zapewnienie funkcjonowania systemów pomocy i ubezpieczeń społecznych,
- poprawa sytuacji dochodowej rolnictwa przez wspieranie restrukturyzacji i modernizacji obszarów wiejskich:
 - przebudowa rolnictwa i jego otoczenia,
 - modernizacja i restrukturyzacja przetwórstwa rolno – spożywczego,
 - poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej, rozwój alternatywnych źródeł dochodu,
- ochrona i poprawa środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:
 - respektowanie zasad ochrony środowiska w rozwoju gospodarczym wsi,
 - kompleksowe kształtowanie środowiska kulturowego na obszarach wiejskich.

Strategia Rozwoju Powiatu Lipnowskiego opracowana została na lata 2006 - 2016.

Wskazano w niej 6 strategicznych obszarów działań:

- edukację i rozwój zasobów ludzkich,
- przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy,
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich,
- infrastrukturę techniczną,
- turystykę,

- środowisko przyrodnicze i kulturowe,

oraz wskazano 13 celów operacyjnych.

Misją Strategii Rozwoju Powiatu są wykształceni i zdrowi mieszkańcy, modernizująca się produkcja i przetwórstwo, turystyka oraz żywność ekologiczna, jako droga do wzrostu poziomu życia i konkurencyjności powiatu.

Program rozwoju gospodarczego gminy Wielgie opracowany został na lata 2004 - 2008 i jest drugą częścią **Strategii Rozwoju Gminy**. Pierwszą częścią jest diagnoza sytuacji w gminie.

Program ten powstał w związku z nową sytuacją wynikającą z wejściem Polski do Unii Europejskiej i implikacji z tą zmianą. Celem opracowania są:

- studia nad lokalnym potencjałem gospodarczym i projektami inwestycyjnymi,
- identyfikacja celów rozwojowych służących wzrostowi zatrudnienia i rozwojowi przedsiębiorczości,
- wskazanie metod i działań prowadzących do realizacji celów rozwojowych, służących wzrostowi zatrudnienia i rozwojowi przedsiębiorczości,
- opracowanie wybranych projektów wdrażania z celów strategicznych.

Wizja rozwoju gminy Wielgie w perspektywie kilkunastu lat została określona dwuetapowo. W pierwszym etapie uczestnicy zespołów roboczych określili najważniejsze elementy, składające się według nich na pożądany obraz przyszłości ich gminy.

W drugim etapie, badanie wzajemnych relacji czynników składających się na analizę SWOT i analiza tych czynników w kontekście określonych wcześniej kluczowych problemów, pozwoliło zarysować wizję rozwoju gminy.

Główną przesłanką wizji rozwoju gminy jest poprawa sytuacji dochodowej mieszkańców, ograniczenie bezrobocia i ucieczki młodzieży. Oznacza to konieczność tworzenia klimatu dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, pokazania pozarolniczych kierunków rozwoju gospodarki w warunkach tej gminy, rozwoju infrastruktury służącej gospodarce i mieszkańcom oraz dbałość o rozwój oświaty. Zwiększenie aktywności lokalnych przedsiębiorców obniży bezrobocie i zwiększy atrakcyjność gminy dla młodzieży i ludzi z zewnątrz, którzy chcieliby się tu osiedlić lub zainwestować.

Dodatkowo dla sołectwa Suradówek w 2004r., sporządzono **Strategię Rozwoju Sołectwa Suradówek w Gminie Wielgie**.

Wizją opracowanej strategii jest to, aby:

- moja wieś była ostoją dla mieszkańców i podróżnych, domem, za którym się tęskni i chętnie do niego powraca,
- młodzi ludzie z naszej wsi (po osiągnięciu wykształcenia w miastach) wracali na ziemię ojców.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Wielgie, opracowywane było w latach 2001 - 2002 dla całego obszaru gminy. Zadaniem studium jest stworzenie podstaw do koordynacji działań w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu sporządzone i wydawane bez planów muszą być spójne z polityką przestrzenną określoną w Studium.

Podstawą formułowania celów polityki przestrzennej są zidentyfikowane problemy. W wyznaczonych celach dążyć się powinno do stopniowej likwidacji zagrożeń i wykorzystania szans jakimi gmina dysponuje.

Do celów tych zalicza się:

- cel główny rozwoju gminy,
- cele przyrodnicze i kulturowe,

- cele społeczno – gospodarcze,
- cele z zakresu infrastruktury techniczne,
- cele przestrzenne.

Głównym celem zagospodarowania przestrzennego gminy jest kształtowanie struktur przestrzennych podnoszących konkurencyjność, atrakcyjność gminy i jakość życia mieszkańców. Zakłada się, że podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności gminy uzyska się poprzez kształtowanie sieci osadniczej, koncentrację zabudowy, dobrą dostępność komunikacyjną zarówno zewnętrzną, jak i wewnętrzną, ukształtowany system ekologiczny i „czyste środowisko”.

Osiągnięcie zamierzonych celów wymaga instrumentów realizacji: planistycznych i poza planistycznych.

W studium dla gminy opracowano również strategiczne kierunki działania polegające na:

- współpracy między gminnej,
- współpracy z samorządem województwa, powiatu i administracją rządową.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wielgie na lata 2007 – 2013 jest dokumentem programowym, którego celem jest uzasadnienie konieczności realizacji poszczególnych projektów oraz ujęcie ich w spójną i logicznie realizowaną całość w formie wieloletniego planu inwestycyjnego. Plan Rozwoju Lokalnego jest „łącznikiem” między krajowymi programami operacyjnymi na lata 2007 – 2013 i Regionalnym Programem Operacyjnym, a postulowanymi do realizacji projektami na terenie gminy.

Projekty ujęte w Planie, ukierunkowane są na realizację misji gminy zdefiniowanej w Programie Rozwoju Gospodarczego Gminy Wielgie, jego celów strategicznych i operacyjnych, przyczynią się również do realizacji kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Głównymi partnerami w tworzeniu i wdrażaniu Planu są:

- radni, komisje Rady Gminy i Rada Gminy Wielgie,
- sołtysi, rady sołeckie i zebrania wiejskie,
- stowarzyszenia działające w gminie,
- przedsiębiorcy z terenu gminy.

Program Ochrony Środowiska Gminy Wielgie, opracowany został na lata 2004 – 2007 z perspektywą na lata 2008 - 2011. Program ten zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, określa w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram przedsięwzięć ekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

W gminie Wielgie – „Ochrona zasobów i kształtowanie walorów środowiska przyrodniczego gminy w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zaktywizowanie rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju turystyki i rekreacji”, jest przyjętym głównym celem ochrony środowiska w gminie. Mając to na uwadze, aktualny stan środowiska na obszarze gminy i identyfikację najważniejszych problemów ekologicznych, wydziela się następujące cele:

- ochronę wód powierzchniowych Jeziora Orłowskiego i walorów przyrodniczo – krajobrazowych jeziora i jego otoczenia,
- poprawę jakości pozostałych wód powierzchniowych,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochronę przed degradacją,

- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami,
- ochronę gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- zwiększenie lesistości gminy,
- ochronę zasobów przyrodniczych ekosystemu Jeziora Tupadelskiego,
- przeciwdziałanie poważnym awariom,
- dalszą poprawę jakości powietrza atmosferycznego.

Podstawowym organem, który jest odpowiedzialny za realizację powyższych celów programu ochrony środowiska gminy jest organ wykonawczy gminy – wójt. Z realizacji programu co 2 lata wójt składa Radzie Gminy stosowne sprawozdania.

Plan Gospodarki Odpadami Gminy Wielgie na lata 2004 – 2007 z perspektywą na lata 2008 – 2011 opracowany został dla osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej państwa oraz realizacji określonych ustawą zasad gospodarki odpadami, a także stworzenie zintegrowanej i wystarczającej sieci instalacji i urządzeń do odzysku i unieszkodliwienia odpadów, spełniających wymagania określone w przepisach o ochronie środowiska.

Plan w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi zakłada:

- objęcie wszystkich mieszkańców gminy zorganizowaną zbiórką odpadów,
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy,
- podniesienie skuteczności selektywnej zbiórki odpadów ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju selektywnej zbiórki odpadów komunalnych ulegających biodegradacji,
- rozwój selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych,
- rozwój selektywnej zbiórki odpadów budowlanych,
- rozwój selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych wytwarzanych w grupie odpadów komunalnych.

Nakłady na realizację Planu pochodzą będą z budżetu gminy, ze środków własnych podmiotów gospodarczych, z budżetu powiatu i państwa, funduszy ekologicznych i środków zewnętrznych.

Wymieniając wszystkie wyżej wymienione opracowania strategiczne i planistyczne, należy wspomnieć również o istniejącym w gminie **Stowarzyszeniu Rozwoju Gminy Wielgie „Przyszłość”**. Stowarzyszenie istnieje od 2003r.. Członkowie Stowarzyszenia uczestniczą w szkoleniu i warsztatach związanych z rozwojem wsi, promocja, nauką pisania wniosków na pozyskanie grantów na statutowe cele Stowarzyszenia.

Gmina Wielgie należy również do Stowarzyszenia Lokalnych Grup Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe. Swoim zasięgiem obejmuje 7 gmin, w tym 2 gminy miejsko – wiejskie.

Podstawowe oraz nadrzędne kierunki rozwoju gminy wytyczone w wyżej wymienionych opracowaniach wzajemnie się uzupełniają i formułują przyszłościową wizję gminy. Nakreślone cele ukazują do jakiego przyszłego stanu gmina chce dążyć wykorzystując atuty i ograniczając negatywny wpływ barier rozwoju oraz w jaki sposób zamierza osiągnąć pożądaną stan i jaki potrzebny jest okres czasu do zrealizowania tych zamierzeń. W ten sposób kształtuje się wizja rozwoju, która powinna być realistyczna i odważna. W opracowaniach tych dominujące miejsce muszą zająć również przedsięwzięcia i zadania, które gmina może podjąć sama lub we współdziałaniu z innymi podmiotami działającymi na jej terenie.

Pomocnym w realizacji powyższych celów, będzie opracowany plan urzędniowo – rolny. Plan ten jest kolejnym etapem działań planistycznych, który przyczyni się do

realizacji określonych celów szczegółowych, a te z kolei pozwolą osiągnąć cel główny wizji zrównoważonego rozwoju gminy.

2. Kształtowanie krajobrazu i środowiska przyrodniczego

2.1. Walory przyrodniczo-kulturowe z elementami zagospodarowania turystycznego

Krajobraz kulturowy to obszary cenne ze względów przyrodniczych. Są to tereny zagospodarowane rolniczo wraz z charakterystycznymi zabudowaniami, stylem budownictwa, architekturą, typem zabudowy, układem pól i dróg, zadrzewieniami, rowami, jeziorami i lasami.

Na krajobraz kulturowy składają się więc wszystkie elementy środowiska przyrodniczego ze szczególnym podkreśleniem wizualnego aspektu tego środowiska oraz dorobkiem człowieka w postaci różnych obiektów zabytkowych lub starych założeń pałacowo – parkowych i parkowych. Dążenie do nowoczesności, również i na obszarach wiejskich, spowodowało odejście od lokalnych stylów budownictwa, dewastację lub unowocześnienie cennych starych obiektów.

Środowisko przyrodnicze terenu gminy Wielgie charakteryzuje się dużą bioróżnorodnością, co uwidacznia się między innymi obecnością wielu roślin rzadkich i chronionych. Duże znaczenie przyrodnicze i krajobrazowe posiadają zadrzewienia śródpolne i przydrożne. Są miejscem bytowania wielu gatunków zwierząt. Kompleksy leśne na obszarze gminy rozmieszczone są bardzo nierównomiernie, a skład gatunkowy drzewostanów jest mało zróżnicowany. Na uwagę zasługują także parki podworskie, które wzbogacają i urozmaicają środowisko przyrodnicze krajobrazu rolniczego na obszarach wiejskich.

Brak jest tu uznanych rezerwatów przyrody. Na obszarze gminy występuje:

- fragment obszaru chronionego krajobrazu „Jezioro Skępskie”,
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Jezioro Piaseczyńskie”,
- pomniki przyrody.

Walory przyrodniczo – krajobrazowe – [mapa nr 16](#), istniejące obiekty dziedzictwa kulturowego i stan usług turystycznych, mają wpływ na podstawowy potencjał turystyczny w gminie. Jest on niedoinwestowany, co ogranicza jego optymalne wykorzystanie, również jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej. Sukcesywne rozwiązywanie istniejących problemów oraz dobrze prowadzona kampania reklamowa są warunkiem wykorzystania potencjału turystycznego do rozwoju gospodarczego gminy i różnicowania źródeł dochodów mieszkańców. Przewidywane zmiany społeczno – gospodarcze w skali makro pozwalają przypuszczać też, że teren gminy stanie się w przyszłości atrakcyjnym „miejscem do życia” oraz w pewnej mierze również wypoczynku. Aby stało się to możliwe, konieczne jest podjęcie szeregu działań. Obok często przywoływanej agroturystyki, można brać pod uwagę działalność turystyczną wokół jezior i turystykę przyrodniczą. Jednym z rozważanych kierunków są tzw. alternatywne formy rekreacji, w tym również turystykę „aktywną” i „bierną”. Osobną możliwością będzie pozyskanie młodych klientów i organizowanie różnych form wypoczynku młodzieży. Działania w tym zakresie polegać będą na:

- zagospodarowaniu turystycznym Jeziora Orłowskiego i Czerskiego, w tym infrastruktury turystycznej o charakterze ogólnodostępnym (pomosty, plaże, kąpieliska, boiska do gier sportowych, parkingi itp.),
- wyznaczaniu i zagospodarowaniu szlaków turystycznych dla turystyki krajoznawczej w oparciu o istniejące zasoby przyrodniczo – kulturowe w powiązaniu ze szlakami ponadregionalnymi przebiegającymi w sąsiednich gminach,
- uregulowaniu gospodarki wodno – ściekowej na terenach o funkcji turystycznej w celu poprawy czystości wód powierzchniowych,
- rozwoju agroturystyki w istniejących i nowych siedliskach rolniczych,
- zabudowie rezydencjalnej w obszarze sołectwa Rumunki Tupadelskie,
- wzmocnienie wsi gminnej Wielgie i wsi Czarne, jako ośrodków obsługi ruchu turystycznego w zakresie informacji, kultury, sportu i gastronomii.

Dla wyżej wymienionych form turystyki i rekreacji istnieją pewne ograniczenia lub zagrożenia, do których zalicza się:

- nieuregulowana gospodarka wodno – ściekowa na terenach o funkcji turystycznej,
- nieutwardzone drogi dojazdowe do terenów nad Jeziorem Orłowskim,
- mała dostępność brzegów Jeziora Tupadelskiego, Czerskiego Będzeńskiego i również Orłowskiego dla rozwoju turystyki,
- brak rozwiniętej infrastruktury turystycznej i szlaków turystycznych, parkingów, plaż, kąpielisk, boisk sportowych itp..

Ważnym elementem w układzie przestrzennym wsi, a także w krajobrazie naturalnym stanowią zasoby zabytkowe ([mapa nr 17](#)) oraz inne o wartościach kulturowych związanych z ośrodkami wiejskimi. Tworzą one w powiązaniu z elementami przyrodniczymi, ciekawy krajobraz przyrodniczo – kulturowy. Gmina Wielgie jest bogata w budowlę historyczne, obiekty zabytkowej architektury, co potencjalnie zwiększa jej turystyczna atrakcyjność i należą do nich:

- obiekty wpisane do rejestru zabytków:
 - kościół parafialny rzymsko – katolicki - wieś: Czarne, Wielgie i Zaduszniki ([fotografia nr 11 – 14](#)),
 - zespół dworsko – parkowy – wieś: Nowa Wieś, Wielgie, Wylazłowo i Zaduszniki ([fotografia nr 15](#)),
- obiekty planowane do wpisu do rejestru zabytków, tj. zespół dworsko – parkowy we wsi Czarne i Witkowo,
- obiekty uznane za dobra kultury, znajdujące się w ewidencji Służby Ochrony Zabytków:
 - dom drewniany – wieś Bałdowo, Oleszno, Płonczyn i Zakrzewo,
 - cmentarz parafialny rzymsko – katolicki – wieś Czarne, Wielgie i Zaduszniki,
 - cmentarz poewangelicki – wieś Orłowo, Rumunki Oleszańskie, Teodorowo i Rumunki Witkowskie,
 - pozostałości parku dworskiego – wieś Oleszno i Zakrzewo ([fotografia nr 16](#)),
 - młyn murowany – wieś Wielgie,
- historyczne struktury przestrzenne miejscowości: Wielgie, Czarne i Zaduszniki,

Obszar gminy, to aktualnie w przeważającej części grunty rolne, obejmujące gleby zróżnicowane pod względem genetycznym i bonitacyjnym. Występują tu, już wspomniane duże powierzchnie leśne, kompleksy łąk i pastwisk. Znacznym elementem przestrzennym jest również osadnictwo wiejskie. Sieć osadnicza ukształtowała się w oparciu o rozwój społeczno - gospodarczy gminy i przedstawia się następująco:

- wieś Wielgie – gminny ośrodek aktywności lokalnej,
- wieś Czarne i Zaduszniki - ośrodki wspomagające wieś gminną,

- wsie: Wielgie, Teodorowo, Czarne, Piaseczno, Czerskie Rumunki i Tupadły pełnić będą funkcje wypoczynkowe,
- wieś Rumunki Tupadelskie rozwiną się, jako ośrodek zabudowy rezydencjonalnej,
- miejscowości pozostałe pełnić będą funkcję rolniczą z możliwością rozwoju agroturystyki.

Ochrona krajobrazu przyrodniczo - kulturowego, o którym wspomniano już wyżej, wymaga umiejętnego wprowadzenia nowych inwestycji, zabudowy i innych elementów zagospodarowania. Elementy te nie powinny kolidować z zachowanymi walorami kulturowymi, przestrzennymi i przyrodniczymi, aby funkcja gminy rolnicza z wprowadzeniem funkcji turystycznej była zachowana.

Niezbędne jest zatem:

- zapewnienie ochrony i eksponowanie cech środowiska,
- utrzymanie równowagi ekologicznej i zdolności ekosystemów do odtworzenia zasobów przyrody,
- ochronę ekosystemów przed szkodliwym oddziaływaniem czynników wewnętrznych i zewnętrznych,
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego,
- zachowanie obiektów i zespołów zabytkowych,
- ochronę obiektów i obszarów o wysokich wartościach kulturowych.

Obszary rolniczej przestrzeni podlegają permanentnej antropopresji, niosącej za sobą liczne zagrożenia dla środowiska. W związku z tym niezbędna jest na terenie gminy ekologizacja wymienionych wyżej obszarów. Powinna ona polegać na wprowadzeniu innych zasad gospodarowania w zakresie stosowanych zabiegów agrotechnicznych i agrochemicznych, ale także wzbogacaniu tła przyrodniczego. Zespoły tej roślinności wzbogacą walory krajobrazowe i staną się miejscem egzystencji dla licznej drobnej fauny. Grunty klasy bonitacyjnej V i VI, ze względów ekonomicznych, jak i ekologicznych, powinny być przeznaczane pod inne funkcje niż rolnicze, tj. pod zalesienia lub zadrzewienia.

Obszary zurbanizowane powinny posiadać zadrzewienia i zakrzewienia przydomowe i przydrożne oraz ogólnie dostępne trasy zielone. Minimum 50% udział ich, zapewni równowagę ekologiczną, jak również wpłynie korzystnie na walory estetyczno-krajobrazowe osiedli wiejskich w obrębie całej gminy.

Wymienione wyżej czynniki potrzebne są, aby nie pogłębiały się negatywne zmiany krajobrazowe oraz aby nie następował spadek różnorodności biologicznej. Procesy te zachodzą bardzo intensywnie, a ich powstrzymanie jest w wielu przypadkach trudne lub niemożliwe. Mając jednak na uwadze powyższe, należy temu zapobiegać, ponieważ atrakcyjność krajobrazowa gminy Wielgie, stwarza perspektywę do promowania tej gminy przez miejscową ludność, co przyczyniłoby się do pozyskania dodatkowych źródeł dochodu. Należy również pamiętać, aby rozwój w tym kierunku nie był w sprzeczności ze środowiskiem naturalnym.

2.2. Zalesienia gruntów

Lasy są najbardziej naturalną formacją przyrodniczą, nierozzerwalnie związaną z polskim krajobrazem. Tworzą one warunki do wypoczynku, rekreacji i poprawy zdrowia. Dlatego też, właściciele gruntów rolnych mogą występować o zalesianie swoich gruntów, na podstawie ustawy z dnia 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. Nr 114, poz.786).

Wnioski o przyznanie pomocy finansowej na zalesianie gruntów rolnych, składa się od 1 czerwca do 31 lipca danego roku.

Pomoc na zalesienie w ramach Programu może być przyznawana jednemu rolnikowi do powierzchni nie większej niż 20 ha i dzieli się na:

- wsparcie na zalesienie,
- premię pielęgnacyjną,
- premię zalesieniową.

Dla gminy Wielgie w 1993r., ówczesne Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych we Włocławku opracowało projekt granicy polno – leśnej. „Granica” stanowi integralną część planu urządzeniowo – rolnego. Jest rodzajem studium planistycznego, którego ustalenia powinny być wprowadzone do planów zagospodarowania przestrzennego. Stanowi ona projekt kompleksowego zagospodarowania gruntów w kierunku leśnym oraz wyznacza linię rozgraniczającą perspektywiczne grunty użytkowane leśne i użytki rolne. Interesem właściciela lasu jest to, aby granica polno – leśna była jak najkrótsza. Granica taka ułatwia gospodarkę leśną, ogranicza penetrację ludzi i zasięg szkód łowieckich. Wydłużaniem granicy nie jest również zainteresowane rolnictwo nastawione na maksymalizację produkcji rolnej. Jednak względy krajobrazowe i widokowe mogą wymuszać dążenie do wydłużania i różnicowania tej granicy.

Za podstawę do ustalenia linii polno – leśnej, przyjęto właściwości glebowo – przyrodnicze z uwzględnieniem wartości bonitacyjnej i przydatności rolniczej gleb oraz granice naturalne i fizjograficzne. W trakcie opracowywania „ granicy” badaniem pod kątem przydatności do zalesienia objęto głównie następujące kompleksy gruntów rolnych:

- grunty nieprzydatne do produkcji rolnej i nie użytkowane rolniczo, klas V - VI oraz nieużytki rolnicze, nadające się do zalesienia,
- grunty położone w enklawach i półenklawach leśnych,
- mniejsze powierzchnie, do 0,5 ha, gleb lepszych (klasy IVb i V), położonych w kompleksach gleb najłabszych.

W wyniku przeprowadzonego rozpoznania i dokonanych uzgodnień projektu granicy polno – leśnej gminy Wielgie, do zalesienia proponuje się przeznaczyć 1245,41 ha, w 14 obrębach gminy. Największą powierzchnię do zalesienia przeznacza się z terenu wsi Rumunki Tupadelskie i Czerskie Rumunki (odpowiednio 262,11 ha i 247,63 ha). Najmniej terenów do zalesienia przeznacza się z miejscowości Płonczyn, tylko 0,09 ha. W pozostałych obrębach powierzchnia do zalesienia waha się od 11,21 ha we wsi Nowa Wieś do 167,10 ha we wsi Będzień.

Dodatkowa powierzchnia lasów powiększy się o 21,43 ha gruntów ujętych we wnioskach właścicieli gruntów o zalesienie ze wsi: Płonczyn, Wielgie i Suradówek, składanych w AR i MR. W związku z powyższym projektowana powierzchnia do zalesiania wyniesie 1288,27 ha.

Z [tabeli nr 24](#) i [wykresu nr 32](#), zamieszczonej do opracowania wynika, że największym projektowanym stopniem lesistości charakteryzuje się wieś Będzień – 94,74%, a najmniejszym wieś Bętlewo – 0,40%. W miejscowości Złowody nie planuje się żadnych zalesień gruntów. Pozostałe wsie posiadają wskaźnik lesistości od 0,49% we wsi Bałdowo do 89,12% we wsi Orłowo ([mapa nr 18](#)).

Ogółem w gminie w wyniku realizacji projektu granicy polno – leśnej i złożonych wniosków stopień lesistości zwiększyłby się o 9,64% i wynosiłby 27,70%. Wskaźnik ten jest niższy niż wartość postulowaną dla całego kraju, wynoszącą – 30,00%.

Państwowe Gospodarstwo Leśne w swoim posiadaniu ma 2068,69 ha. Grunty te należą do Nadleśnictwa Skrwilno i leśnictw położonych w: Hucie, Jasieniu i Wielgiem. Na terenie gminy działają też koła łowieckie, takie, jak: „Zys” i „Ponowa” – Włocławek, „Szarak” – Chełmica, „Odyniec” – Tłuchowo oraz „Łoś” działające w Lipnie.

Realizacja projektowanych zalesień na obszarze gminy Wielgie, poprzez zalesienie gruntów rolniczo nieprzydatnych zapewni:

- prowadzenie gospodarki w istniejących lasach zgodnie z planami urządzeniowymi gospodarki leśnej,
- wykluczenie wszelkich działań inwestycyjnych, poza niezbędnymi dla obsługi gospodarki leśnej,
- pozostawienie wszystkich oczek wodnych, torfowisk i bagien, aby nie dopuścić do odwodnienia lasu,
- ochronę przed zmianą użytkowania,
- możliwość lokalizowania działalności rekreacyjnej, wypoczynkowej i turystycznej, jako działalności uzupełniającej,
- wzbogacenie struktury drzewostanów.

Dodatkowo zalesienia w aspekcie społeczno – gospodarczym winny złagodzić bezrobocie faktyczne i ukryte rolnicze.

Przy wykonywaniu zalesień należy zwrócić szczególną uwagę na dostosowanie składu gatunkowego do możliwości produkcyjnych siedlisk i wprowadzanie gatunków biocenotycznych. Będzie to miało na celu zwiększenie bioróżnorodności i naturalnej odporności przyszłych drzewostanów na zagrożenia pożarowe oraz na dostosowaniu obszarów leśnych do funkcji rekreacyjnej, naukowej, dydaktycznej i ochronnej lasów. Funkcje te uzależnione są od racjonalnej praktyki ekologicznej, edukacji ekologicznej oraz poziomu kultury społeczeństwa. Lasy w krajobrazie rolniczym oddziałują buforująco na warunki mikroklimatyczne, a zbiorowiska roślinne, szczególnie ściana lasu, to miejsce schronienia dla wielu gatunków roślin i zwierząt nie znajdujących odpowiednich siedlisk wśród pól uprawnych. Należy też pamiętać, że przyszłe pokolenia nie będą rozliczały nas z dokonań w zakresie postępu technicznego, lecz z naszego stosunku do środowiska naturalnego.

3. Ocena warunków przyrodniczych rozwoju rolnictwa

3.1. Zabezpieczenia przeciwoerozyjne, zadrzewienia ochronne i krajobrazowe

Najbardziej sprzyjające warunki dla występowania zjawiska erozji gleb na terenie gminy Wielgie występują w jej południowej i zachodniej części, na obszarze polodowcowej wysoczyzny morenowej. Dominacja gruntów ornich wysokich klas bonitacyjnych w strukturze użytków rolnych, bogata rzeźba, w tym obecność rynien polodowcowych, duże spadki terenu, to podstawowe czynniki wpływające na występowanie erozji gleb, a przede wszystkim erozji wodnej powierzchniowej i wąwozowej. Na terenach odsłoniętych, o małych spadkach, o przewadze gruntów ornich zagrożeniem jest erozja eoliczna. W północno - wschodniej części gminy, problem erozji gleb nie występuje lub jest on nieznaczny ze względu na dużą powierzchnię lasów i trwałych użytków zielonych. Grunty orne (przeważnie niskiej jakości) nie tworzą dużych kompleksów i występują w otoczeniu lasów, użytków zielonych i nieużytków.

Głównymi środkami przeciwdziałającymi zjawisku erozji wodnej na obszarze wysoczyzny są: orka stosowana w poprzek stoku (wzdłuż warstwic), wprowadzenie użytków zielonych zamiast gruntów ornich na stokach o bardzo dużym nachyleniu oraz pasów różnego rodzaju, tj.: zakrzaceń i zadrzewień lub też kombinacja tych środków. Podstawowym środkiem zapobiegającym erozji wietrznej są wszystkie możliwe formy zadrzewień i zakrzaceń, np. pasowe, kępowe, itp. Ważnym elementem będzie również stosowanie specjalnych płodozmianów przeciwoerozyjnych, jako jednego z działań w ramach programów rolno - środowiskowych.

Najskuteczniejszą formą ochrony i stabilizacji gleb najsłabszych są zalesienia.

Większość z wymienionych form ochrony gleb przed erozją, pełni w pejzażu wiejskim bardzo ważną funkcję krajobrazotwórczą. Dodatkowo można tu jeszcze wymienić szereg elementów nie pełniących funkcji czysto ochronnej, występujących na terenach zabudowanych, np. parki wiejskie, aleje i szpalery drzew, stare sady przydomowe, parki podworskie, pomniki przyrody, itp.

3.2. Mała retencja

Gmina Wielgie posiada stosunkowo bogatą sieć wód powierzchniowych, przede wszystkim płynących. Jednak są to cieki w większości charakteryzujące się niewielkim przekrojem poprzecznym i przepływem wody. Przepływ ten w okresach suszy jest minimalny. Koncentracja wód powierzchniowych w kilku istniejących jeziorach, pełniących funkcję naturalnych zbiorników retencyjnych sprawia, że ogólny bilans wodny gminy jest dość niekorzystny. Dotyczy to zwłaszcza terenów rolniczych, na których przeprowadzono melioracje odwadniające. Konieczne będą tu działania zmierzające do zatrzymania, jak największej ilości wód opadowych i roztopowych we wszystkich możliwych naturalnych lub sztucznych obiektach małej retencji rozproszonych na terenie gminy. Obiekty te to różnego rodzaju polodowcowe śródpolne oczka wodne, niewielkie podtopione nieużytki wodne, bagna, stawy i „błotka” przydomowe, wyrobiska po eksploatacji kruszyw naturalnych, zbiorniki przeciwpożarowe, itd.

Mimo niewielkich rozmiarów, zbiorniki retencyjne wraz z kompleksami łąkowo - bagiennymi przyczyniają się do złagodzenia tej sytuacji, wpływając miejscami na poprawę bilansu wodnego.

Podczas prac nad rozwojem obszarów wiejskich, należy dążyć by oprócz ściśle retencyjnych, projektowane zbiorniki spełniały dodatkowe funkcje, takie, jak:

- produkcyjne - hodowla ryb słodkowodnych,
- klimatyczne - poprawa mikroklimatu w otoczeniu zbiornika,
- krajobrazowe - nowy, atrakcyjny element urozmaicający istniejący krajobraz,
- przeciwpożarowe - zbiornik wody do celów przeciwpożarowych.

3.3. Ochrona walorów przyrodniczo – ekologicznych

W gminie Wielgie występuje szereg obiektów posiadających cenne walory przyrodniczo - ekologiczne, które objęte są różnymi formami ochrony, wielkoprzestrzennej lub indywidualnej. Nie występują tutaj żadne uznane rezerwaty przyrody.

W północnej części gminy znajduje się fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu „Jeziora Skępskie”. Za obszar chronionego krajobrazu uznaje się tereny wyróżniające się pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, o zróżnicowanych typach ekosystemów, chronione ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem lub ze względu na istniejące bądź odtwarzane korytarze ekologiczne. Obszar ten obejmuje tereny wsi Suradówek i Bałdowo o powierzchni 84 ha. Podstawą utworzenia tego obszaru była Uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku,

Nr XX/92/83, z dnia 15 czerwca 1983 r., która jako cel jego utworzenia podaje zachowanie walorów przyrodniczych krajobrazu jeziorno-leśnego oraz doliny rzeki Mień.

Na terenie obszaru chronionego krajobrazu należy przestrzegać szeregu ograniczeń i nakazów w zakresie planowania zagospodarowania przestrzennego i działalności gospodarczej, które obejmują np. zakaz lokalizowania obiektów powodujących zanieczyszczenie gleby, wód i powietrza, będących źródłem hałasu i uciążliwych substancji wonnych, obowiązek instalowania urządzeń przeciwdziałających zanieczyszczeniu środowiska, a także utrzymanie estetyki obiektów mieszkalnych, komunikacyjnych i innych w tonacji odpowiadającej otaczającemu środowisku i krajobrazowi.

Jeziro Orłowskie (Piaseczno) i jego okolice zostało objęte ochroną prawną jako Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Jeziro Piaseczyńskie” o ogólnej powierzchni 353,1 ha (Uchwała Nr XXV/126/93 Rady Gminy Wielgie, z dnia 7 lipca 1993 roku w sprawie utworzenia na terenie gminy zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, zmieniona Uchwałą Nr XXVI/132/93 Rady Gminy Wielgie, z dnia 18 sierpnia 1993 roku). W jego skład wchodzi: Jezioro Orłowskie (Piaseczyńskie), Jezioro Czerskie (Czarne), część gruntów wsi: Piaseczno, Orłowo, Teodorowo i Czerskie Rumunki. W celu ochrony i zachowania cennych walorów przyrodniczo - krajobrazowych tego obiektu na jego obszarze obowiązują ograniczenia których zakres jest zbliżony do tych wprowadzonych na Obszarze Chronionego Krajobrazu „Jeziora Skępskie”.

W gminie Wielgie występuje również szereg obiektów o niepowtarzalnych cechach indywidualnych, wyróżniających się na tle środowiska przyrodniczego. W celu ochrony i wyeksponowania najciekawszych obiektów, również dla celów naukowych, nadano im status pomników przyrody. Należy do nich 12 kasztanowców rosnących przy kościele parafialnym w miejscowości Czarne, wiąz górski w parku dworskim w miejscowości Zakrzewo oraz jesion wyniosły w miejscowości Wielgie.

Z wyjątkiem objętych ochroną prawną obszaru chronionego krajobrazu, zespołu przyrodniczo – krajobrazowego oraz wymienionych pomników przyrody nie występują na

terenie gminy inne formy prawnej ochrony przyrody. Brak jest tu przede wszystkim rozpoznanych i uznanych użytków ekologicznych, czyli obszarów stanowiących pozostałości ekosystemów istotnych dla zachowania unikatowych zasobów genowych i środowisk np.: jeziora, oczka wodne, bagna, torfowiska, kępy roślinności drzewiastej i krzewiastej.

Wytypowanie takich obszarów umożliwić powinna szczegółowa analiza i ocena zasobów przyrodniczych. Najbardziej perspektywicznym pod tym względem wydaje się być obszar Jeziora Tupadelskiego i terenów wokół niego, będących ostoją ptactwa wodno - błotnego oraz obszar wzdłuż Świętego Strumienia, gdzie stwierdzono występowanie populacji bobrów.

Mimo stosunkowo niewielkiej powierzchni prawnie chronionych obiektów środowisko przyrodnicze gminy jest dość zróżnicowane. Przejawia się to obecnością wielu gatunków roślin i zwierząt, również chronionych. Najbogatsze pod względem florystycznym są tereny leśne i podmokłe, gdzie największą osobliwość w skali regionu stanowią relikty glacialne. Występują one przede wszystkim na torfowiskach niskich i przejściowych i należą tu takie gatunki, jak : fiołek torfowy, brzoza niska, gwiazdnica grubolistna, turzyca strunowa, wierzba borówkolistna czy wierzba śniada.

Na terenach ubogich w lasy, intensywnego rolnictwa, ostoją drobnego ptactwa i ssaków są zadrzewienia przydrożne i śródpolne, gdzie pospolitymi gatunkami są: bażant, kuropatwa, przepiórka, jaskółka i inne. Tereny zabudowane (wysokie drzewa, dachy zabudowań inwentarskich) obfitują w miejsca gniazdowania bociana białego. Gatunki ptaków drapieżnych występują głównie na obszarach leśnych i ich obrzeżach.

W północno - wschodniej części gminy koncentrują się zasoby leśne, w większości należące do Nadleśnictwa Skrwilno. W drzewostanie przeważa sosna z pewnym udziałem brzozy na pobrzeżach kompleksów leśnych. Na terenach wokół zbiorników wodnych i nisko położonych, większy jest udział gatunków liściastych odpornych na wysoki poziom lustra wody, jak: olcha, wierzba i topola.

Szczególną uwagę należy zwrócić na parki podworskie, jako szczególnego rodzaju enklawy przyrodniczo - ekologiczne, wzbogacające środowisko terenów typowo rolniczych głównie pod względem florystycznym. Drzewostan wielu z nich, mimo wpisu do rejestru zabytków, ulega jednak stałej degradacji i wymaga nadzoru konserwatorskiego oraz rewaloryzacji. Najciekawszym i jednym z największych w województwie kujawsko-pomorskim jest park w miejscowości Wielgie. Zachowały się tu cenne egzemplarze drzew takich gatunków, jak: buk czerwonolistny, klon jawor, świerk pospolity, modrzew europejski i jesion wyniosły.

3.4. Ocena wpływu otoczenia na stan środowiska przyrodniczego

Na stan środowiska przyrodniczego gminy Wielgie wpływa oddziaływanie szeregu czynników. Najistotniejsze z nich wynikają z dominującej na większości terenów gminy funkcji rolniczej. Zabiegi w zakresie podstawowej uprawy roli, przede wszystkim orka, na gruntach o dużych spadkach terenowych oraz na gruntach niskiej jakości, powodują ich degradację, która jest wynikiem procesów erozji gleb wystawionych na działanie wiatru i wody i innych czynników fizyko - chemicznych. Dominująca jest tu erozja wodna i wietrzna.

Coraz większe zagrożenie stanowią czynniki związane z intensyfikacją i koncentracją produkcji rolniczej zarówno roślinnej jak i zwierzęcej. Nieracjonalnie stosowane dawki nawozów sztucznych oraz środki ochrony roślin powodują skażenie wód powierzchniowych i gruntowych. Monokulturowy w przypadku wielu roślin charakter uprawy, bez jakichkolwiek elementów zmianowania, prowadzi do wyjałowienia i zmęczenia gleby.

Koncentracja produkcji zwierzęcej, stwarza problem polegający na zagospodarowaniu płynnych nawozów, tzw. gnojowicy. Ze względu na wysokie stężenie składników pokarmowych, ich mobilność i specyficzne właściwości fizyko - chemiczne (przede wszystkim zapachowe), ich niewłaściwe zastosowanie ma wielokierunkowy negatywny wpływ na środowisko, przede wszystkim na jakość wód gruntowych.

Wpływ powyższych czynników na obszarach szczególnie podatnych, tj.: trwałych użytkach zielonych, terenów wokół jezior i cieków wodnych oraz obszarów o wysokich spadkach terenu, powinien ulec znacznemu zmniejszeniu dzięki realizacji zadań w ramach pakietów rolno – środowiskowych, jakie obejmuje działanie program rolno-środowiskowy, wchodzący w skład Osi 2 - Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich, ujętej w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013.

Działanie to obejmuje 9 pakietów rolno-środowiskowych. W ramach każdego pakietu znajdują się warianty rolno-środowiskowe, które zawierają zestawy zadań wykraczających poza obowiązujące podstawowe wymagania i które nie pokrywają się z innymi instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej. Rolnicy będą mogli korzystać z następujących pakietów rolno-środowiskowych:

- rolnictwo zrównoważone,
- rolnictwo ekologiczne,
- ekstensywne trwałe użytki zielone,
- ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000,
- ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000,
- zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie,
- zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie,
- ochrona gleb i wód,
- strefy buforowe.

Gospodarka ściekowa na terenie gminy Wielgie ma charakter coraz bardziej uporządkowany i ścieki komunalne większości gospodarstw domowych podlegają oczyszczeniu i neutralizacji w gminnej oczyszczalni ścieków lub w przydomowych oczyszczalniach (szambach). Podobnie przedstawia się sytuacja w przypadku stałych odpadów komunalnych, których gromadzenie, segregacja i wywóz ma charakter zorganizowany w oparciu o indywidualne pojemniki na śmieci lub kontenery do zbiórki wybranego asortymentu odpadów. Problem, stanowią nielegalne wysypiska odpadów oraz śmieci porzucane w miejscach publicznych.

Poważne szkody środowiskowe w gminie wywołuje nielegalna eksploatacja kruszyw naturalnych. Jej wynikiem są mniejsze lub większe wyrobiska często podtopione, które przede wszystkim obniżają wartość walorów krajobrazowych danego terenu.

Źródła zanieczyszczeń powietrza tzw. „wysokiej emisji” położone są poza terenem gminy i na ich wielkość gmina nie ma wpływu. Poziom tych zanieczyszczeń zdecydował o zakwalifikowaniu gminy do średnio korzystnej klasy B (co najmniej jedna z substancji, jakie są klasyfikowane przekracza poziom dopuszczalny). W odniesieniu do „emisji niskiej”, jej źródłem jest spalanie dla celów grzewczych stałych paliw kopalnych, drewna i odpadów drewnopochodnych w piecach konwencjonalnych.

Działania takie, jak: modernizacja istniejących kotłowni, budowa kotłowni na olej opałowy i gaz ziemny, doprowadzenie gazu przewodowego oraz rozwój energetyki niekonwencjonalnej wykorzystującej odnawialne źródła energii, przyczynią się lokalnie do poprawy czystości powietrza. Duży udział gruntów ornych, lasów i dominujący udział zbóż w strukturze zasiewów wskazują na znaczne możliwości pozyskiwania energii w oparciu o biomasę, na którą w warunkach wiejskich składają się odpady drzewne, drewno, słoma i

inne odpady roślinne, a także materiał pozyskiwany ze specjalnych upraw energetycznych (wierzba, rzepak, niektóre zboża - biopaliwa). Rozwijanie energetyki lokalnej basującej na biomasie wytworzonej przez rolnictwo i jego otoczenie, może być również sposobem na rozwój rolnictwa.

Zanieczyszczenia i hałas komunikacyjny na terenie gminy są niewielkie i dotyczą obszaru najbardziej zurbanizowanego przy drodze wojewódzkiej 558 w miejscowości Wielgie. W sezonie letnim w okresie nasilonego ruchu turystyczno - wypoczynkowego natężenie tych czynników może okresowo wzrastać.

W zakresie oddziaływania na środowisko promieniowania elektromagnetycznego nie stwierdzono na obszarze gminy, występowania jego źródeł (stacje i linie wysokiego napięcia, ponad 110 kV). Jedynym potencjalnym źródłem szkodliwego promieniowania, jakie podlega nadzorowi, są stacje bazowe telefonii komórkowej. Usytuowaniu tych obiektów, nie powoduje istotnego przekroczenia dopuszczalnych norm promieniowania.

Przez teren gminy przebiega tranzytowy gazociąg wysokoprężny Jamał - Europa Zachodnia Dn 1400. Potencjalne zagrożenie związane jest przede wszystkim z możliwością poważnej awarii, jaką może wywołać próba niekontrolowanego, nielegalnego odwiertu w celu podłączenia się tego rurociągu.

Potencjalne dla gminy, zagrożenie awarią przemysłową, stwarza zakład „Anvil” S.A. we Włocławku. Na jego terenie znajdują się znaczne ilości substancji, które po uwolnieniu do atmosfery, stwarzają zagrożenie dla środowiska i dla ludzi w znacznej odległości od Włocławka.

4. Określenie proponowanych kierunków produkcji

4.1 Kształtowanie struktury agrarnej oraz przewidywane zmiany w powierzchni obszarowej gospodarstw rolnych

Rolnictwo to dział gospodarki, którego działalność produkcyjna oparta jest o naturalne warunki przyrodnicze, a głównie glebę i wodę oraz poza przyrodnicze związane z wykorzystaniem pracy człowieka, posiadanego potencjału materialnego i intelektualnego. Walory użytkowanej rolniczo przestrzeni produkcyjnej gminy rzutują na kierunki produkcji rolniczej, jej rozmiary, organizację, wydajność i dochód rolniczy. Efekty produkcyjno – ekonomiczne rolnictwa zależą więc od doboru kierunków produkcji i jej struktury, tak aby najlepiej mogły być wykorzystane potencjalne możliwości produkcyjne siedlisk rolniczych.

W gminie Wielgie z uwagi na średnio korzystne uwarunkowania przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa, ograniczone są możliwości intensywnej produkcji rolnej. Dlatego też, cała strefa rolna wskazana jest do aktywizacji działań poza rolniczych przy intensywnej produkcji rolnej wynikającej głównie z warunków glebowych, poprzez:

- rozwój lokalnego przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym przetwarzające surowce pochodzące z gospodarstw ekologicznych,
- rozwój bazy obsługi rolnictwa w zakresie skupu i przechowania surowców rolniczych, instytucji doradczych, informacyjnych i szkoleniowych,
- rozwój gospodarstw agroturystycznych o wysokim standardzie bazy noclegowej, głównie we wschodniej i północnej części gminy, wsie: Rumunki Tupadelskie, Będzień, Tupadły, Piaseczno, Orłowo, Czarne i Czerskie Rumunki oraz usług gastronomii, kultury, sportu i innych dla obsługi ruchu turystycznego,
- rozwój produkcji surowców nie stanowiących produktów rolniczych, np. uprawa rzepaku dla produkcji biopaliw,
- lokalizację urządzeń infrastruktury technicznej wynikających z potrzeb gminy, w tym elektrowni wiatrowych.

Dlatego też, społeczność gminy będzie musiała poradzić sobie z złagodzeniem społecznych skutków zmian agrarnych, koniecznością znalezienia dodatkowych źródeł dochodów dla niektórych grup rolników i zapewnienia nowych miejsc pracy dla tych, którzy przestaną być rolnikami.

Dla rolników wiążących swoją przyszłość z rolnictwem, podstawową kwestią jest znalezienie sposobów zdobycia i utrzymania rynków zbytu na swoje produkty, jak również zapewnienia opłacalności produkcji rolnej w swoim gospodarstwie. Produkty rolnicze, stanowiące surowiec dla przemysłu rolno – spożywczego, nie dają się długo przechowywać. Konieczność sprzedaży tych produktów (tuż po wyprodukowaniu) sprawia, że mały jest wpływ producentów rolnych na uzyskiwane ceny zbytu produkcji towarowej. Niskie ceny produktów rolnych oraz rozwarne nożyce cenowe pomiędzy cenami produktów rolnych, a cenami środków i maszyn do produkcji rolnej powodują, że gospodarstwa rolne nie posiadają wolnych środków, które mogłyby przeznaczyć na zakup ziemi rolniczej. Chcąc powiększyć swoje gospodarstwa rolnicy najczęściej korzystać muszą z kredytów bankowych, obciążonych wysoką stopą procentową. Koszty transakcji zwiększają dodatkowo opłaty notarialne, sądowe oraz za przygotowanie niezbędnej dokumentacji.

W gminie Wielgie średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 9,23 ha i jest dużo mniejsza od powierzchni pozwalającej uzyskać dochód parytetowy (18,85 ha)

z dochodem osoby zatrudnionej poza rolnictwem. Zmiana tego stanu w obecnej sytuacji ekonomicznej będzie bardzo trudna i wymagać będzie różnorodnych działań.

Ziemia rolnicza na powiększanie gospodarstw pochodzić może przede wszystkim z dwóch podstawowych źródeł:

- z innych gospodarstw rolnych,
- z zasobu Agencji Nieruchomości Rolnej.

Podaż ziemi z innych gospodarstw rolnych jest obecnie bardzo ograniczona. Wynika to z niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, z wysokiej stopy bezrobocia wynoszącej w powiecie lipnowskim 23,8% (czerwiec 2007r.). W obawie przed utratą środków do życia i przy braku możliwości zatrudnienia poza rolnictwem właściciele nawet bardzo małych arealów nie chcą się ich pozbywać, traktując je, jako "kapitał na czarną godzinę". Sytuację w tym zakresie może zmienić rozwój na terenach wsi pozarolniczych miejsc pracy w ramach wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Zjawiskiem nowym, wynikającym z różnicy wysokości składek ubezpieczonych do ZUS i KRUS, jest zakup ziemi rolniczej przez osoby prowadzące działalność gospodarczą na obszarach miejskich. Obniżenie kosztów ubezpieczeniowych działalności gospodarczej, stanowi silną motywację do kupna ziemi rolniczej, nawet za cenę przekraczającą ich faktyczną wartość.

Równie trudno dostępna jest ziemia z Zasobu Agencji Nieruchomości Rolnej, z wyjątkiem gruntów tworzących kiedyś tzw. Państwowy Fundusz Ziemi. Agencja przygotowuje oferty sprzedaży lub dzierżawy ziemi w przetargu nieograniczonym. Powoduje to, że właścicielami lub dzierżawcami ziemi zostają osoby dysponujące dużymi wolnymi środkami, najczęściej nie rolnicy, którzy traktują grunty rolne, jako długoterminową lokatę kapitału lub jako przedmiot spekulacyjny poprzez wyłączenie z produkcji rolnej, parcelację i wystawienie na sprzedaż pod zainwestowanie. Przykładem na dobre zagospodarowanie ziemi po byłym ZANR (PGR), jest gospodarstwo w miejscowości Płonczyn. Właścicielem tego gospodarstwa rolnego jest osoba mieszkająca poza gminą Wielgie. Na swoim areale wynoszącym 245,91 ha, uprawia rzepak oraz kukurydzę i zboża na paszę, potrzebną do wyżywienia ok. 300 sztuk hodowanego przez danego właściciela bydła ([fotografia nr 17 – 18](#)).

Najłatwiejszą jednak formą kształtowania struktury obszarowej winna być wieloletnia dzierżawa. Forma ta czasowego przekazania gruntów rolnych w użytkowanie nie ma w Polsce tradycji. Są już coraz większe symptomy zawierania wieloletnich umów dzierżawnych na 10 lat i więcej, a w wypadku zgłoszenia ich w Urzędzie Gminy, rejestrowania ich w Starostwie Powiatowym, które prowadzą ewidencję gruntów i budynków. Forma ta jest jeszcze ciągle nie wystarczająca na to, by zmiany struktury obszarowej były bardziej radykalne i widoczne. Poprawę w tym zakresie mogłyby przynieść regulacje prawne precyzujące uprawnienia stron umowy, a zwłaszcza wzmacniające pozycję strony wydzierżawiającej grunty.

Obrót ziemią na terenie gminy Wielgie będzie przebiegał także w wyniku przekazywania gruntów w oparciu o ustawę o rentach strukturalnych.

Możliwość pozyskania gruntów prywatnych przekazanych za rentę, wynikały będą z:

- ustawy z dnia 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427),
- Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, z dnia 19 czerwca 2007r., Dz. U. Nr 109, poz. 750, w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Renty strukturalne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013.

Działanie „Renty Strukturalne”, jest jednym z instrumentów łagodzących skutki przemian agrarnych na obszarach wiejskich i poprzez zapewnienie źródła dochodów osobom rezygnującym z prowadzenia towarowej produkcji przyczyni się do poprawy rentowności rolnictwa, jakości życia na obszarach wiejskich oraz pośrednio do zmniejszenia bezrobocia wśród młodych na wsi. Pomoc udzielana w latach 2007- 2013, będzie oszczędniejsza, gdyż:

- przy znacznie obniżonych środkach finansowych z działania tego będzie mogła skorzystać liczba beneficjentów zbliżona do liczby beneficjentów działania w latach 2004-2006,
- wysokość renty strukturalnej została obniżona do kwoty przybliżonej do wysokości średniego świadczenia emerytalno – rentowego przyznawanego rolnikom w ramach systemu ubezpieczeń społecznych, tj. 150% kwoty najniższej emerytury,
- renta strukturalna będzie wypłacana producentowi rolnemu, który ukończył 55 lat, ale tylko do osiągnięcia wieku 65 lat, czyli krócej niż miało to miejsce w poprzednim programie,
- płatność z tytułu renty strukturalnej będzie miała formę płatności miesięcznej.

Analiza struktury wiekowej ludności wiejskiej w gminie Wielgie przedstawiona w odrębnym rozdziale wskazuje na to, że przynajmniej 6,83% mieszkańców gminy, spełnia kryterium wiekowe i mogłaby skorzystać z tego typu udogodnień.

4.2. Możliwości przetwarzania i zbytu surowców rolnych

System i organizacja instytucji zajmujących się obsługą rolnictwa w ostatnich latach uległ drastycznej redukcji. Likwidacji uległy stałe punkty skupu płodów rolnych i żywca, a także Kółka Rolnicze i Państwowe Ośrodki Maszynowe świadczące usługi mechanizacyjne. Obecnie różnorodność asortymentowa pierwotnej produkcji rolnej nie znajduje miejsca w zagospodarowaniu jej na terenie własnej gminy z uwagi na brak istniejącej bazy przetwórczej.

Dlatego też sprzedaż wytworzonych surowców rolniczych i gotowej żywności staje się dużym problemem. Wyprodukowany surowiec rolniczy w gminie, przetwarzany jest poza jej granicami. Obsługą rolników zajmują się prywatni przedsiębiorcy. Sytuacja ta w okresie perspektywicznym może jednak ulec zasadniczej zmianie. Rozwiązania wymaga system obsługi rolnictwa w zakresie zorganizowanego skupu i zagospodarowania pierwotnej produkcji rolnej przez rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego i rzemiosła przemysłowego.

Wymusi to tworzenie działalności gospodarczej na zasadzie samo - zatrudnienia lub innych niewielkich firm. Istnieje więc potrzeba wspierania szeroko rozumianej przedsiębiorczości wśród mieszkańców.

Będzie on organizowany w wyznaczonych obszarach funkcjonalnych, produkcyjno – usługowych opartych głównie na surowcach lokalnych, w oparciu o istniejące zainwestowanie oraz w nowych obszarach rozwojowych na terenie wsi: Wielgie, Czarne i Zaduszniki. Korzystnym byłby rozwój małych zakładów przetwórstwa rolno – spożywczego, rzemiosła produkcyjnego, baz, składów i magazynów. Efektem tych działań, będzie zbyt produkcji rolnej w formie przetworzonej i pół przetworzonej oraz rozwój przechowalnictwa.

Inną formą rynku rolnego jest rozwój ogrodnictwa, zaopatrzenia i zbytu, usług mechanizacyjnych.

Istniejąca duża konkurencja sprzedawanej produkcji rolniczej na rynku wewnętrznym, ale i zewnętrznych rynkach wojewódzkich, krajowych, a nawet Unii Europejskiej, stanie się przyczyną do rozwoju następujących działań:

- wzrostu poziomu wykształcenia mieszkańców, rozwój lokalnego rynku pracy, propagowanie doksztalcania się młodzieży i osób dorosłych w kierunku kształcenia dostosowanego do potrzeb lokalnych rynków pracy,
- wzrostu dochodów mieszkańców gminy,
- ograniczenia bezrobocia przez tworzenie nowych miejsc pracy w usługach, obsłudze rolnictwa i przetwórstwie rolno – spożywczym, w tym bezrobocia ukrytego w rolnictwie,
- zapewnienia dogodnych warunków zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury technicznej we wszystkich działach,
- przygotowania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe,
- podniesienia poziomu świadczonych usług oraz obsługi rolnictwa.

Gmina Wielgie, stanowi również obszar do rozwoju wielofunkcyjnego wsi. Jest to gmina w której może rozwijać się przemysł, jest to miejsce w którym można zamieszkać na stałe albo okresowo w czasie dni wolnych od pracy, a warunki przyrodniczo – krajobrazowe sprzyjają aktywnemu spędzaniu wolnego czasu na wsi. Dlatego też aby wielofunkcyjny obszar wiejski gminy się rozwijał, należy ułatwić istniejącym już przedsiębiorcom, jak i tym, którzy dopiero planują jakąś działalność, formy wsparcia przedsiębiorczości między innymi takie, jak:

- wyznaczenie terenów inwestycyjnych,
- uzbrojenie terenów inwestycyjnych,
- przygotowanie terenów rekreacyjnych i wypoczynkowych wraz z ich infrastrukturą,
- wsparcie szkolnictwa i edukacji,
- wsparcie lokalnej inicjatywy gospodarczej i kulturalnej.

Mając powyższe na uwadze, władze gminy, ze względu na liczne powiązania z terenami otaczającymi, o znaczeniu regionalnym i makroregionalnym, winny przeprowadzić szeroką kampanię informacyjno – promocyjną dla przedsiębiorców. Mieszkańcy gminy powinni aktywnie uczestniczyć w przedsięwzięciach podejmowanych przez władze powiatu lipnowskiego i województwa kujawsko – pomorskiego. W konsekwencji pozwoli to poprawić ekonomiczne efekty prowadzonej działalności rolnej, umożliwiając osiągnięcie oczekiwanych zysków. Perspektywiczny rozwój systemu urzędów obsługi rolnictwa oraz organizacji zbytu produkcji rolnej będzie realnie możliwe po znaczącym wzroście całkowitej wielkości produkcji rolnej. Dopiero taka sytuacja w pełni ujawni konkretne zapotrzebowanie na dany rodzaj i skalę usług.

4.3. Proponowane kierunki produkcji rolniczej i wielofunkcyjny rozwój wsi

Gmina Wielgie jest typową gminą rolniczą, w której zachowano tradycyjny charakter produkcji, prowadząc w większości produkcję wielokierunkową, a niska intensywność produkcji nie wpłynęła znacząco na przekształcenie środowiska i krajobrazu przez rolnictwo. Utrzymanie tradycyjnego krajobrazu rolniczego oraz prawidłowe gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną, prowadzić będą do wzrostu aktywności gospodarczej, konkurencyjności produkcji ekologicznego dostosowaniu do wymogów obowiązujących w UE. Kierunki produkcji rolnej realizowane będą poprzez:

- rozwój instytucji obsługi rolnictwa głównie ekologicznego zakresie doradztwa i informacji, ekologicznego w tym szczególnie dotyczących przepisów i wymogów unijnych obrotu produktami rolnymi,
- tworzenie warunków dla przekształceń wielkościowych struktury agrarnej w kierunku tworzenia gospodarstw powyżej 20 ha,

- tworzenie warunków dla rozwoju rolnictwa niekonwencjonalnego, w tym przetwórstwa surowców pochodzących ekologicznego gospodarstw ekologicznych,
- ograniczenie produkcji rolnej na gruntach rolnych ekologicznego niskiej wartości rolniczej ze wskazaniem sposobu użytkowania,
- ograniczenie wprowadzania nowej zabudowy na terenach rolnych wysokiej wartości rolnej, głównie klasy bonitacyjnej III a i III b oraz na gruntach pochodzenia organicznego.

Z ekologicznego punktu widzenia, w prawidłowym gospodarowaniu ziemią, należy dążyć do kształtowania zróżnicowanego krajobrazu rolniczego, stosując ochronę istniejących lub wprowadzanie nowych zadrzewień, zakrzewień i zadarnień śródpolnych. Szczególną ochroną należy objąć śródpolne zbiorniki wodne i podmokłości, a strukturę użytkowania ziemi dostosować do warunków glebowych, klimatycznych i morfologicznych.

Przedstawione powyżej warunki, określają pewne ograniczenia w rozszerzaniu gatunków uprawianych roślin. Ziemia, stanowiąca rolniczą przestrzeń produkcyjną na obszarze gminy wykorzystywana jest głównie do uprawy roślin podstawowych, tj. zbóż (żyta), ziemniaków i roślin pastewnych. Dlatego też w produkcji roślinnej nadal dominować winien przedstawiony kierunek produkcji roślinnej.

Położenie gminy (nieдалeko od tras krajowych) oraz połączenie gminy z miastami: Lipnem, Włocławkiem czy Płockiem, spowodują wykorzystanie ich, jako czynnika dla zróżnicowania bazy gospodarczej. W miastach tych następować będzie wzrost aktywności gospodarczej i wzrost liczby mieszkańców. Przyczyni się do wzrostu zapotrzebowania na warzywa, zwłaszcza uprawiane pod folią. Dlatego też, kierunek upraw warzyw powinien być bezwzględnie rozwijany, a przesłanką do rozszerzenia tych upraw są sprzyjające warunki glebowe i występujący poziom skażenia metalami ciężkimi i innymi toksynami, uznawany za stan naturalny, bezpieczny dla środowiska. Z tego powodu, należy wspierać gospodarstwa zamierzające specjalizować się produkcji ekologicznej, owoców i warzyw, ziół oraz roślin energetycznych. Korzystne byłoby również, gdyby producenci warzyw i owoców lub ich grupy producenckie były udziałowcami zakładów przetwórczych i przechowalni.

W produkcji zwierzęcej zdecydowanie powinien rozwijać się kierunek chowu bydła, przy uzupełniającym chowie trzody chlewnej. Kierunki te mają zapewniony zbyt swoich produktów. Docelową wielkość produkcji zwierzęcej jest trudno ustalić. Zależać ona będzie od jej opłacalności, sposobu organizacji zbytu i promocji. Rozwój produkcji zwierzęcej nie dokona się, bez zewnętrznej pomocy dla rolników. Powinno się przede wszystkim dążyć do wypracowania właściwych modeli gospodarstwa rolno – hodowlanego mającego na celu nie tylko produkt końcowy, ale także towarzyszące jego powstawaniu produkty i zjawiska uboczne.

Do czasu ustabilizowania rynku płodów rolnych należy sugerować rolnikom prowadzenie co najmniej dwóch kierunków produkcji rolniczej. W takim przypadku skutki gwałtownego załamania jednego z nich (np. tzw. „świński dołek”) byłyby łagodzone przez kierunek drugi, w danym momencie stabilny.

Mając powyższe na uwadze, w gminie Wielgie rozwój gospodarstw rolniczych to:

- rozwój gospodarstw rolniczych ekonomicznie silnych z typową produkcją rolniczą,
- rozwój gospodarstw rolniczych ze specjalistyczną produkcją,
- przekształcenie gospodarstw rolnych położonych na glebach słabych, w gospodarstwa leśne i leśno – turystyczne,
- różnicowanie źródeł dochodów gospodarstw niepełnoetatowych,
- pomoc gospodarstwom słabszym ekonomicznie w opracowaniu planu osiągnięcia żywności ekonomicznej oraz zamierzającym zaprzestać produkcji.

Wymienione czynniki rozwoju gospodarstw rolniczych przyczynią się do zaktywizowania obszarów wiejskich dla wielofunkcyjnego rozwoju wsi.

Rozwój wielofunkcyjny spowoduje przebudowę terenów wiejskich, który przyczyni się do odchodzenia od mono – funkcyjności na rzecz wielofunkcyjności, polegającej na umiejętnym wkomponowaniu w wiejską przestrzeń nowych funkcji poza rolniczych. Wielofunkcyjny rozwój wsi polegać powinien na:

- tworzeniu nowych miejsc pracy, łagodząc przez to jawne i ukryte bezrobocie,
- rozwoju edukacji, dostosowując profil nauczania do potrzeb gminy i regionu,
- konkurencyjności pierwotnej produkcji rolnej,
- rozwoju różnych form turystyki i agroturystyki,
- promowaniu walorów gminy na zewnątrz, celem przyciągnięcia inwestorów zewnętrznych (krajowych i zagranicznych),
- rozwoju infrastruktury technicznej.

W wielofunkcyjnym rozwoju wsi, produkcja rolnicza to nie tylko procesy techniczne, lecz przede wszystkim biologiczne. Takie podejście do rolnictwa zdecydowało o tworzeniu gospodarstw rolniczych wykorzystujących nowe metody produkcji, zwane ogólnie biologicznymi lub ekologicznymi. Są to naturalne formy gospodarowania polegające na stwarzaniu warunków do lepszego wykorzystania przez rośliny i zwierzęta swego potencjału biologicznego oraz wprowadzaniu zamiast technicznych metod uprawy, metod biologicznych w celu poprawy zdrowotności gleb.

Gospodarka rolnicza (zwana też biodynamiczną, biologiczną lub organiczną) zgodna z ekologiczną i społeczną funkcją rolnictwa powinna polegać na:

- powiązaniu produkcji roślinnej ze zwierzęcą w wyniku czego stworzy się, obieg zamknięty materii i energii, warunkujący swoistą równowagę ekologiczną,
- rezygnacji z nawozów sztucznych, a oparcie się na nawozach organicznych,
- stosowaniu odpowiedniego płodozmienu,
- rezygnacji z forsowania tzw. gospodarki intensywnej i wąskiej specjalizacji.

Przy produkcji ekologicznej główny nacisk położony jest na jakość produktów, ich wpływ na zdrowie konsumenta, a także na stan środowiska przyrodniczego, w którym dany produkt powstał. Uzyskuje się przez to mniejszą masę towarową, więc ceny na produkty pochodzące z rolnictwa naturalnego muszą być wyższe. Jest to przeciwieństwo rolnictwa towarowego, gdzie gospodarstwa rolne dążą do zapewnienia sobie opłacalności przy maksymalizacji produkcji.

W gminie występują również korzystne warunki do produkcji metodami ekologicznymi, ze względu na dopuszczalne skażenie środowiska naturalnego, szczególnie dla gospodarstw małych, chcących zmienić profil swojego gospodarstwa. W czasach kiedy społeczeństwo coraz większą uwagę zwraca na jakość produktów, wzrasta zapotrzebowanie na produkty zdrowsze od tych wyprodukowanych metodami konwencjonalnymi.

Rozwój rolnictwa ekologicznego jest ważnym czynnikiem wpływającym na wzrost zatrudnienia na obszarach wiejskich, ponieważ dostarcza nowych miejsc pracy i zapewnia dodatkowe źródło dochodów dla rolnictwa. Obecnie jest najlepszy czas na przejście na rolnictwo ekologiczne, gdyż decydujący się na przestawienie na taki sposób gospodarowania może liczyć na wyższe dotacje Unii Europejskiej.

Walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy, umożliwiać powinny również rozwój agroturystyki, jako kolejnej formy rozwoju wielofunkcyjnego wsi w gminie. Agroturystyka jest ściśle związana z propagowaniem gospodarstw prowadzących gospodarkę biodynamiczną, polegającą na zrównoważonym rozwoju w symbiozie ze środowiskiem przyrodniczym.

Obecnie na terenie gminy istnieją trzy gospodarstwa agroturystyczne: we wsi Teodorowo i dwa we wsi Wielgie. Gmina chcąc założyć więcej gospodarstw agroturystycznych powinna między innymi:

- wykonać niezbędne prace do wyeksponowania miejsc widokowych,
- dokonać renowacji obiektów zabytkowych i cennych kulturowo,
- przygotować drogi transportu rolnego do wykorzystania ich, jako ścieżek rowerowych lub spacerowych.

Kolejnym systemem gospodarowania w rozwoju wielofunkcyjnego jest integrowana produkcja. Jest to system gospodarowania, w którym producent prowadzi produkcję roślin wykorzystując zrównoważony postęp techniczny i biologiczny w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu, zwracając szczególną uwagę na ochronę środowiska i zdrowie ludzi. Rozwój integrowanej produkcji jest bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na ochronę środowiska i produkcję bezpiecznej żywności oraz podnoszącym świadomość rolniczą i ekologiczną producentów rolnych.

Rozwój integrowanej produkcji, stanowi podstawę gospodarowania w krajach UE. W związku z powyższym wszystkie działania zmierzające w kierunku zachęcenia producentów do podejmowania działań w celu wdrażania tego sposobu gospodarowania są najbardziej celowe. Ponadto integrowana produkcja wpływa korzystnie na środowisko naturalne oraz umożliwia łatwiejszy zbył bardzo dobrej jakości certyfikowanych produktów rolnych na polskim i wspólnotowym rynku.

Rolnicy będą mogli również korzystać ze wsparcia na realizację uczestnictwa dobrowolnych systemach jakości żywności finansowego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Systemy te to:

- systemy wspólnotowe,
- krajowe.

Wsparcie systemów żywności wysokiej jakości jest szczególnie ważne, ponieważ rynek produktów o wysokiej, potwierdzonej jakości w Polsce dopiero się rozwija. Wytwarzanie produktów objętych ww. systemami umożliwia zmianę sposobu konkurencji – zamiast wytwarzania dużej ilości produktów homogenicznych produkuje się wysokojakościowe wyroby. Poziom rozpoznawalności produktów wysokiej jakości jest niski, co obecnie ogranicza możliwość uzyskania wyższych dochodów dla producentów tych produktów. Dlatego też, pomoc państwa polegać będzie na wsparciu pokrycia wyższych kosztów produkcji do czasu, kiedy będą one odzwierciedlone w wyższej cenie produktów na rynku. Przekształcenia, które będą występować na obszarze gminy Wielgie, spowodują wyznaczenie między innymi ([fotografia nr 19 – 20](#)):

- obszaru niskiego rozwoju społeczno – gospodarczego do aktywizacji, położonego we wschodniej części gminy,
- terenu zainwestowanego do zagospodarowania, tj. między innymi budynków w Płonczynie i Suradówku oraz ruin pałacu zabytkowego w Wielgiem,
- terenu turystycznego do uzbrojenia, nad Jeziorem Orłowskim,
- terenu turystycznego do uporządkowania pod względem planistycznym w miejscowości Piaseczno nad Jeziorem Orłowskim,
- obiektów zabytkowych do rewaloryzacji,
- lasów o zagrożonej stabilności,
- wód powierzchniowych zanieczyszczonych do rehabilitacji bądź do rekultywacji, tj.: Jezioro Orłowskie i Tupadelskie oraz rzeka Chełmiczka,
- obszaru ograniczonego użytkowania.

Podsumowując należy stwierdzić, że rolnictwo w gminie Wielgie jest i pozostanie głównym działem gospodarki, z wyraźną tendencją do różnicowania źródeł dochodów mieszkańców, przez rozwijanie działów pozarolniczych.

Funkcja rolnicza gminy daje szansę i możliwości do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Jest to wynikiem dużego udziału gruntów niskich klas bonitacyjnych V i VI (47,77% ogólnej powierzchni gruntów ornych), wysokich walorów krajobrazowych, dość bogatej sieci hydrograficznej i dużych przestrzeni kompleksów leśnych. W oparciu o powyższe uwarunkowania docelowa funkcja gminy powinna mieć charakter turystyczno – leśny, z funkcjami uzupełniającymi takimi, jak: rolnictwo, budownictwo mieszkalno – usługowe i produkcyjno – usługowe.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich danej gminy, z jednej strony zakłada potrzebę dywersyfikacji dochodów ludności wiejskiej, a tym samym odejście od dominującej pozycji rolnictwa w gospodarce wsi. Z drugiej strony zaś uwypukla rolę, jaką rolnictwo, jak i leśnictwo może odegrać w zachowaniu walorów krajobrazowych, konserwacji środowiska naturalnego (bogactwa siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin i zwierząt) oraz dziedzictwa kulturowego wsi. Dzięki temu przyczyni się ona zarówno do stabilizacji dochodów ludności wiejskiej jak i do stymulowania usług mających charakter dóbr publicznych.

Rozwój rolnictwa wielofunkcyjnego przyczyni się również do zniwelowania różnic rozwojowych między poszczególnymi regionami Wspólnoty, poprzez realizowaną przez Unię Europejską politykę spójności społeczno-gospodarczej.

Należy też zwrócić uwagę na fakt, że teren gminy Wielgie, położony jest w obszarze o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW). Właściciele gruntów rolnych, będą mogli korzystać z pomocy w ramach działania – Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW), Osi 2 – Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013.

Działanie to jest instrumentem wsparcia finansowego gospodarstw rolnych położonych na obszarach, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na niekorzystne warunki naturalne. Dopłaty wyrównawcze dla gospodarstw rolnych położonych na obszarach górskich, nizinnych i ze specyficznymi naturalnymi utrudnieniami, kompensują istniejące utrudnienia w stosunku do gospodarstw położonych poza granicami ONW.

5. Zakres i wykaz zabiegów urządzeniowo – rolnych

5.1. Zabiegi zwiększające produktywność rolniczej przestrzeni produkcyjnej

5.1.1. Melioracje podstawowe

Cieki melioracji podstawowych występujące na terenie gminy Wielgie mają na przeważającej długości nieuregulowany charakter. Wszystkie działania podejmowane w celu modernizacji i regulacji tych cieków, nie mogą prowadzić do zniszczenia lub degradacji obszarów o wysokich walorach przyrodniczo - krajobrazowych, przez które przepływają. Mając to na uwadze wszystkie inwestycje zmierzające do poprawy działania tych cieków, jako odbiorników wody z systemów melioracyjnych na obszarach z przeważającym udziałem użytków rolnych wymagają dokonania oceny wpływu tych inwestycji na środowisko przez kompetentne organy i instytucje, mimo braku większych prawnie chronionych obiektów na tych terenach. Prace regulacyjne na terenach wchodzących w skład Obszaru Chronionego Krajobrazu „Jeziora Skępskie” oraz Zespołu Przyrodniczo - Krajobrazowego „Jezioro Piaseczyńskie” wymagają opinii ze strony Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Bieżące prace konserwacyjne na odcinkach uregulowanych, będących w złym stanie technicznym powinny przebiegać wg harmonogramu przyjętego przez Kujawsko - Pomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Oddział w Toruniu i Biuro Terenowe w Lipnie, przy ścisłej współpracy z Urzędem Gminy w Wielgiem oraz Gminną Spółką Wodną. Prace te w żadnym wypadku nie mogą naruszać obecnego systemu hydrologicznego gminy.

5.1.2. Melioracje szczegółowe

Na podstawie danych Biura Terenowego w Lipnie, Kujawsko-Pomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych, można stwierdzić na terenie gminy Wielgie znaczne zapotrzebowanie na prace w zakresie melioracji szczegółowych, w tym na prace drenarskie. Świadczy to o poważnych zaniedbaniach w tym zakresie.

Nowych melioracji - drenowania - wymaga 40,36% powierzchni użytków rolnych w gminie. Potrzeby w tym zakresie dotyczą w mniejszym lub większym stopniu wszystkich obrębów z wyjątkiem obrębu Złowody. Największy udział mają grunty do drenowania na terenie wsi: Rumunki Tupadelskie - 76,98% i Czerskie Rumunki - 68,80% ([tabela nr 25 i wykres nr 33](#)).

Modernizacji istniejących urządzeń melioracyjnych wymaga 540,00 ha gruntów zmeliorowanych, położonych na ośmiu obrębach. Spośród nich, modernizacji w 100 % wymagają melioracje w obrębach Czarne i Czerskie Rumunki.

W skali gminy do modernizacji i odnowienia zakwalifikowano 75,800 km rowów melioracyjnych (49,75 %) - ([tabela nr 26, wykres nr 34](#)). Zabieg ten występuje na tych samych obrębach, w których planuje się również modernizację urządzeń melioracyjnych oraz dodatkowo we wsi Bałdowo. Długość rowów przeznaczonych do modernizacji wynosi 100 % całej długości rowów występujących w tych obrębach.

Nowe melioracje i modernizacja istniejących, nie mogą naruszać istniejącej równowagi oraz stanowić zagrożenia dla walorów przyrodniczo - krajobrazowych.

5.1.3. Rekultywacje

Rekultywacja to proces polegający na przywróceniu wartości użytkowych gruntom zdegradowanym, przez poprawienie ich właściwości fizycznych i chemicznych, a także właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, wprowadzenie zieleni okrywowej, umocnienie skarp i wybudowanie niezbędnych dróg dojazdowych itp.

Na terenie gminy Wielgie nie występują grunty zdegradowane i przekształcone w wyniku działalności przemysłowej człowieka (hutnictwo, górnictwo odkrywkowe, ciężka chemia, itp.) wymagające podjęcia agresywnych prac rekultywacyjnych, obejmujących szereg działań technicznych o różnym stopniu zaawansowania.

Podjęcia prac rekultywacyjnych w celu przywrócenia wierzchnim warstwom gruntu cech typowych lub zbliżonych dla gleb rolniczych lub siedlisk naturalnych, będą wymagać, po zakończeniu wydobycia, tereny potencjalnej eksploatacji kruszywa naturalnego, jakie występują na obszarze gminy.

Ekologiczny charakter innych nieużytków oraz gruntów nieprzydatnych rolniczo, jakie występują na terenie gminy, wyklucza agresywne działania zmierzające do przywrócenia ich użytkowaniu rolniczemu. Wskazane będą tu raczej działania o charakterze urządzeniowym, a przede wszystkim zalesienie oraz przeznaczanie pod cele rekreacyjne i wypoczynkowe.

5.2. Scalenia gruntów, jako poprawa przestrzennej organizacji gospodarstw

Zabieg scalenia i wymiany gruntów jest najpopularniejszym zabiegiem. Prowadzi on do likwidacji uciążliwego w produkcji rolnej rozdrobnienia i rozproszenia gruntów w gospodarstwie rolnym. Najistotniejsze są efekty ekonomiczne poprawy kształtu gospodarstwa rolnego, które związane są z kształtem pojedynczego pola uprawnego oraz odległością do zabudowań gospodarczych, czyli tzw. ośrodka gospodarczego. Obecnie zabiegi nazywane scaleniami są całkowicie różne od tych przeprowadzanych przed kilkudziesięciu laty. Wtedy głównym celem była komasacja gruntów w duże powierzchniowo pola. Dzisiaj w wyniku zmniejszenia liczby działek ewidencyjnych, uzyskuje się poprawę efektywności gospodarowania poprzez zmniejszenie kosztów transportu oraz ułatwienie mechanizacji upraw polowych, zapewniając jednocześnie każdej z poscaleniowych działek ewidencyjnych dostęp do urządzeń infrastruktury technicznej. Do chwili obecnej tradycyjna metoda scaleń nie zapewniała tak radykalnej restrukturyzacji rolnictwa i nie niwelowała różnic cywilizacyjnych między wsią i miastem. Mimo znacznych efektów gospodarczych scaleń klasycznych, optymalne ukształtowanie rozłogów uzyskuje się jedynie w wyniku kompleksowej przebudowy struktury przestrzennej, tj. kompleksowego realizowania prac urządzeniowo – rolnych

Pomoc na realizację projektu zabiegu scaleniowego będzie udzielana w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013, osi – poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, działania - poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa.

Postępowanie scaleniowe może być wszczęte na wniosek min. 50% właścicieli gospodarstw rolnych, położonych na projektowanym obszarze scalenia lub na wniosek właścicieli gruntów, których łączny obszar przekracza połowę, powierzchni projektowanego obszaru scalenia.

Realizacja projektu scaleniowego, mającego na celu szeroko rozumiany rozwój wsi oraz poprawę życia na terenach wiejskich, będzie wsparta poprzez koszty kwalifikowane dotyczące w szczególności następujących elementów:

- opracowaniu projektu scalenia (dokumentacji geodezyjno – prawnej),
- zagospodarowaniu poscaleniowego związanego z organizacją przestrzeni produkcyjnej,

Podczas dokonanej na obszarze gminy inwentaryzacji terenowej oraz analizy struktury gospodarstw rolnych (ewidencji gruntów), przedstawiono propozycję przeprowadzenia prac scaleniowych na gruntach następujących wsi, przy średniej ilości działek przypadających na 1 gospodarstwo i średniej powierzchni działki w gospodarstwie :

- Kamienne brody – 6,27 i 1,23 ha,
- Suradówek – 6,95 i 0,88 ha.

Grunty najczęściej rozdrobionych wybranych gospodarstw rolnych powyższych wsi, poddano analizie pod względem powierzchni gospodarstwa, ilości działek, średniej powierzchni działki i odległości od siedziby gospodarstwa. Uzyskane dane umieszczono w [tabelach nr 27.1 – 27.2](#) i [mapie nr 19](#). Na podstawie zrobionych tabel zaznaczono rozłóg tych gospodarstw na mapach ewidencji gruntów w skali 1:5 000, pomniejszonych do skali 1:10 000, pt. „Rozdrobnienie gruntów z wybranych gospodarstw rolnych”.

Dla wsi tych w przypadku przystąpienia do prac scaleniowych, obliczono przybliżony koszt przeprowadzenia scalenia gruntów z zagospodarowaniem poscaleniowym, który dla powyższych miejscowości przedstawia się następująco:

- Kamienne Brody - 1 009 544 zł, w tym prace geodezyjne 282 596 zł,
- Suradówek - 2 033 374 zł, w tym prace geodezyjne 569 191 zł.

Pomoc finansowa pokrywać będzie koszty sporządzenia dokumentacji geodezyjnej i prawnej, wytyczenia i urządzenia funkcjonalnej sieci dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych oraz wydzielania gruntów ekwiwalentnych dla rolników, położonych w niewielkiej odległości od siedziby gospodarstwa rolnego. W ramach projektów scaleniowych prowadzone są również prace w zakresie zagospodarowania poscaleniowego, uwzględniające wymogi ochrony środowiska naturalnego.

Przepisy ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r. (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z póź. zm.) oraz rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004r., w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. Nr 257, poz. 2573, z póź. zm.), stanowią, że scalenie, wymiana lub podział gruntów rolnych, których obszar przekracza 300 ha lub gruntów leśnych o powierzchni nie mniejszej niż 100 ha, mogą wymagać sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko przeprowadza organ administracji właściwy do wydania decyzji zatwierdzającej projekt scalenia gruntów na podstawie ustawy z dnia 26 marca 1982r., o scaleniu i wymianie gruntów (Dz. U. z 1989r., Nr 58, poz. 349, z póź. zm.) – Starosta Powiatu.

5.3. Wyposażenie obszaru w urządzenia infrastruktury technicznej

5.3.1. Drogi transportu rolnego

Przebudowa i modernizacja infrastruktury drogowej jest złożonym i kosztownym zadaniem urzędzeniowym. Mimo jednak wysokich kosztów przeprowadzenia tych prac gmina Wielgie, jako typowa gmina wiejska, może dużo zyskać dzięki poprawie standardu dróg wszystkich kategorii, a gminnych w szczególności.

Stan techniczny większości dróg jest zły. Drogi powiatowe posiadają nawierzchnię twardą, a w praktyce nie posiadających podstawowych parametrów eksploatacyjnych, jakimi powinny charakteryzować się drogi tej kategorii. O stanie tych dróg świadczy długość odcinków dróg powiatowych biegnących częściowo lub w całości na terenie gminy Wielgie, zakwalifikowanych przez Zarząd Dróg Powiatowych w Lipnie do modernizacji i remontu - 20,677 km. Z podobnych względów na pewnych odcinkach modernizacji wymagają nawet drogi wojewódzkie (projekt przebudowy w miejscowości Wielgie).

Podobna sytuacja panuje na drogach gminnych, gdzie brak wszelkiego rodzaju prac modernizacyjnych jest szczególnie dotkliwy. W oparciu o dokumenty i materiały uzyskane od przedstawicieli Urzędzie Gminy, dokonano kwalifikacji dróg gminnych do modernizacji.

Na 105,476 km dróg gminnych transportu rolnego, do modernizacji zakwalifikowano 9,060 km, tj. 8,59% - [tabela nr 28](#) i [mapa nr 20](#). Drogi przewidziane do modernizacji występują na ośmiu obrębach i ich udział w ogólnej długości dróg gminnych sięga tam od 11,74% w Wielgiem do 57,98% w Zakrzewie. Modernizacja tych dróg będzie obejmować szereg działań służących poprawie bezpieczeństwa i parametrów eksploatacyjnych, a przede wszystkim poszerzenia jezdni, budowy podbudowy i nawierzchni asfaltowej oraz utworzenia ścieżki rowerowej.

W [tabeli nr 29](#) przedstawiono listę wszystkich dróg gminnych głównych z podanymi numerami działek ewidencyjnych na poszczególnych obrębach wraz z zaznaczeniem dróg przewidzianych do modernizacji wg priorytetów zdefiniowanych w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Wielgie na lata 2007 - 2013 (wstępny projekt) ([fotografia nr 21 i 22](#)).

Modernizacja dróg transportu rolnego przyczyni się do poprawy obsługi pól i ograniczy koszty produkcji rolnej. Jednocześnie wyższy standard nawierzchni przyczyni się do podniesienia rangi tych dróg ze ściśle rolniczej do komunikacyjnej o znaczeniu lokalnym.

Poprawa jakości dróg ma szczególne znaczenie w kontekście wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich, między innymi agroturystyki i wypoczynku. Związane to jest przede wszystkim z lepszą dostępnością dla osób i podmiotów z zewnątrz gminy oraz poprawą jej konkurencyjności.

5.4. Wyposażenie obszaru w urządzenia infrastruktury społecznej

Infrastruktura społeczna na obszarach wiejskich wykazuje cechy niedoinwestowania i niedostosowania do istniejących potrzeb. Niedostateczny rozwój dotyczy szczególnie placówek kulturalnych, turystycznych, ale też szkół i placówek służby zdrowia.

W zakresie infrastruktury społecznej i osadnictwa, należałoby między innymi:

- stworzyć Centrum Kulturalno – Oświatowo – Rekreacyjne we wsi: Płocznyn, Czarne i Wielgie ([fotografia nr 23](#)),
- stworzyć Park Kultury z amfiteatrem,
- organizować imprezy środowiskowe,
- prowadzić działania na rzecz przybliżenia mieszkańcom gminy historii i tradycji regionu,
- ochronić i przeprowadzać renowację zabytków kultury, np. rewitalizacja zespołu dworsko – parkowego w miejscowości Wielgie,
- budować obiekty sportowe, w tym obiektu sportu rekreacji w Teodorowie,
- zagospodarowanie plaży nad Jeziorem Orłowskim.

Propozycje związane z rozwojem infrastruktury społecznej na terenach wiejskich gminy Wielgie, zgłaszane w trakcie konsultacji z przedstawicielami gminy oraz sołtysami, dotyczyły przede wszystkim braku podstawowych obiektów kulturalno – oświatowych oraz sportowo – rekreacyjnych. Obejmują one następujące objekty:

- świetlicę – klub z możliwością założenia kawiarenki internetowej we wsi: Piaseczno, Czerskie Rumunki, Teodorowo, Wielgie i Nowa Wieś,
- remont remizy strażackiej lub klubu – świetlicy we wsi: Witkowo, Złowody, Suszewo, Bętlewo, Czarne, Zakrzewo, Oleszno i Tupadły (**fotografia nr 24**),
- plac rekreacyjno - sportowy w miejscowościach: Suradówek, Witkowo, Złowody, Zaduszniki, Suszewo, Teodorowo, Bętlewo, Oleszno, Wielgie, Nowa Wieś i Tupadły,
- chodnik po jednej stronie we wsiach: Złowody, Zaduszniki, Wielgie i Tupadły,
- oświetlenie we wsiach: Nowa Wieś, Suradówek, Witkowo, Złowody, Piaseczno, Zaduszniki, Suszewo i Oleszno,
- urządzić tereny rekreacyjne we wsi Piaseczno nad Jeziorem Orłowskim,
- renowacja parku we wsi Wielgie.

Wybudowanie lub wyremontowanie wyżej wymienionych obiektów przyczyniłoby się do zaktywizowania ludności wiejskiej w tych miejscowościach, a tym samym mogło to by doprowadzić do zatrzymywania młodych ludzi na wsi.

Pomoc dla mieszkańców gminy w tym zakresie może być udzielana z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Oś 3 – Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, w ramach działania Odnowa i rozwój wsi. Realizacja działania tworzy warunki dla rozwoju społeczno – ekonomicznego obszarów wiejskich i aktywizacji ludności wiejskiej przez wsparcie inwestycyjne przyznawane na realizację projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej, w tym utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich.

6. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne

6.1. Ocena rozmiaru potrzeb wykonania zabiegów urządzeniowo – rolnych na obszarze gminy

Gmina Wielgie, po wstąpieniu w struktury Unii Europejskiej, musi dostosować swój system prawny, organizacyjny i finansowy, w celu zsynchronizowania działalności gospodarczej, jak też częściowego zmniejszenia dysproporcji w rozwoju. Najtrudniejszym obszarem w okresie przystosowawczym jest rolnictwo, jako podstawowy element w rozwoju obszarów wiejskich. Wynika to z wielu uwarunkowań. Jednym z podstawowych jest to, że w krajach Unii Europejskiej, proces modernizacji obszarów wiejskich dokonywany jest kompleksowo, a w Polsce do chwili obecnej proces ten dokonywany jest jednoczynnikowo. System ten nie pozwala na odpowiednie skoordynowanie wykonywanych prac na danym obszarze i wybór najbardziej optymalnej drogi rozwoju oraz jest również przyczyną wyższych kosztów jednostkowych.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej, danych uzyskanych z Urzędu Gminy, wybranych opracowań planistycznych, statystycznych i studialnych oraz informacji uzyskanych od przedstawicieli społeczności wiejskiej, ustalono rodzaj i zakres niezbędnych do wykonania prac urządzeniowo – rolnych.

W zakresie urządzania obszaru wiejskiego gminy, najbardziej potrzebne są następujące inwestycje:

- drenowanie gruntów,
- zalesienie gruntów,
- modernizacja dróg transportu rolnego,
- scalanie gruntów,
- modernizacja rowów.

Wdrożenie ustaleń niniejszego planu urządzeniowo – rolnego poprzez systematyczną realizację nakreślonych zadań, przyczyni się w znaczny sposób do poprawy infrastruktury związanej bezpośrednio z problematyką rolną, leśną czy rekreacyjną, która dokonywana będzie przy ścisłym przestrzeganiu prawa i zasad ochrony środowiska naturalnego.

Analiza warunków przyrodniczych i społeczno – gospodarczych, a także zapotrzebowanie na przeprowadzenie niezbędnych zabiegów urządzeniowych, pozwoliła na dokonanie oceny stopnia zaopatrzenia na prace urządzeniowo – rolne dla każdego obrębu gminy.

Do oceny posłużyły niżej przedstawione kryteria:

- w zakresie potrzeb wykonania zabiegów urządzeniowo – rolnych uwzględniono:
 - poprawę warunków wodnych (melioracje szczegółowe, w tym drenowanie gruntów i modernizację rowów),
 - modernizację dróg transportu rolnego,
 - zalesienie gruntów,
- w zakresie organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwzględniono:
 - przeciętną ogólną powierzchnię gospodarstw,
 - rozczłonkowanie gruntów wykazanych liczbą działek,
 - średnią powierzchnią działki.

Realizacja kompleksowego zarządzania obszarów wiejskich spowoduje ustalenie niezbędnych mechanizmów prawnych, organizacyjnych i finansowych potrzebnych do przebudowy poszczególnych wsi. Kompleksowe przeobrażenie struktury przestrzennej analizowanych wsi, będzie wymagać określenia czasu realizacji oraz możliwość uzyskania najlepszych rezultatów ekonomicznych, wynikających ze stopnia pilności potrzeb poszczególnych prac urządzeniowo – rolnych. Decyzje z tym związane powinna podjąć Rada Gminy Wielgie, po uwzględnieniu opinii przedstawicieli samorządów i liderów lokalnych społeczności.

Godny podkreślenia jest fakt, że prace urządzeniowo – rolne, a zwłaszcza scalania gruntów, nie powodują wyłącznie naruszenia dotychczasowej stabilności środowiska. W wielu projektach inwestycji, zabiegi te są wskazywane, jako instrument służący wyrównaniu i kompensacji strat. Przeprowadzenie ich sprzyja poprawie środowiska przyrodniczego i często inicjują procesy korzystne dla zasobów odnawialnych przyrody.

6.2. Ogólne koszty i źródła finansowania podstawowych prac urządzeniowo – rolnych

Dla niezbędnych prac urządzeniowo – rolnych, biorąc pod uwagę ich rozmiar i zakres na obszarze wsi, wykonano kalkulację kosztów proponowanych zabiegów ([tabela nr 30](#), [mapa nr 21](#)). Kalkulacja ta uwzględnia koszty następujących inwestycji:

- melioracji wodnych szczegółowych:
 - drenowanie gruntów – 13 000 zł/ha,
 - modernizacja rowów – 15 000 zł/km,
- modernizacji dróg transportu rolnego – 711 000 zł/km,
- zalesienia gruntów – 4 420 zł/ ha:
 - przygotowanie gleby, sadzonek i robocizna,
 - poprawki w pierwszym roku po posadzeniu,
 - pielęgnacja sadzonek przez pierwsze trzy lata,
- scalenia gruntów- 4 762 zł/ha (1250 E x 3,80959 zł).

Największe koszty na realizację omawianych prac będą poniesione we wsi: Czernie Rumunki, Płonczyn, Teodorowo i Rumunki Tupadelskie, ze względu na dużą powierzchnię przeznaczoną do drenowania gruntów oraz wieś Suradówek ze względu na możliwość przeprowadzenia na tym terenie procesu scalenia gruntów. Najmniejsze koszty na prace urządzeniowo – rolne poniesione zostaną we wsi Złowody, a pracami tymi jest modernizacja rowów. Koszty pozostałych prac urządzeniowych ogółem, kształtują się od 1 300 tys. zł (wieś Płonczynek i Rumunki Witkowskie), przeznaczonych na drenowanie gruntów do 3 843 tys. zł (wieś Wielgie) zaproponowanych większości również na drenowanie gruntów.

Sumaryczna wielkość kosztów wszystkich prac urządzeniowo – rolnych (65 835,65 tys. zł) sprawia, że warunkiem koniecznym do ich realizacji będzie pozyskanie środków finansowych z zewnątrz.

Analiza budżetu gminy Wielgie za kilka ostatnich lat pozwala stwierdzić, że od roku 2002 do 2006, budżet wzrasta z roku na rok i wynosił w 2006r. - 15 276 tys. zł. Rolnictwo i łowiectwo należą do działów, na który nakłady, należą do jednych z najmniejszych. W 2006r. zauważalna jest niewielka poprawa w wielkości przeznaczonych funduszy na rolnictwo, które wynoszą 1,52% wydatków całkowitych gminy ([tabela nr 31](#), [wykres nr 35](#)).

Taka sytuacja jest związana z zwiększonymi wydatkami przeznaczonymi na oświatę i wychowanie, opiekę społeczną i administrację publiczną. Na pozostałe działy gospodarki wydatkowano od 0,12% (urzędy naczelných organów władzy) do 6,11% (gospodarka komunalna i ochrona środowiska).

W związku z powyższym, uwzględniając sytuację finansową gminy, koniecznym warunkiem dla realizacji prac urzędniowych będzie pozyskiwanie środków finansowych z zewnątrz. Zdobywanie środków finansowych, w dużym stopniu będzie zależało od stopnia zaangażowania władz Gminy i mieszkańców wsi oraz pomocy Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

W latach 2004 – 2006 władze Gminy i mieszkańcy mogli uzyskiwać pomoc na rozwój gminy poprzez realizację różnych projektów, które powinny być zakończone do końca 2008r..

W latach 2007 – 2013, zmieniła się unijna polityka regionalna. Nowe państwa członkowskie nie są już traktowane oddzielnie, procedury wdrażania funduszy będą uproszczone, a największe środki zostaną przeznaczone dla najbiedniejszych regionów. Na podstawie wytycznych UE określających główne cele polityki spójności oraz uwzględniając uwarunkowania społeczno – gospodarcze Polski przygotowano Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013, wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Dokument określa kierunki wsparcia ze środków finansowanych dostępnych z budżetu UE w okresie 7 najbliższych lat w ramach:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR),
- Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS),
- Funduszu Spójności.

Działania dotyczące rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich mają być finansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej.

Celem strategicznym NSRO jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej, opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych.

Cele NSRO będą realizowane za pomocą Programów Operacyjnych, zarządzanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Regionalnych Programów Operacyjnych zarządzanych przez Zarządy poszczególnych Województw i projektów współfinansowanych ze strony instrumentów strukturalnych, tj.:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – EFRR i FS,
- Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka – EFRR,
- Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki _ EFS,
- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych – EFRR,
- Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej – EFRR,
- Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna – EFRR,
- Programu Operacyjnego Europejskiej Współpracy Terytorialnej – EFRR.

Województwo Kujawsko – Pomorskie, jak i gmina Wielgie będzie mogła skorzystać przede wszystkim z następujących funduszy i programów:

- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2013,
- Mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego,
- Terenowego Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych,
- Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Program Rozwój Obszarów Wiejskich, będzie realizowany w latach 2007 – 2013 na terenie całego kraju. Podstawą realizacji założeń strategicznych tego Programu, opisanych w Krajowym Planie Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich, będą działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach czterech osi priorytetowych.

Wszystkie te działania będą współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej.

Priorytetowe kierunki wsparcia obszarów wiejskich UE, w pełni odzwierciedlają potrzeby Polski w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i ustanawiają podstawowe sfery, wokół których zostaną zaprogramowane szczegółowe instrumenty wsparcia. Powyższym osiom priorytetowym przynależą następujące działania i ich cele:

Oś 1 - Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego i ich działania:

- **Szkolenie zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie**
 Doskonalenie zawodowe rolników i posiadaczy lasów, prowadzące do restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, zwiększenia konkurencyjności i dochodowości działalności rolniczej lub leśnej oraz do spełnienia odpowiednich norm krajowych i UE,
- **Ułatwienie startu młodym rolnikom**
 Stymulowanie zmian strukturalnych w sektorze rolnym przez ułatwienie przejmowania lub zakładania gospodarstw rolnych przez osoby młode o odpowiednich kwalifikacjach,
- **Renty strukturalne**
 Poprawa struktury agrarnej kraju oraz przyspieszenie procesu wymiany pokoleniowej wśród osób prowadzących gospodarstwa rolne, a także poprawę rentowności i konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez ich przejmowanie przez osoby młodsze,
- **Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów**
 Umożliwienie rolnikom i posiadaczom lasów otrzymania wsparcia poprzez korzystanie z doradztwa rolniczego, związanego z zasadami gospodarowania,
- **Modernizacja gospodarstw rolnych**
 Wsparcie modernizacji gospodarstw w celu zwiększenia rolnej ich efektywności poprzez lepsze wykorzystanie czynników produkcji, a także zharmonizowanie warunków produkcji rolnej z wymogami dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego, higieny produkcji oraz warunków utrzymania zwierząt,
- **Zwiększenie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej**
 Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw w sektorze przetwórstwa i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, uwarunkowana wzrostem wartości dodanej, jakości produkcji, obniżeniem kosztów oraz rozwojem nowych produktów, procesów i technologii produkcji, jak również poprawa warunków produkcji w odniesieniu do obowiązujących lub nowoprowadzanych standardów,
- **Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa**
 Działanie wdrażane będzie w ramach dwóch schematów:
 - schemat I - scalanie gruntów,
 - schemat II – gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi,
- **Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności**
 - Poprawa jakości produkcji i produktów rolnych przeznaczonych do spożycia przez ludzi,
 - Zwiększenie spożycia żywności wysokiej jakości,
 - Wsparcie rolników wytwarzających żywność wysokiej jakości,
- **Działanie informacyjne i promocyjne**
 - Zwiększenie popytu na produkty rolne i środki spożywcze objęte mechanizmami jakości żywności,

- Pogłębienie wiedzy konsumentów o zaletach produktów objętych mechanizmami jakości żywności,
- Pogłębienie wiedzy konsumentów o mechanizmach jakości żywności,
- Wsparcie grup producentów skupiających podmioty aktywnie uczestniczące w systemach jakości żywności,
- **Grupy producentów rolnych**
Wzmocnienie struktury instytucjonalnej w sektorze pierwotnej produkcji rolnej w celu wsparcia funkcjonowania producentów rolnych poprzez zachęcanie ich do tworzenia grup producentów rolnych i współpracy,

Oś 2 - Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich oraz ich działania:

- **Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania**
 - Zapewnienie ciągłości rolniczego użytkowania ziemi i tym samym utrzymanie żywotności obszarów wiejskich,
 - Zachowanie walorów krajobrazowych obszarów wiejskich,
 - Utrzymanie zrównoważonego sposobu gospodarowania uwzględniającego, aspekty ochrony środowiska,
- **Program rolno – środowiskowy**
Poprawa środowiska przyrodniczego i obszarów wiejskich, w szczególności:
 - przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo oraz zachowanie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich,
 - promowanie zrównoważonego systemu gospodarowania,
 - odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód,
 - ochrona zagrożonych lokalnych ras zwierząt gospodarskich i lokalnych odmian roślin uprawnych,
- **Zalesienie gruntów rolnych oraz zalesienie gruntów innych niż rolne**
 - Powiększenie obszarów leśnych poprzez zalesianie,
 - Utrzymanie i wzmocnienie ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez zmniejszenie fragmentacji kompleksów leśnych i tworzenie korytarzy ekologicznych,
 - Zwiększenie udziału lasów w globalnym bilansie węgla oraz ograniczeniu zmian klimatu,
- **Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych**
Odnowienie i pielęgnacja drzewostanów zniszczonych przez czynniki biotyczne i abiotyczne oraz wprowadzanie mechanizmów zapobiegających katastrofom naturalnym, ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczeń przeciwpożarowych,

Oś 3 - Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, w tym działania:

- **Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej**
Różnicowanie działalności rolniczej w kierunku podejmowania lub rozwijania przez rolników, domowników i małżonków rolników, działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem, co wpłynie na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów, promocję zatrudnienia poza rolnictwem na obszarach wiejskich,
- **Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw**
Wzrost konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich, rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy, a w konsekwencji - wzrost zatrudnienia na obszarach wiejskich,

- **Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej**

Poprawa podstawowych usług na obszarach wiejskich, obejmujących elementy infrastruktury technicznej, warunkujących rozwój społeczno-gospodarczy, co przyczyni się do poprawy warunków życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej,

- **Odnowa i rozwój wsi**

Działanie będzie wpływać na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich. Umożliwi rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich,

Oś 4 – Leader

- **Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju**

Działanie ma na celu umożliwienie mieszkańcom obszaru objętego lokalną strategią rozwoju (LSR) realizacji projektów w ramach tej strategii. Realizacja strategii powinna przyczynić się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich m.in. poprzez wzrost aktywności lokalnych społeczności oraz stymulowanie powstawania nowych miejsc pracy,

- **Wdrażanie projektów współpracy**

W ramach działania pomoc jest przyznawana LGD na realizację projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,

- **Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja**

Działanie zapewni sprawną i efektywną pracę lokalnych grup działania wybranych w ramach realizacji osi 4 PROW 2017-2013 oraz doskonalenie zawodowe osób uczestniczących w realizacji lokalnych strategii rozwoju. Działanie przyczyni się także do budowania kapitału społecznego na wsi, a poprzez to do pobudzenia zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój obszaru oraz lepszego wykorzystania potencjału obszarów wiejskich.

Większość przewidzianych w Programie działań jest kontynuacją instrumentów wdrażanych w latach 2004 – 2006, w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004- 2006 oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”.

Wymienione wyżej cele i działania przedstawione są na [schemacie nr 4](#).

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego (projekt) na lata 2007 – 2013 jest jednym z 16 programów regionalnych dla realizacji Strategii Rozwoju Kraju i Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013, w zakresie polityki wzrostu konkurencyjności i wyrównania szans rozwojowych planowanych przez samorządy województw.

Celem głównym Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w lata 2007-2013 jest tworzenie warunków dla poprawy konkurencyjności województwa oraz spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej jego obszaru, to jest stanowienie w nim warunków dla dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego, wzrostu potencjału i efektywności gospodarowania, kreowanie zdolności do skutecznej gospodarczej rywalizacji z otoczeniem przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Program będzie finansowany z: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, publicznych środków krajowych, środków prywatnych. Za wdrażanie programu

odpowiedzialny będzie Zarząd Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Regionalny Program Operacyjny realizowany będzie na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego. Cel główny programu realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe i przynależne im priorytety i ich cele:

Cel 1 - Zwiększenie atrakcyjności województwa kujawsko – pomorskiego:

- **Oś priorytetowa 1 – Rozwój infrastruktury technicznej**

Poprawa zagospodarowania regionu w infrastrukturę techniczną, przede wszystkim związaną z transportem dla zwiększenia dostępności zewnętrznej regionu. Spójności wewnętrznej oraz zwiększenia bezpieczeństwa transportowego,

- **Oś priorytetowa 2 – Zachowanie i racjonalne użytkowanie środowiska**

Poprawa jakości środowiska przyrodniczego, jego racjonalne kształtowanie i zachowanie zasobów naturalnych dla polepszenia warunków życia mieszkańców i становienia korzystnych warunków dla rozwoju gospodarki, przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju,

Cel 2 – Zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionu:

- **Oś priorytetowa 4 – Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego**

Zwiększenie dostępu do szerokopasmowej sieci informatycznej, a przy jej wykorzystaniu dostępu do światowych zasobów informacji, usług internetowych, usług multimedialnych oraz stosowanie w usługach publicznych i gospodarce technologii informacyjnych i komunikacyjnych,

- **Oś priorytetowa 5 – Wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw**

Wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw województwa kujawsko – pomorskiego, w tym wzrost ich potencjału ekonomicznego, innowacyjnego, wzrost przedsiębiorczości oraz zwiększenie zatrudnienia,

- **Oś priorytetowa 6 – Wsparcie rozwoju turystyki**

Wzrost znaczenia turystyki, jako czynnika rozwoju społeczno – gospodarczego województwa, poprzez lepsze wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, wzbogacenie oferty usług turystycznych i poprawę ich jakości, rozwój nowych, zrównoważonych rodzajów turystyki,

Cel 3 – Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców:

- **Oś priorytetowa 3 – Rozwój infrastruktury społecznej**

Poprawa jakości i dostępności usług społecznych poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego,

- **Oś priorytetowa 7 – Wspieranie przemian w miastach i w obszarach wymagających odnowy**

Ożywienie gospodarcze i społeczne oraz odnowa infrastrukturalna i architektoniczna – urbanistyczna zdegradowanych części miast, terenów i obiektów po przemysłowych i po wojskowych,

oraz

- **Oś priorytetowa 8 – Pomoc techniczna**

Zapewnienie sprawnego i efektywnego przebiegu realizacji regionalnego programu operacyjnego, skuteczna informacja i promocja programu oraz wsparcie procesu przygotowania do korzystania z funduszy strukturalnych, w tym przygotowania projektów dla optymalnego ich wdrażania. Ponadto celem osi jest zapewnienie pełnego uczestnictwa w jednolitym systemie informatycznym monitoringu i kontroli.

Powyższy fundusz został zilustrowany na [schemacie nr 5](#).

Pozostałe fundusze przedstawiono poniżej:

Mechanizm Finansowy EOG oraz Norweski Mechanizm Finansowy jest dodatkowym źródłem bezzwrotnych pożyczek finansowych, na które rząd Polski 14 października 2003r., podpisał umowę o rozszerzeniu Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Wszystkie działania wspierane przez dofinansowanie z funduszy Mechanizmów Finansowych, muszą być zakończone do dnia 30 kwietnia 2011r., czyli dwa lata po zaciągnięciu ostatecznych zobowiązań (30 kwietnia 2009r. jest końcowym terminem podpisywania umów finansowych pomiędzy Krajowym Punktem Kontaktowym, a państwami -darczyńcami). Nabór wniosków będzie dotyczył pojedynczych projektów oraz programów (grup projektów).

Środki będą dostępne na realizację projektów w ramach następujących obszarów tematycznych:

- ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego,
- promowanie zrównoważonego rozwoju,
- ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego,
- rozwój zasobów ludzkich,
- opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem,
- dotacje na badania naukowe,
- wdrażanie przepisów z Schengen, wsparcie Narodowych Planów Działania z Schengen oraz wzmacnianie sądownictwa,
- ochrona środowiska, z uwzględnieniem administracyjnych zdolności wprowadzania w życie odpowiednich przepisów UE istotnych dla realizacji projektów inwestycyjnych,
- polityka regionalna i działania transgraniczne,
- pomoc techniczna przy wdrażaniu *acquis communautaire*.

O pieniądze z tych programów mogą ubiegać się samorzady wszystkich szczebli, administracja rządowa, instytucje naukowe i badawcze, instytucje branżowe i środowiskowe, organizacje społeczne oraz podmioty partnerstwa publiczno-prywatnego. Preferowane są samorzady.

Terenowy Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych, przeznaczony jest na rekultywację gruntów na cele rolnicze. Rekultywacji podlegają grunty położone, w rozumieniu przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym, na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej, zdewastowane lub zdegradowane przez nieustalone osoby lub w wyniku klęsk żywiołowych.

Środki FOGR-u mogą być przeznaczone na dofinansowanie przedsięwzięć wymienionych poniżej oraz mogą być przeznaczone na zakup sprzętu i oprogramowania:

- rekultywacje na cele rolnicze gruntów, które utraciły lub zmniejszyły wartość użytkową wskutek działania nie ustalonych osób,
- rolniczego zagospodarowania gruntów zrekultywowanych,
- użyźnianie gleb o niskiej wartości produkcyjnej oraz ulepszanie rzeźby terenu i struktury przestrzennej gleb,
- odkamienianie gleb,
- odkraczanie gruntów rolnych,
- przeciwdziałanie erozji gleb na gruntach rolnych,
- budowę i renowację zbiorników wodnych, w tym stawów rybnych,
- budowę i modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych,

- rekultywację nieużytków i użyźnianie gleb na potrzeby nowo zakładanych pracowniczych ogrodów działkowych.

Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, działa na zasadach określonych ustawą Prawo ochrony środowiska, jako:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Narodowy Fundusz i Wojewódzkie fundusze mają osobowość prawną i w rozumieniu ustawy o finansach publicznych są odpowiednio państwowym funduszem celowym oraz wojewódzkimi funduszami celowymi.

Gminne i powiatowe fundusze są funduszami celowymi w rozumieniu ustawy o finansach publicznych.

Środki funduszy przeznacza się na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju.

Realizacja ustaleń planu urzędniowo - rolnego, będzie w dużym stopniu uzależniona od działań podejmowanych przez Wójta Urzędu Gminy na zewnątrz w celu pozyskania środków finansowych oraz pomocy organizacyjnej i prawnej dla rolników. Pomocną w pozyskiwaniu środków będzie umieszczone w opracowaniu powyższe fundusze i programy Unijne.

Do Polski, jak i do gminy Wielgie w latach 2007-2013 trafić ma z unijnego budżetu grubo ponad 60 mld euro. Środki finansowe przeznaczone na rozwój obszarów wiejskich pochodzą z ponad 17,2 mld euro przyznanych na ten cel. Większość tej kwoty, tj. 13,2 mld ma pochodzić z unijnej kasy. Polska będzie musiała natomiast dołożyć ok. 4 mld . Pieniądze te w latach 2007 – 2013 zostaną przeznaczone na znane już rolnikom działania, ale też na zupełnie nowe. Na podstawie informacji uzyskanych z portalu rządowego, na realizację Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Kujawsko – Pomorskiego przeznaczono 1118,52 mln euro, a 405,17 mln euro trafi do naszego województwa z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Na realizację funduszy unijnych będzie można dostać pieniądze nie tylko po zakończeniu projektu, ale jeszcze przed jego rozpoczęciem. Zostało podpisane Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 7 września 2007r. (Dz. U Nr 175, poz. 1232), które pozwala na wypłacanie zaliczek na realizację programów operacyjnych UE. Zaliczki dotyczą 67 mld euro, które mamy do wydania w latach 2007 – 2013.

Stopniowe uruchomienie funduszy z różnych źródeł będzie również wymagało jeszcze lepszego merytorycznego przygotowania pracowników Urzędu Gminy, pomocy mieszkańców w przygotowaniu wymaganej i niezbędnej dokumentacji ze strony samorządu gminnego i jednostek pracujących na rzecz rolnictwa, a także unowocześniania systemu obsługi rolnictwa.

Finansowanie lub dofinansowanie różnego rodzaju inwestycji będzie pomocnym przy wykonywaniu założonych w „studium” kierunków przekształceń obszarów o kluczowym znaczeniu dla osiągnięcia zakładanych celów. Do obszarów tych zalicza się:

- tereny poeksploatacyjne do rekultywacji (istniejące i potencjalne),
- wody powierzchniowe zanieczyszczone do rehabilitacji bądź do rekultywacji (w granicach zlewni),
- lasy o zagrożonej stabilności (o charakterze ponad lokalnym) do przebudowy drzewostanu,
- tereny (obiekty) zabytkowe do rewaloryzacji,
- obszar niskiego rozwoju społeczno – gospodarczego do aktywizacji,

- teren turystyczny do uzbrojenia,
- teren turystyczny do uporządkowania pod względem planistycznym,
- tereny zainwestowane do zagospodarowania,
- obszary ograniczonego użytkowania lub podobne.

Gmina Wielgie należy do gmin, dla której rozwój gospodarczy gminy, stanowi kluczowe wyzwania dla władz gminnych i liderów lokalnej społeczności. Jest to gmina niezamożna, o średniej przedsiębiorczości ludności wiejskiej, wynikającej z niskiego poziomu wykształcenia właścicieli gospodarstw rolnych, braku nowoczesnej infrastruktury oraz braku inicjatywy w podejmowaniu różnych decyzji. W związku z tym, wdrażanie idei rozwoju obszarów wiejskich, doprowadzi do rewolucyjnych przemian i przewartościowania dotychczasowego modelu życia i pracy ludności gminy. Nie oznacza to jednak, iż doprowadzą one do upadku wyjątkowych funkcji obszarów wiejskich związanych z odrębnością kulturową, folklorystyczną czy krajobrazowo – środowiskową. Rozwój obszarów wiejskich zakłada dbałość i kultywowanie tych godnych przetrwania wartości.

7. Ważniejsze ustalenia planu urządzeniowo – rolnego

Urządzenia rolne są to zabiegi, w których postęp i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich jest kompleksowym i całościowym ujęciem możliwości i kierunków rozwoju gminy Wielgie. Określone są specyficznymi uwarunkowaniami społecznymi, gospodarczo – przestrzennymi oraz przyrodniczymi, a ich celem jest wykorzystanie powyższych zasobów, tak aby możliwe było doskonalenie głównych funkcji obszarów wiejskich.

Osiągnięcie przedstawionych celów wymagać będzie wielu zmian w dotychczasowym sposobie gospodarowania i wykorzystywania środowiska oraz określenia optymalnych rozwiązań gospodarczych oraz kształtowania prawidłowych struktur przyrodniczo – przestrzennych gminy. Podstawowy zakres tych zmian pozwala na sformułowanie wniosków, zamieszczonych poniżej, wyznaczających dalsze kierunki działań mających na celu poprawę warunków życia mieszkańców gminy.

- ✓ Mając na uwadze cele europejskiej polityki spójności, w odpowiedzi na wyzwania odnowionej Strategii Lizbońskiej, realizacja wskazanego zakresu prac urządzeniowo – rolnych pozwoli na osiągnięcie postawionego celu strategicznego Narodowej Strategii Spójności na lata 2007 – 2013, tj., że:

Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej oparte będzie na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

- ✓ Modernizacja struktury funkcjonalno – przestrzennej obszaru gminy Wielgie osiągnięta zostanie poprzez realizację wyznaczonych celów, w których dążyć powinno się do stopniowej likwidacji zagrożeń i wykorzystywania szans jakimi gmina dysponuje, a celami tymi są:
 - cel główny,
 - cele przyrodnicze i kulturowe,
 - cele społeczno – gospodarcze,
 - cele z zakresu infrastruktury technicznej,
 - cele przestrzenne.
- ✓ Wykorzystanie walorów przyrodniczo - krajobrazowych gminy do jej rozwoju gospodarczego, powinno zaktywować gminę do podjęcia działań, które polegać będą na:
 - zagospodarowaniu turystycznym Jeziora Orłowskiego i Czerskiego
 - wyznaczaniu i zagospodarowaniu szlaków turystycznych dla turystyki krajoznawczej w oparciu o istniejące zasoby przyrodniczo – kulturowe,
 - uregulowaniu gospodarki wodno – ściekowej na terenach o funkcji turystycznej,
 - rozwoju agroturystyki w istniejących i nowych siedliskach rolniczych,
 - zabudowie rezydencjalnej w obszarze sołectwa Rumunki Tupadelskie,
 - wzmocnienie wsi gminnej Wielgie i wsi Czarne, jako ośrodków obsługi ruchu turystycznego w zakresie informacji, kultury, sportu i gastronomii.
- ✓ Osadnictwo wiejskie, jako kolejny element przestrzenny, ukształtowany w oparciu o rozwój społeczno - gospodarczy gminy, powinno przedstawiać się następująco:
 - wieś Wielkge, jako gminny ośrodek aktywności lokalnej,
 - wieś Czarne i Zaduszniki, jako ośrodki wspomagające wieś gminną,
 - wsie: Wielgie, Teodorowo, Czarne, Piaseczno, Czerskie Rumunki i Tupadły pełnić winny funkcje wypoczynkowe,
 - wieś Rumunki Tupadelskie, jako ośrodek zabudowy rezydencjonalnej,

- miejscowości pozostałe pełnić powinny funkcję rolniczą z możliwością rozwoju agroturystyki.
- ✓ Do zalesienia, w wyniku przeprowadzonego rozpoznania i dokonanych uzgodnień granicy polno – leśnej oraz wniosków właścicieli gruntów składanych w AR i MR, proponuje się przeznaczyć 1288,27 ha, w 15 wsiach gminy.
- ✓ Realizacja projektowanych zalesień na obszarze gminy Wielgie, zapewnić powinno między innymi:
 - prowadzenie gospodarki w istniejących lasach zgodnie z planami urzędowymi gospodarki leśnej,
 - pozostawienie wszystkich oczek wodnych, torfowisk i bagien,
 - możliwość lokalizowania działalności rekreacyjnej, wypoczynkowej i turystycznej,
 - wzbogacenie struktury drzewostanów,
 - poprawę sytuacji materialnej rolnikom, dając dodatkowe środki finansowe.
- ✓ Występowanie dużych obszarów lasów oraz wszelkiego rodzaju zadrzewień śródpolnych i przydrożnych, przyczyniają się najbardziej do zmniejszenia, a nawet wyeliminowania zjawisk erozyjnych.
- ✓ Projektowane zbiorniki wodne powinny oprócz ściśle retencyjnych funkcji, spełniać również funkcje produkcyjne, klimatyczne, krajobrazowe i przeciwpożarowe.
- ✓ Należy bezwzględnie respektować przepisy określające sposób gospodarowania w obrębie terenów wchodzących w skład:
 - Obszaru Chronionego Krajobrazu „Jeziora Skępskie”,
 - Zespołu Przyrodniczo – Krajobrazowego „Jezioro Piaseczyńskie”,
 - pomników przyrody.
- ✓ Ze względu na optymalnie wykształcony system ekologiczny gminy, należy rozpoznać i objąć ochroną prawną kolejne obszary i obiekty, np. użytki ekologiczne, aby postępować zgodnie z przyjętym celem ekologicznym, mówiącym, że:
„Ochrona zasobów i kształtowanie walorów środowiska przyrodniczego gminy musi odbywać się w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zaktywizowania rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju turystyki i rekreacji”.
- ✓ Promować i wykorzystywać źródła energii odnawialnej, ze względu na warunki przyrodniczo – krajobrazowe gminy, a zwłaszcza na terenach oddalonych od dużych instalacji energetycznych, zagłębi konwencyjnych nośników energii czy sieci.
- ✓ Realizować zadania w ramach 9 pakietów rolno - środowiskowych, jakie obejmuje działanie program rolno – środowiskowe, które to przyczynią się do poprawy jakości środowiska i zachowania walorów przyrodniczych obszarów wiejskich.
- ✓ Rozwijać w strefie rolnej gminy, działania poza rolnicze przy intensywnej produkcji rolnej, poprzez:
 - rozwój lokalnego przetwórstwa rolno – spożywczego
 - rozwój bazy obsługi rolnictwa,
 - rozwój gospodarstw agroturystycznych o wysokim standardzie bazy noclegowej,
 - rozwój produkcji surowców nie stanowiących produktów rolniczych,
 - lokalizację urządzeń infrastruktury technicznej wynikających z potrzeb gminy, w tym elektrowni wiatrowych.
- ✓ Aktywizować obszary wiejskie gminy Wielgie, poprzez rozwój wielofunkcyjny wsi, do którego zaliczamy między innymi:

- stworzenie warunków organizacyjnych i zachęt sprzyjających rozwojowi rolnictwa ekologicznego, szczególnie dla gospodarstw małych, chcących zmienić profil swojego gospodarstwa,
 - rozwój agroturystyki w gospodarstwach zlokalizowanych na terenach predysponowanych do jej uprawiania, a ze względu na niskie skażenie środowiska, gospodarstwa te mogłyby produkować zdrową żywność,
 - rozwój integrowanej produkcji, który jest bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na ochronę środowiska i produkcję żywności oraz podnoszącym świadomość rolniczą i ekologiczną.
- ▼ Dla rozwoju wielofunkcyjnego obszaru gminy, należy ustalić formy wsparcia przedsiębiorczości między innymi takie, jak:
- wyznaczenie terenów inwestycyjnych,
 - uzbrojenie terenów inwestycyjnych,
 - przygotowanie terenów rekreacyjnych i wypoczynkowych wraz z ich infrastrukturą,
 - wsparcie szkolnictwa i edukacji,
 - wsparcie lokalnej inicjatywy gospodarczej i kulturalnej.
- ▼ Poprawić strukturę obszarową gospodarstw można osiągnąć poprzez:
- powiększenie gospodarstw (zakup lub dzierżawa gruntów od sąsiadów) do powierzchni parytetowej - powyżej 18,85 ha,
 - korzystanie przez rolników z systemu rent strukturalnych,
 - prowadzenie prac urządzeniowo – rolnych (scalanie gruntów).
- ▼ Rozwój gospodarstw rolniczych w gminie powinien opierać się na:
- rozwoju gospodarstw rolniczych ekonomicznie silnych z typową produkcją rolniczą,
 - rozwoju gospodarstw rolniczych ze specjalistyczną produkcją,
 - przekształceniu gospodarstw rolnych położonych na glebach słabych w gospodarstwa leśne i leśno – turystyczne,
 - różnicowaniu źródeł dochodów gospodarstw nie pełnoetatowych,
 - pomocy gospodarstwom słabszym ekonomicznie w opracowaniu planu osiągnięcia żywotności ekonomicznej oraz zamierzającym zaprzestać produkcji.
- ▼ Rozwój społeczno – gospodarczy gminy i związane z tym przekształcenia, spowodują wyznaczenie między innymi:
- obszaru niskiego rozwoju społeczno – gospodarczego do aktywizacji, położonego we wschodniej części gminy,
 - terenu zainwestowanego do zagospodarowania, tj. między innymi budynków w Płonczynie i Suradówku oraz ruin pałacu zabytkowego w Wielgim,
 - terenu turystycznego do uzbrojenia, nad Jeziorem Orłowskim,
 - terenu turystycznego do uporządkowania pod względem planistycznym w miejscowości Piaseczno nad Jeziorem Orłowskim,
 - obiektów zabytkowych do rewaloryzacji,
 - lasów o zagrożonej stabilności,
 - wód powierzchniowych zanieczyszczonych do rehabilitacji bądź do rekultywacji, tj.: Jezioro Orłowskie i Tupadelskie oraz rzeka Chełmiczka,
 - obszaru ograniczonego użytkowania.
- ▼ Należy uporządkować tereny nielegalnej eksploatacji żwiru, poprzez uzyskanie legalnej koncesji lub doprowadzenie terenów tych do stanu przed eksploatacją.

- ✓ Poprawić działanie Gminnej Spółki Wodnej, jako jednostki koordynującej i realizującej zadania związane z poprawą stosunków wodnych (rowy melioracyjne, sieć drenarska). Realizacja zadań inwestycyjnych mogłaby pomóc w zmniejszeniu bezrobocia na terenie gminy.
- ✓ W celu poprawy warunków wodnych należy:
 - gminy, odbudować i zmodernizować 75,800 km rowów melioracyjnych w 9 wsiach,
 - założyć sieć drenarską na 540,00 ha gruntów rolnych w 8 miejscowościach.
- ✓ W wyniku wstępnej analizy struktury gospodarstw rolnych (wg ewidencji gruntów), wsie: Kamienne Brody i Suradówek, proponuje się zakwalifikować do przeprowadzenia prac scaleniowych. Przeprowadzenie tego typu zabiegu na obszarze tych wsi wymagać będzie jednak dodatkowych analiz i zgody właścicieli gruntów.
- ✓ Przebudowy lub modernizacji wymaga 9,060 km dróg transportu rolnego. Modernizacja polegać będzie na poszerzeniu jezdni, budowie podbudowy i nawierzchni asfaltowej oraz odrębnej jezdni dla rowerów.
- ✓ Wybudowanie lub wyremontowanie obiektów infrastruktury społecznej przyczyni się do zaktywizowania ludności wiejskiej, a tym samym może to doprowadzić do wstrzymania migracji mieszkańców wsi.
- ✓ Należy dokonać aktualizacji ewidencji gruntów, w celu poprawy jakości informacji o rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Występujące niezgodności, pomiędzy stanem faktycznym w terenie, a zapisem w ewidencji gruntów będą podstawowym czynnikiem hamującym możliwość uzyskania dopłat do gruntów przez rolników. Należałoby również sprawdzić i dokonać poprawnego zakwalifikowania właścicieli gruntów rolnych (grupa rejestrowa 7.1 czy 7.2).
- ✓ Pełny koszt realizacji planu urządzeniowo – rolnego gminy Wielgie wynosi 65 836 tysiące zł, przy czym najwięcej środków przypada na drenowanie gruntów. Największą ilość funduszy na podstawowe prace urządzeniowo – rolne poniesione będą w miejscowościach: Czerskie Rumunki, Płonczyn, Teodorowo, Rumunki Tupadelskie i Suradówek.
- ✓ Prace urządzeniowo – rolne, jako instrument kształtowania krajobrazu są z założenia bardzo skuteczne i praktyczne w zastosowaniu, ale bez zgody właścicieli gruntów (na niektóre z nich), nie mogą być realizowane (problem edukacji i świadomości ekologicznej). Poprawa poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych powinna stać się podstawowym czynnikiem warunkującym poprawę warunków życia mieszkańców, przystosowując ich wiedzę do szybkich przemian społeczno – ekonomicznych w systemie gospodarki rynkowej. Upowszechnienie edukacji, zapewni dopływ ludzi wykształconych do działalności w sferze pozarolniczej oraz siły roboczej dla rolnictwa, co z kolei będzie impulsem do podejmowania działań w kierunku restrukturyzacji gospodarstw rolnych i rozwoju obszarów wiejskich.
- ✓ Realizacja ustaleń planu urządzeniowo – rolnego będzie wymagała pozyskania środków finansowych z budżetu państwa i funduszy Unii Europejskiej przeznaczonych na lata 2007 – 2013, a dla poprawy efektywności wsparcia z funduszy strukturalnych konieczna będzie lepsza koordynacja zarządzania pomiędzy programami regionalnymi i sektorowymi oraz monitoring regionalny programów sektorowych.
- ✓ Efektywne wykorzystanie funduszy unijnych będzie w dużym stopniu zależało od poziomu wiedzy rolników na temat zasad funkcjonowania w sytuacji członkostwa Polski w UE, w tym zwłaszcza przestrzegania standardów wchodzących w skład tzw. zasady wzajemnej zgodności. Istnieje więc pilna potrzeba pomocy rolnikom w ich pozyskaniu, a także pomocy w efektywnym wykorzystaniu środków finansowych. Cel

ten można osiągnąć poprzez odpowiednie zaangażowanie doradztwa rolniczego i leśnego oraz realizacji szkoleń.

- ▼ Rozwój obszarów wiejskich, wymaga jednolitego skoordynowania systemu wdrażania i realizacji poszczególnych programów. W obecnej chwili nie jest on uregulowany odpowiednią ustawą, mimo, że rozwój obszarów wiejskich leży w interesie nas wszystkich. Tylko konsekwentna realizacja programów rozwoju obszarów wiejskich, wspólnie ze społecznością lokalną przyspieszą poprawę warunków życia na wsi oraz pomogą zrealizować misję gminy, która mówi, że:
„Gmina Wielgie będzie miejscem życia i pracy ludzi pragnących rozwijać swoje gospodarstwa rolne i firmy oraz dla osób poszukujących spokoju, w przepięknym i dobrze utrzymanym środowisku naturalnym, dobrze przygotowująca młodych ludzi na kolejnych poziomach edukacji”.

LITERATURA I MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Kondracki J. – Geografia fizyczna Polski.
PWN Warszawa 1978r.
2. Szafer W., Zarzycki K. – Szata roślinna Polski.
PWN Warszawa 1978r.
3. Woś A. – Klimat Polski.
PWN Warszawa 1999r.
4. Hopfer A., Urban M. – Geodezyjne urządzenie terenów rolnych.
PWN Warszawa 1984r.
5. Skarzyńska A., Augustyńska – Grzyma I. – Koszty jednostkowe i dochodowość produkcji rolniczej w gospodarstwach indywidualnych w 1999r.
Zagadnienia ekonomiki rolnej, Nr 4-5, 2000r.
6. Raport o stanie przyrody województwa Kujawsko – Pomorskiego w 2005 roku.
Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2006r.
7. Synteza wyników badań gleb w latach 1994-2004. Zasobność w składniki pokarmowe gleb województwa kujawsko – pomorskiego.
Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Bydgoszczy, Kujawsko - Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, Bydgoszcz 2005 r.
8. Gospodarowanie gruntami na obszarach wiejskich – materiały szkoleniowe.
Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, Puławy 2001r.
9. Rocznik statystyczny województwa kujawsko – pomorskiego.
Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2005r.
10. Strategia rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego.
Wizja rozwoju do 2010r.i strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, Toruń 2000r.
11. Strategia rozwoju powiatu lipnowskiego na lata 2006 - 2016.
Zarząd Powiatu Lipnowskiego, Lipno 2006 r.
12. Program rozwoju gospodarczego gminy Wielgie na lata 2004 - 2008.
Zarząd Gminy Wielgie

13. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wielgie, Kujawsko - Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku, Wielgie 2001 - 2002 r.
14. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wielgie na lata 2007 – 2013 (projekt), Zarząd Gminy Wielgie, 2006 r.
15. Program ochrony środowiska gminy Wielgie na lata 2004 – 2007, z perspektywą na lata 2008 - 2011. Wójt Gminy Wielgie, Wielgie 2004 r.
16. Plan gospodarki odpadami gminy Wielgie na lata 2004 – 2007, z perspektywą na lata 2008 - 2011. Wójt Gminy Wielgie, Wielgie 2004r.
17. Strategia rozwoju sołectwa Suradówek w gminie Wielgie. Wielgie 2004 r.
18. Granica polno – leśna gminy Wielgie. Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych we Włocławku, Włocławek 1993r.

SPIS MAP TEMATYCZNYCH

1. Podział administracyjny
2. Udział lasów w powierzchni ogólnej
3. Udział gleb dobrych i średnio - dobrych w powierzchni gruntów ornych
4. Udział gleb słabych i najslabszych w powierzchni gruntów ornych ogółem
5. Udział gleb najslabszych w powierzchni użytków zielonych ogółem
6. Struktura władania gruntami
7. Rozdrobnienie gruntów gospodarstw rolnych na obrębach według ewidencji gruntów
8. Udział gospodarstw rolnych o powierzchni parytetowej powyżej 18,85 ha, w ogólnej ilości gospodarstw
9. Struktura zasiewów w gospodarstwach rolnych
10. Intensywność hodowli zwierząt w sztukach dużych
11. Wielkość hodowli bydła ogółem
12. Wielkość hodowli trzody chlewnej ogółem
13. Wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy
14. Gęstość dróg transportu rolnego
15. Infrastruktura społeczna
16. Walory przyrodniczo - krajobrazowe
17. Obiekty zabytkowe
18. Lesistość gminy – aktualny i projektowany stopień lesistości
19. Potrzeby prac scaleniowych
20. Drogi transportu rolnego do modernizacji

21. Rodzaj i zakres niezbędnych zabiegów urządzeniowo - rolnych

SPIS TABEL

1. Struktura wiekowa ludności wiejskiej
2. Struktura wykształcenia ludności wiejskiej
3. Struktura użytkowania gruntów
4. Powierzchnia lasów i lesistość gminy
5. Gleboznawcza klasyfikacja gruntów ornych
6. Gleboznawcza klasyfikacja użytków zielonych
7. Struktura władania gruntami
8. Struktura gospodarstw rolnych w grupach obszarowych (grunty własne i dzierżawione)
9. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych wg stanu własności (tabele 9.1 – 9.25)
10. Rozdrobnienie gruntów gospodarstw rolnych na obrębach (według ewidencji gruntów)
11. Rozdrobnienie gruntów gospodarstw rolnych w grupach obszarowych według własności
12. Powierzchnia zasiewów, plony i zbiory ziemiopłodów w gospodarstwach rolnych
13. Gospodarstwa rolne o powierzchni parytetowej (powyżej 18,85 ha)
14. Struktura zasiewów w gospodarstwach rolnych
15. Hodowla zwierząt
16. Wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy
17. Melioracje wodne podstawowe
18. Melioracje wodne szczegółowe
19. Drogi w gminie Wielgie
20. Gęstość sieci drogowej

21. Stan techniczny dróg
22. Sieć wodociągowa gminy
23. Sieć telefoniczna gminy
24. Powierzchnia lasów i lesistość docelowa
25. Powierzchnia gruntów do zdrenowania
26. Rowy melioracyjne przewidziane do modernizacji
- 27.1. Charakterystyka gruntów gospodarstw rolnych zaproponowanych do przeprowadzenia kompleksowych prac scaleniowych - wieś Suradówek, wg ewidencji gruntów
- 27.2. Charakterystyka gruntów gospodarstw rolnych zaproponowanych do przeprowadzenia kompleksowych prac scaleniowych - wieś Kamienne Brody, wg ewidencji gruntów
28. Długość dróg transportu rolnego do modernizacji
29. Zestawienie dróg gminnych głównych, w tym do modernizacji
30. Rodzaj i zakres oraz koszty niezbędnych prac urządzeniowo – rolnych
31. Wydatki budżetu gminy za lata 2002-2006.

SPIS WYKRESÓW

1. Struktura wiekowa ludności wiejskiej
2. Struktura wykształcenia ludności wiejskiej
3. Struktura użytków rolnych
4. Struktura użytkowania gruntów
5. Powierzchnia lasów i lesistość gminy
6. Gleboznawcza klasyfikacja gruntów - grunty orne
7. Gleboznawcza klasyfikacja gruntów – użytki zielone
8. Struktura władania gruntami - ogółem gmina
9. Struktura władania gruntami - sektor publiczny
10. Struktura gospodarstw w grupach obszarowych (grunty własne i dzierżawione) – procentowy udział w ogólnej powierzchni
11. Struktura gospodarstw rolnych – liczba gospodarstw w grupach obszarowych
12. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych – procentowy udział w ogólnej ilości gospodarstw (od 1,01 do 4,99 ha)
13. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych – procentowy udział w ogólnej ilości gospodarstw (od 5,00 do 9,99 ha)
14. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych – procentowy udział w ogólnej ilości gospodarstw (od 10,00 do 14,99 ha)
15. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych – procentowy udział w ogólnej ilości gospodarstw (od 15,00 do 49,99 ha)
16. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych – procentowy udział w ogólnej ilości gospodarstw (ponad 50,00 ha)
17. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych - ogółem gmina Wielgie

18. Rozdrobnienie gruntów gospodarstw rolnych na obrębach według ewidencji gruntów
19. Rozdrobnienie gruntów gospodarstw rolnych na obrębach według własności
20. Powierzchnia zasiewów i zbiory ziemiopłodów w gospodarstwach rolnych
21. Gospodarstwa rolne o powierzchni parytetowej - powyżej 18,85 ha
22. Struktura zasiewów w gospodarstwach rolnych
23. Hodowla zwierząt
24. Wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy – liczba traktorów i kombajnów
25. Wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy – traktory i kombajny na 100 ha użytków rolnych i 100 ha gruntów ornych
26. Melioracje wodne szczegółowe
27. Gęstość sieci drogowej - długość dróg rolniczych na 100 ha użytków rolnych
28. Długość dróg asfaltowych w ogólnej długości dróg
29. Stan techniczny dróg
30. Sieć wodociągowa gminy
31. Sieć telefoniczna gminy
32. Lesistość aktualna i projektowana
33. Udział powierzchniowy gruntów do zdrenowania i modernizacji
34. Rowy melioracyjne przewidziane do modernizacji
35. Wydatki budżetu gminy za lata 2002 - 2006

SPIS SCHEMATÓW

1. System planowania i kontroli prac urządzeniowo – rolnych na różnych szczeblach zarządzania
2. System planowania, jako podstawa procesu zarządzania gminą
3. Podział prac urządzeniowo – rolnych
4. Program Operacyjny „Rozwój Obszarów Wiejskich”
5. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 - 2013

SPIS FOTOGRAFII

1. Zaduszniki - ciek wodny „Święty Strumień”
2. Piaseczno - Jezioro Orłowskie
3. Będzień - Jezioro Będzień
4. Tupadły - miejsce dzikiej eksploatacji kruszywa
5. Wylazłowo - zieleń śródpolna
6. Płonczyn - oczko wodne
7. Suradówek - Szpital Opieki Długoterminowej
8. Suradówek - Centrum Kulturalno - Oświatowo - Rekreacyjne
9. Nowa Wieś - Dom Pomocy Społecznej
10. Nowa Wieś - Dworek Modrzewiowy - siedziba Ośrodka Szkoleniowego
- 11-14. Czarne - Kościół Parafialny Rzymsko - Katolicki, drewniany z 1873 r.
15. Wielgie - zespół dworski - parkowy
16. Oleszno - pozostałości po parku dworskim
- 17-18. Płonczyn - przykład dobrego zagospodarowania po byłym PGR
19. Teodorowo - tereny rekreacyjne do uporządkowania nad Jeziorem Orłowskim
20. Piaseczno - propozycja terenów rekreacyjnych nad Jeziorem Orłowskim
21. Zaduszniki – droga po modernizacji i do modernizacji Zaduszniki - Nasiegniewo
22. Wielgie - droga po modernizacji Wielgie - Teodorowo
23. Czarne - boisko szkolne w budowie przy szkole podstawowej
24. Oleszno - remiza strażacka do modernizacji

